

- Viktor Pelevin: Kröger látomása (próza) 3
Turi Márton: Föld alatti mauzóleumok és atombiztos egérlyukak
(tanulmány) 10
Veres Zsuzsanna: Ének Igor harcáról (esszé) 22
- Bartók Imre: Az ötödik tag (próza) 45
Sepsi László: A szorongás valódi (Bartók Imre: *A patkány éve*) 50
Nemes Z. Márió: Almaföld (kispróza) 56
Horváth Előd Benjámin: A vezeklés öncélúsága (vers) 58
Borsik Miklós: Hímforgács (kispróza) 60
Tolvaj Zoltán: A bálnavadász (kispróza) 63
Sepsi László: Apu dühös (próza) 66
Nemes Z. Márió: Szerves hulladék kiáltvány 75
- Sajó László: Karácsonyi ballada (vers) 77
Toroczkay András: Mint a delfinek (próza) 78
Sajó László: Mert benne élsz te minden (vers) 83
Nagy Koppány Zsolt: Kilépek a forgóajtón (próza) 86
- Finta Gábor: Próbjárat a regényhez
(Lengyel Péter: *Ogg második bolygója*) 92
Galántai Zoltán: A Kapcsolat (kispróza) 101
Jász Attila: kiszámíthatatlan hely. Daid&Ikar (vers) 102

A borítón és a lapzárókon Kele Róbert munkái

Vendégszerkesztő: Turi Márton

E számunk szerzői:

Bartók Imre író (Bp.), Borsik Miklós író (Bp.), Finta Gábor irodalomtörténész (Székesfehérvár), Galántai Zoltán író, technikatörténész (Bp.), Horváth Előd Benjámin költő (Bp.), Jász Attila kultúrindian (Tóvároskert), Kele Róbert zenész, képzőművész (Baj), Nagy Koppány Zsolt író (Bp.), Nemes Z. Márió költő (Bp.), Pelevin, Viktor író (Moszkva), Sajó László költő (Bp.), Sepsi László író, kritikus (Bp.), Tolvaj Zoltán költő, író (Bp.), Torockay András költő, író (Bp.), Turi Márton kritikus (Budakalász), Veres Zsuzsanna író (Szentes)

Viktor Pelevin 3

KRÖGER LÁTOMÁSA

TELJES DOKUMENTÁCIÓ

Ősi Örökség Hivatala
Rekonstrukciós Osztály

Szigorúan titkos
Sürgős

Heinrich Himmer Reichsführer-SS számára
az Ahnenerbe rekonstruktőrétől.
T. Kröger, Standartengemeindevorsteher Ass,
birodalmi mágussegéd

JELENTÉS

Reichsführer! Tisztában vagyok vele, milyen felelősséggel jár közvetlenül Önhöz fordulnom. A látomás azonban, amelyben részem volt, olyannyira jelentős, hogy a Birodalomhoz hű hazafiként és igaz németként kötelességemnek érzem, hogy a lehető legrészletesebben számoljak be róla, személyesen az Ön elbírálására bízva – de beszéljenek helyettem inkább a szavaim.

1935. 01. 10-én, berlini idő szerint 14.00 órakor, az Ahnenerbe meditációs bunkerében tartózkodva a szokásos járőrözés céljából átléptem az asztrálvilágba. Mint mindig, ezúttal is Theodorik őrkutya asztrálteste, valamint két ötödik kategóriás démon, Hans és Poppel kísért. Az asztrálsíkra érkezve feltűnt, hogy a Jupiter fluktuációi különösen intenzívek, és tőlük szokatlan ibolyaszínű ragyogást árasztanak. Az ilyen esetekre a rendszabály előírja, hogy emeljünk magunk köré védelmi pentaédert, és maradjunk annak határai között. Én azonban – és ezért kész vagyok vállalni a felelősséget – mégis lehetségesnek tartottam, hogy elég lesz a Horst Wessel-induló eléneklésére szorítkoznom, mivel nem messze voltam Adolf Hitler, a német nép Führere leendő akaratkisugárzásának útvonalától, amely ezen az estén a bal alsó zodiákus kvadránst világította meg. Ekkor váratlanul a Jupiter fluktuációiból egy sarló alakú, vörös elementál vált ki. Néhány másodperccel később keresztezte a Führer akaratnyilvánításának vonalát. Hatalmas villanás következett az éterben, mire elvesztettem az eszméletemet.

Mikor magamhoz tértem, azt tapasztaltam, hogy egy összelapított, sötét térben vagyok, továbbá Theodorik kutya és Hans démon elpusztult, Poppel pedig abba az állapotba került, amelyet az Ahnenerbe szaknyelvén „felfordult pohárnak” neveznek.

4 A háttérben hirtelen ritkulni kezdett a feketeség, és egy homályos sziluett bukkant fel. Amint közelebb ért, egy vénséges öregembert ismertem fel benne; sűrű szakálla volt, fehér parasztinge körül keskeny övet viselt. Egyik kezében égő gyertyát vitt, a másikban néhány barna könyvet, borítójukon saját képmásával. Az öreg homlokára csatolva orvosi tükör, közepén lyukkal, hasonló azokhoz, mint amelyeket a fül-orr-gégészek használnak. Nyomában fehér ló lépkedett hintó elé fogva, ami inkább tűnt egy felcicomázott ekének.

Miután a közelembbe ért, az öregember megfenyegetett az ujjával, majd letette könyveit a minket övező térség alsó síkjára, rájuk állította a gyertyát, felpattant a lovára, és tett néhány kört a gyertya körül, miközben bonyolult tornagyakorlatokat végzett a nyeregben. Ezalatt a fején lévő homloktükör olyan elviselhetetlenül ragyogott, hogy kénytelen voltam elfordítani tekintetemet, Poppel pedig az „üres cső” állapotába került. Ezt követően a gyertya kialudt, az öregember elvágatott, és egyúttal a harmonika is elhallgatott. (Valahol a távolban mind ez idáig harmonika szólt – olyasmi, mint a verkli, csak orosz.)

Ezután a 11-es számú asztrális alagútban találtam magamat, amelyen keresztül visszatértem az akadémia meditációs bunkerébe.

Kilépve a meditációból, haladéktalanul hozzáláttam a jelentésemhez.

Heil Hitler!

Kröger, birodalmi mágussegéd

HEINRICH HIMMLER, REICHSFÜHRER-SS

Ahnenerbe, Wulfnak

Wulf!

1. Ki merészelte letartóztatni Krögert a jelentéséért? Azonnal engedjék őt szabadon! Ez az ember a Führer és Németország hazafija.

2. Nem értettem, hogy jön a dologhoz a Jupiter. Nem lehet, hogy mégis inkább a Szaturnusz volt az? Az asztrológiai szakosztály nézzen ennek utána!

3. Rekonstruálják a látomást, jegyzőkönyvezzék és álljanak elő javaslatokkal!

4. Ez minden.

Heil Hitler!

Himmler

(Nem tudom, maga hogy van vele, Wulf, de engem mindig megnevetet ez a névjáték.)

5

Ősi Örökség Hivatala Szigorúan titkos
Rekonstrukciós Osztály

Sürgős

Heinrich Himmler Reichsführer-SS számára

SZOLGÁLATI JELENTÉS

(„Kröger látomásáról”)

Reichsführer!

T. Kröger látomása a Birodalom számára mérhetetlen jelentőséggel bír. Kijelenthetjük, hogy megkoronázza az Ahnenerbe régóta tartó tevékenységét a kommunista összeesküvés taktikáinak és stratégiáinak tanulmányozásában, lezárja annak egyik legbaljósabb fejezetét.

Ahogy az köztudott, az oroszországi írástudó lakosság nagy részének kiirtását követően számos titkosított jelentés, amelyeket von Leninen őrnagy küldött értelmetlen orosz nyelvű szövegeknek álcázva a vezérkarunknak, Oroszországban mint úgynevezett „művek” terjedtek el. Ezek egyike *A harmadik Amuron túli hadosztály nyugati határhoz történő átcsoportosításáról* (kódolt formájában: *Lev Tolsztoj mint az orosz forradalom tükre*).

Molotov és Kaganovics misztikus eszmerendszerében, amelyen országuk irányítása nyugszik, eme titkosított írás orosz szövege, és kiváltképp annak címe hatalmas jelentőséggel bír. Sztálin (jelenleg feltételezhetően Szerob Nalbandjan) és környezete a kezdetektől fogva elfogadta Kaganovics azon tézisét, miszerint ezt a címet szó szerint kell érteni. Egy efféle elgondolás az alábbi következtetést vonja maga után: az orosz forradalom tükrét irányítva lehetséges átvetíteni a revolúció tükrképét bármely másik államba, ami a szimpatikus összekapcsolódás törvényeinek megfelelően ugyanolyan forradalomhoz vezet

a kiválasztott országban. Az Abwehr információi alapján Kaganovics még két évvel ezelőtt jutott erre. Az elképzelés gyakorlati megvalósításában azonban nehézségek merültek fel. Annak a Jasznaja Poljana vidékére tervezett hatalmas reflektornak az építését, amely fénysugarat küldött volna Holdra, onnan visszaveretülve pedig a Földre, a számítások pontatlanságának következtében leállították. A reflektor kivitelezését jegelték. (Lásd. 1. ábra).

Továbbá: körülbelül fél évvel ezelőtt Molotov arra a következtetésre jutott, hogy Lev Tolsztoj visszaverő képessége spirituális-misztikus jellegű, amely funkció az író összegyűjtött műveinek új kiadásával valósítható meg, tükrözési együtt-hatója pedig fokozódni fog az olyan ideológiailag elfogadhatatlan művek kihagyásával, mint például az Evangélium fordítása. Hasonlóképpen érhető el az irányzás és a fókuszálás az egyes kötetek példányszámainak variálásával. Alább egy táblázat Tolsztoj összegyűjtött műveinek nyolckötetes kiadásának példányszámaival 1934-ből (az RSHA adatai alapján):

1. kötet: 250.000
2. kötet: 82.000
3. kötet: 450.000
4. kötet: 41.000
5. kötet: 22.721
6. kötet: 22.720
7. kötet: 75.241
8. kötet: 24

Jól látható, hogy a durva irányzás az első négy kötettel, míg a precíz az 5-8. kötetekkel történik.

Kröger látomásának ezzel kapcsolatos jelentősége abban rejlik, hogy lehetővé tette egy új eljárás bevezetését a vörös csapás célpontjának meghatározására. Ez alkalommal sikerült teljességgel megbízható eredményeket kapnunk. Mellékelem a rekonstrukciós jegyzőkönyvet és a javaslatokat.

Heil Hitler!

I.Wulf, főrekonstruktőr

320/125 sz. rekonstrukciós jegyzőkönyv

7

1935.01.12-én az Ahnenerbében a Tolsztoj–Kaganovics-ügy rekonstruálása lebonyolításra került. Rekonstrukciós eljárás mód: „Kröger látomása”. 14.35-kor az első rekonstrukciós teremben állítottuk fel Lev Tolsztoj 1,5 m magas gipszszobrát, homlokára erősítve egy 11 cm²-es, közepén lyukas tükrökkel. Ugyanott helyeztünk el egy 1 m átmérőjű földgömböt egy 0,75 m magas állványon. Az orosz forradalom modellezéséhez Ivan Turgenyev „Lipki” birtokának 1:40-es méretarányú makettjét gyűjtöttük fel a terem távolabbi bal sarkában. A tárgyak közötti távolságok és azok pontos mértani elhelyezkedése a legutóbbi orosz Tolsztoj-kiadás példányszámaira vonatkozó RSHA-adatok alapján lettek kiszámolva. Ezután Kneicht birodalmi médium leoltotta a fényt, majd belépett a terembe Marta Eichenblum rekonstruktőr Sztálinnak öltözve. Megforgatta a földgömböt a baloldali irányba. Miután megállt, a Tolsztoj fején lévő tükrökből érkező fénypaca Abesszínia területén alapult meg.

Ezt követően Brokmann rekonstruktőr lépett a terembe Führernek öltözve, és jobbra forgatta a földgömböt. Miután megállt, a tükröződő fényfolt közepén lévő árnyékpont az Appenini-félszigetre esett. A rekonstrukció ezzel véget ért.

I. Kneicht, birodalmi médium
M. Eichenblum és P. Brokmann, rekonstruktőrök

Ősi Örökség Hivatala
Rekonstrukciós Osztály

Szigorúan titkos
Sürgős

A 320/125 sz. rekonstrukció összegzése:

1. A rekonstrukció adatai alapján a Birodalmat jelenleg nem fenyegeti közvetlen veszély.
2. A közeljövőben kommunista fordulatra kell számítani Abesszíniában, ami azonban megelőzhető az olasz hadsereg csapatainak bevetésével.

I. Wulf, főrekonstruktőr

Megjegyzés:

Az asztrálsíkon tanúsított hősiességeért az Ahnenerbe vezetősége kérvényezi T. Kröger felterjesztését a Lovagkereszt első, tölgyfalommal ékesített fokozatára.

8 A felvételt 1935.1.14-én rögzítette az Ernst Kaltenbrunner há-
lószoájában elhelyezett, WS-M/13-as lehallgatókészülék.

Emma Kaltenbrunner

– Olyan mókás ez a bojt a sapkádön, Ernst...

Ernst Kaltenbrunner

– Hagyjál...

Emma Kaltenbrunner

– Veled meg mi van ma?

Ernst Kaltenbrunner

– Különös dolgok történnek, Emma. Az emberem az Ahnenerbéből jelentette, hogy egy bizonyos Kröger az osztályukról lerészegedett, majd előállt Himmlernek egy teljességgel agyament jelentéssel. Mire Wulf – a Wulf, akiben megbízunk – ahelyett, hogy hadbíróság elé állította volna a gazembert, kiötlött egy komplett teóriát, miszerint Olaszországnak meg kell támadnia Abesszíniát...

Emma Kaltenbrunner

– Na és aztán?

Ernst Kaltenbrunner

– Érezni, hogy most minden mozgásba lendült. Tegnap Ribbentrop két órásvávolsági hívást folytatott Rómával, két nap múlva pedig széleskörű tanácskozás lesz a Führernél.

Emma Kaltenbrunner

– Ernst!

Ernst Kaltenbrunner

– Mi az?

Emma Kaltenbrunner

– Tudom, mit kell tenned. El kell menned Himmlerhez és elmondanod neki mindent,

Ernst Kaltenbrunner

– Mégis, mit gondolsz, hol voltam ma? Két teljes órán át álltam előtte vigyázban, és csak mondtam, és mondtam, ő pedig... Ő egész idő alatt egy kirakóssal pepecselt – tudod, olyan üvegkocka, benne három golyóval... Mikor befejeztem, levette a cvikkerét, megtörölgette egy kendővel – neki még a kendőjére is koponya van hímezve –, és azt mondta: „Hallgasson ide, Ernst! Véletlenül sosem álmódott arról, hogy egy teherautó ócska platóján utazik az ismeretlenbe, mindenféle szörnyekkel körülvéve?” Elhallgattam. Ekkor ő elmosolyodott, és így szólt: „Ernst, én is ugyanolyan jól tudom, mint maga, hogy semmiféle asztrál nem létezik. De mit gondol, ha Önnek, sőt még Canarisnak

is megvannak az emberei az Ahnenerbében, akkor nem illene, hogy nekem is legyenek ott sajátjaim?” Nem értettem, mit akar ezzel. „Gondolkozzon, Ernst, gondolkozzon!” – mondta. Hallgattam. Erre elmosolyodott, és azt kérdezte: „Mit gondolsz, kinek az embere Kröger?”

Emma Kaltenbrunner

9

– Ó istenem!

Ernst Kaltenbrunner

– Hát, igen, Emma... Valószínűleg én túlságosan egyszerű vagyok minden ilyen intrikához... Azt azonban tudom, hogy amíg a Führernek szüksége lesz rám, addig a szívem verni fog... Te ugye mellettem állsz majd? Gyere ide hozzám, Emma...

Emma Kaltenbrunner

– Ah, Ernst... A hajcsavarók... A hajcsavarók...

Ernst Kaltenbrunner

– Emma...

Emma Kaltenbrunner

– Ernst...

Ernst Kaltenbrunner:

– Tudod, Emma... Néha úgy érzem, igazából nem én élek, hanem a Führer él bennem...

(Fordította: Turi Márton)

Új Forrás 2014/1 – Viktor Pelevin: Kröger látomása

A modern horrorirodalom szülőatyja, H. P. Lovecraft még 1927-ben, a legendás *Weird Tales* magazinban publikálta *Pickman modellje* című novelláját, amelynek kezdetén a narrátor szokatlan fóbijáról tesz kelletlen vallomást: betegesen

10 Turi Márton

FÖLD ALATTI MAUZÓLEUMOK ÉS ATOMBIZTOS EGÉRLYUKAK

Útmutató a moszkvai metró
(ellen)utópiájához

retteg a föld alatti terektől, különösen a metrótól. A pszichésen erősen megviselt férfi zaklatott történetéből kiderül, hogy furcsa paranoiája jóval több hétköznapi kényszerképzetnél, valójában egy megrázó felismerés kínzó utóhatásáról van szó. Egy képzőművész ismerőse, a címbeli Pickman olyan festményeket készített, amelyek leírhatatlan szörnyetegeket ábrázol-

nak zavarba ejtően élethűen, különböző bostoni helyszíneket (például a földalatti állomásait) felvonultatva az obszcén jelenetek háttérül – a narrátor életre szóló traumáját azonban mégsem a vérfagyasztó képek látványa, hanem keletkezésük háttérének megismerése okozza. A festő műtermébe ellátogatva a férfi rádöbben, hogy az aprólékos pokol-tablók nem egy kreatív fantázia hagyományos lenyomatai, hanem egy hiperrealista-mimetikus ábrázolásmód transzparens termékei: Pickman ugyanis fényképek alapján festette meg képeit, amelyeket a metropolisz alatt élő démonokról készített.

A *Pickman modelljét* nemcsak a nem-antropomorf, vizualizálhatatlan entitások képi megjelenítésének problematikája teszi szerzője egyik legérdekesebb írásává, hanem a szokatlan helyszínválasztás is. Abban természetesen még semmi forradalmi felfedezés nincs, hogy félelem és reszketés megtapasztalásához kevés ideálisabb hely van egy éjfekete metróalagútnál – a kulturális emlékezet évezredek óta száműzi legósibb félelmeit a fej sötétjéből különböző vallásos képzetek, mesék és mítoszok mélységi zónáiba, a rémtörténetek szerzői pedig előszeretettel végeznek önkéntes bányamunkát eme ördögök lakta tárnákban. Érdemes azonban felfigyelnünk arra, hogy más novelláival szemben Lovecraft itt nem a horror műfajától megszokott, a hétköznapi életterektől radikálisan elkülönített barlangokat, kriptákat vagy elhagyatott kastélyokat népesít be történelem előtti rémségekkel, hanem – még ha csak a festmények közvetítésével is – egy modern nagyváros léttől nyüzsgő tereit, a földalatti mindennapos használatnak kitett megállóit és járatait. Az említett ódon (köz)helyektől eltérően – amelyeknek szerepe

Lovecraft történeteiben legtöbbször kimerül abban, hogy átjáróként szolgáljanak az ember és az iránta tökéletesen közömbös „Nagy Őregek” dimenziói között – a földalatti csak részben izolált tér, ráadásul olyan gyakorlati funkcióval bír, amely óhatatlanul felidézi a tudományosság optimista szemléletét. Hiszen még a legsivárabb metró is olyan templom, amelyt a progresszió ideájának emeltek, hogy a megismerő értelemben és a technikai fejlődésébe vetett hitet hirdesse: annak diadalát, hogy az ember képessé vált a korábban csak nehezen áthidalható távolságokat egy természetétől tökéletesen idegen közegben is leküzdeni. A jelentős tudományos áttörések korszakában írt történet épp ettől a haloványan felderengő többlettől válik igazán hatásossá: a primordiális félelmeket és szorongásokat megtestesítő, régmúltból itt ragadt fenevadak épp a futurisztikus jövőt megelőlegező modern nagyváros alagútszisztemjében, vagyis egy elvben végletekig racionalizált – és ezáltal teljességgel kontrolláltnak hitt – térben sejtetik józan ésszel feldolgozhatatlan jelenlétüket.

Noha a metró szervesen hozzátartozik a metropolisz valóságához, birodalmát az állandó sietségtől hajtott lakosság többsége azonban érintőlegesen ismeri és éli meg, így az mindig egyfajta terra incognita marad – Lovecraft pedig az elsők között kezdte elárasztani félelmeinkkel a szabadon hagyott teret, elindítva ezzel a földalattit a pokol egy urbánus köreként hasznosító fantasztikus irodalom tradícióját. Bár jelen keretek nem teszik lehetővé, hogy hosszabban elidőzzünk a metrómotívum kultúrtörténeti vándorlásának nyugati vonalán – bővebb betekintést a 2010-ben megjelent *End of the Line: An Anthology of Underground Horror* válogatáskötet adhat –, mégis érdemes lehet megemlítenünk a vonatkozó művek tömkelegéből a lovecrafti prózahagyományokat folytató és újragondoló brit horror-ikon, Clive Barker *Éjfél* című írását. Az 1984-ben megjelent novellában a New York-i metró bizonyos járatai morbid büfékocsiként üzemelnek, amelyekkel egy titokzatos társaság szállítja a felkoncolt utasokat élelem gyanánt a város legmélyén rejtőzködő lényeknek, miközben a hatóságok szervezetten eltussolják az időnként óhatatlanul felszínre szivárgó gyilkosságokat. Ahogyan Lovecraft elbeszéléseinek többségében, a sötét titokba való beavatás végül itt is a szubjektum felszámolását eredményezi: miután a főszereplő szerencsésen legyőzi az épp „friss húst” szállító mérszárast, kénytelen lesz annak helyébe lépni, vagyis a továbbiakban már az ő kötelessége lesz az ételáldozat menetrend szerinti bemutatása a föld alatt vegetáló ősi isteneknek. Talán nem meglepő, hogy a vérbő leírásokban tobzódó novellából 2008-ban azonos címen sikeres horror-mozi is készült, Ryuhei Kitamura felügyelete alatt. A japán kult-direktor vélhetően nem vállalt túl nagy kockázatot Barker írásának feldolgozásával,

addigra ugyanis már minden épkézláb horrorrendező jól tudta, hogy a metró a lehető legjobb helyszínválasztás a vizuális sokkoláshoz, hiszen alagútjainak feketeségéből szinte bármilyen rettenet hatásosan előugrasztható: kannibál törzsek (*Raw Meat*, 1972) és gyilkos torzszülöttek (*Creep*, 2004) éppúgy, mint egy krisztusi szeretet jegyében tömegmészárlásba kezdett világ-
12 vége-szekta jovialis tagjai (*End of the Line*, 2007).

Olybá tűnik tehát, hogy a föld alatti vonatközlekedés közel másfél évszázada alatt a világot behálózó globális metróhálózat kényelmet kiszolgáló technológiából végérvényesen popkulturális toposszá lépett elő – legtöbb vonala mégis mintha csak a nyomasztó atmoszféra megteremtéséhez ügyesen felhasznált, ám néma díszlet maradt volna, teljesen függetlenül attól, hogy milyen esztétikai értékkel bíró műben jelennek is meg. Az eddig nevesített novellák és filmek ugyanis kivétel nélkül nyugati nagyvárosok (Boston, New York, London) metróit szerepeltetik, vagyis olyan tisztán pragmatikus konstrukcióknak szolgáltatnak narratív kereteket, amelyeknek lényegében alig van gyakorlati rendeltetésükön túlmutató mondanivalójuk: prózai potenciájuk kimerül előnyös architektúrájukban és az utazás szabadon továbbgondolható toposzának felidézéseiben. Természetesen a fenti vasúthálózatoknak különböző városi hiedelmekből, elmaradhatatlan képzettársításokból (ilyen a „földalatti” és az illegalitás világszerte elterjedt összekapcsolása) és hosszú távon elkerülhetetlen tragédiákból (tömegbalesetekből és sínek közé vetődött sorsokból) kialakulhat irodalmi nyersanyagként is hasznosítható helytörténetük, ettől függetlenül azonban önmagukban nem hordoznak konnotatív jelentést – ezt a gondolati többletet szinte kizárólag a bennük kibontakoztatott fikció szolgáltatja, a szerző kreativitásától függő minőségben és mennyiségben.

Más metróvonalak azonban önálló életet élnek, saját mitológiával és metaforikával rendelkeznek: köztük az Oroszország fővárosa alatt működő, polipszerűen szétterülő metró-kolosszus is, amelynek dinamikus perisztaltikája naponta közel 9 millió utast hoz mozgásba. A moszkvai metrót alkotói már a kezdetektől fogva többnek szánták egyszerű tömegközlekedési létesítménynél: az államvezetés az első, úgynevezett „vörös” vonal, a Szokolnyicseszkaja megvalósítását is azzal a határozott céllal indította el 1934-ben, hogy annak egy sztálini éra esztétikáját hűen kifejező, a kommunizmus építésének formát adó építészeti műremeket kell eredményeznie. Boris Groys *A földalatti mint utópia* című esszéjében úgy értelmezi ezt a nagyszabású projektet, mint egy Szentpétervár megalapításához hasonló vállalkozást az utópikus város felépítésére – a keresztényi Róma oroszországi mását megálmódó Nagy Péterrel szemben azonban Sztálin nem feledkezett meg arról, hogy a tökéletes utópiának a pokollal is számolnia kell. Ennek szellemében a moszkvai metrónak égi és földi birodalom tökéletes szintézisének kellett lennie,

amely a kommunista eszme emelkedettségének – szó szerint – mélységet is kölcsönöz. Nyugati társaival szemben tehát a moszkvai metró igen szilárd teoretikus alapokon nyugszik, ezért benne az utazás nemcsak fizikai térben való mozgást, hanem egy ideológiai síkon történő keresztülhaladást is jelent. A legdrágább anyagok és technológiák felhasználásával készült korai megállóba, a „sztálinbarokk” fényűző palotáiba alászállva, a hatalmas gránitoszlopokban és szobrokban – egy sosemvolt antikvitás nyomaiban – gyönyörködve joggal érezhetjük úgy, hogy a szellemtelen rögválságból a misztérium területére nyertünk átmeneti bebocsátást. Nem véletlenül írja Viktor Pelevin a *Föld alatti égbolt* című publicisztikájában, hogy a moszkvai metró felszín alatt húzódó templomrendszerhez hasonló, amelyben a hívőket egyik szentélytől a másikig szállítják – vagyis a földalatti hiába a dialektikus materializmus terméke, ott rejtőznek benne az orosz vallásos utópiák nyomai is. Szemben a későbbi vonalak puritán jellegével, ezek az állomások hatalmas méreteikkel, márvány domborműveikkel, festett üvegezésekkel, aranyozott csillárjaikkal és kazettás mennyezeteikkel már-már szakrális terek benyomását keltik – és a matéria színeváltozását még az sem gátolja igazán, hogy a freskókról nem szentek és angyalok kara, hanem munkások és forradalmárok Lenin vezette légiója követi figyelemmel az állandó mozgásban lévő metró pokoli forgatagát. A moszkvai földalatti összességében tehát egy utópikus tér, az orosz eszme föld alatti mauzóleuma, amelyben a legkülönbözőbb művészetek, ideológiák és történelmi korok emlékei nyugszanak. Mintha csak a világvége előszelét megérző értelmiség gyűjtötte volna össze Oroszország jeleire és szimbólumokra redukált legfontosabb szellemi javait ebben a szürreális kincseskamrába, amelynek bábeli zűrzavarát mi sem jelzi jobban, mint hogy az anarchista mozgalmi vezetőről elnevezett Kropotkinszkaja állomás falait az 1931-ben felrobbantott Megváltó Krisztus-székesegyház márványlapjai borítják.

Előbb vagy utóbb azonban minden utópikus teóriának óhatatlanul felbukkan a maga fenyegető ellenpárja, amely sötét árnyékba borítja a bírálatnak alávetett eszmék szülte emblematikus épületeket is. Szentpétervárnak például már 1703-as megalapítása után nem sokkal kialakult a maga negatív előjelű mítosza: egy óhitűek és apokaliptikus szekták körében elterjedt jövendölés szerint „Észak Rómáját” bibliai kataklizmák pusztítják majd el, mintegy megbosszulva a mocsárra tervezett város felépítése során az embertelen munkakörülményekbe belepusztult több tízezer paraszti lelket. Bár a moszkvai metró sikeres megvalósításához vélhetően ennél szerényebb emberáldozat is elegendő volt, a regnáló hatalom mégis jobbnak látta felkészíteni a földalattit a végítélet csapásaira: az első állomásokat már eleve úgy tervezték

meg, hogy nagyobb harcok során akár légvédelmi óvóhelyül is szolgálhassanak a lakosságnak – erre a II. világháború alatt egyébként sor is került –, az '50-es években épített megállókat pedig már a hidegháború esetleges atomkatasztrófárává hevülésének elviselésére is felkészítették. Ennek

14 a globális pusztulásnak a fenyegető lehetőségéhez kapcsolódik Moszkva vasútrendszerének egyik legjelentősebb, vad feltételezések-ből és kusza (fél)információkból szőtt mítosza: a közvélekedés szerint a mindennap használt vonalakkal párhuzamosan, a kíváncsi tekintetektől rejtve fut egy bunkerek sokaságából álló alagútrendszer is, amely egy leendő vegyi- vagy atomtámadás esetén nemcsak jótékonyan megóvná az ország politikai és katonai vezetőinek testi épségét, de egyúttal a Kreml és a fontosabb kormányhivatalok közötti kapcsolatot, a hatalomgyakorlás fenntartását is biztosítaná. A titokzatos vasúthálózat állítólagos meglétét övező, sokszor egészen hajmeresztő összeesküvés-elméletekbe torkolló találgatások napjainkban is aktívan formálják a moszkvai metró mitológiáját, lassan kiszorítva onnan a mutáns óriáspatkányról és halott metróépítők lelkét szállító kísértetvonatról szóló rémtörténeteket, valamint az olyan nehezen hihető, mindazonáltal igen szórakoztató mendemondákat, mint például az összes metróterképen barnával jelölt Kolcevaja körgyűrű megépítésének „hiteles” története: az anekdota szerint az ötlet magától Sztálintól származik, aki a végső tervezet szemrevételezése közben a rajzokra tette a kávéscsészéjét, amely kerek nyomot hagyott, a jelen lévő mérnökök pedig jobbnak látták nem ellenkezni a Generalisszimusz spontán jött módosítási javaslatával, és inkább csendben rábólintottak az új vonalra.

Jobban belegondolva persze nincs abban semmi szokatlan, hogy épp a „Metró 2” disztópikus jegyekkel felruházott története tekinthető a Moszkva alatti vasúthálózat aranylegendájának – az utóbbi évtizedekben ugyanis egyre szembeötlőbbé váltak a metró már korábban is meglévő démoni vonásai. Ennek kapcsán nehéz nem az ezredforduló óta végrehajtott pokolgépes merényletekre asszociálni, amelyek a moszkvai metró szubkultúráján is nehezen gyógyuló sebeket ejtettek, azonban a földalatti utópiájának eróziója, sötét metaforikájának előtérbe kerülése már az említett tragédiáknál korábban elkezdődött, egy hosszan lezajló történelmi folyamat kísérőjelenségeként. Miközben a Szovjetunió megállíthatatlanul közeledett elkerülhetetlen végállomásához, ezzel párhuzamosan kérdőjeleződött meg a földalatti szocialista-realista szimbolikájának örökérvényűsége és rendíthetetlennek vélt igazsága. A rendszerváltással a metró eredeti szimbolikája kétségtelenül elhalványodott: napjainkra a régi megállóknak lenyűgöző ornamentikája elsősorban kultúrtörténeti érdekességet, világhírű turistalátványosságot jelent a Moszkva földje alatt áramló tömegnek, a legújabb állomásokat pedig már nem is terhelték konkrét eszmeiséget közvetítő dekoratív műalkotásokkal:

igazodva a nyugati mintához, ezek már pusztán funkcionális, az új időknek megfelelően semmitmondó terek. Túlzás volna azonban elhamarkodottan megismételniünk Groys korábban említett esszéjének konklúzióját, miszerint: „A poszttotalitárius évtizedek a metró használatát prózaivá, jelentés nélkülivé tették.” Noha az állítás igazságát már az említett metrómí- 15
 toszok változatlanul intenzív megléte is minimum kétséggé teszi, további megerősítésül idézzünk fel egy néhány évvel ezelőtt komoly sajtó-
 visszhangot kiváltott esetet, amikor a Kurszkaja megálló felújításakor a vá-
 rosvezetés helyreállíttatott egy sztálini időkben az állomás oszlopsorán
 futott, a szovjet himnusz korai változatából vett idézetet („Sztálin ta-
 nított bennünket a nép iránti hűségre, ő ihlet munkára és nagy tet-
 tekre”) – erős kétségek közt hagyva a moszkvai lakosokat azt illetően,
 hogy a Hruscsov alatt leveretett felirat visszatérését a múlt tévedéseire
 vonatkozó figyelmeztetésként, vagy a jelen és jövő programadó szen-
 tenciájaként illik-e értelmezniük.

A fenti példa is jól mutatja, hogy az orosz főváros földalattijá-
 nak szimbolikája közel sem vesztette el jelentését, csak éppen szaba-
 don értelmezhetővé vált: a szebb jövő ígéretével élő eredeti, utópikus
 értelmét immáron ugyanannyira magába foglalja, mint annak törté-
 nelmi kudarcát és veszélyét. A művészet teljes ideológiai felügyeleté-
 nek megszűnésével ezt a jelentésbeli megingást, kritikai potenciát
 pedig gyorsan ki is használták az új orosz irodalom azon szerzői, akik
 disztópikus műveik helyszínéül a földalattit választották. Ilyen anti-
 utópikus elemekkel teli metróregény Anatolij Kurcsatkij 1990-ben
 megjelent, *Egy szélsőséges feljegyzései* című kötete, amelynek közép-
 pontjában egy orosz nagyváros földalattiját építő kollektíva tagjai áll-
 nak, akik a gyorsabb haladás érdekében munkaterületükön élnek,
 létrehozva ezzel a maguk föld alatti államát. Mikor azonban több év-
 tizedes megfeszített munka után a hősiességre végre megvalósul, a felszínre
 visszatért munkások azzal kényszerülnek szembesülni, hogy az időközben
 rengeteget fejlődött technológiának köszönhetően a lakosság már futurisz-
 tikus repülőalkalmatosságokkal közlekedik, vagyis a kínkeservesen megépí-
 tett metró immáron teljesen haszontalan. Kurcsatkij regénye jól mutatja,
 hogy a metró helyszínével folytatott játék az általa hordozott utópiára is ha-
 tással van: a földalatti funkciójának devalválódása automatikusan a hordo-
 zott eszme értelmetlenségét hívja elő, megteremtve a könyv egy olyan
 allegorikus olvasatát, amely szerint a kommunista utópia építése egy teljesen
 felesleges áldozatokkal járó vállalkozás volt. Hasonló logika szerint működik
 Pelevin egy korai kisregénye, az 1992-es *Omon Ré* is – azzal az apró külön-
 séggel, hogy ennek főszereplője már nem a sztálini kultúra hőséneke tekintett
 „metrosztojevec”, hanem a hidegháborús évtizedek hőroza, a kozmonauta.

A történetben Omon sorsát követhetjük nyomon, aki már gyerekkorától kezdve űrhajósna készül, később be is válogatják a Holdra készülő szovjet expedíció tagjai közé. Mivel azonban a Szovjetunió még nem rendelkezik a feladat zök-

kenőmentes végrehajtásához szükséges technológiával, ezért az egyre
16 kiélezettebb űrverseny miatt halaszthatatlan misszió voltaképpen öngyilkos küldetés: a legénység tagjainak életerejük feláldozásával kell „hajtaniuk” az űrhajót. Az utolsóként életben maradt Omon végül sikeresen teljesíti a holdraszállást, a meghódítatlan égitest helyett azonban csak a hatalom igazi természetét fedezi fel: rájön, hogy az egész űrrepülés valójában egy nagyszabású szimuláció volt, amelyet a moszkvai metró egyik alagútjában forgattak. Láthatjuk tehát, hogy a földalatti világának dekonstrukciója már a rendszerváltás környékén izgalmas eredményeket hozott, valódi irodalmi „üdvörtörténetére” azonban csak az ezredforduló után került sor, méghozzá Dmitry Glukhovsky, a kortárs orosz populáris kultúra egyik legismertebb írójának 2005-ben megjelent *Metró 2033* című posztapokaliptikus regényének, valamint annak négy évvel későbbi folytatásának (*Metró 2034*) a megjelenésével – így a továbbiakban ezeket a köteteket vizsgáljuk meg részletesebben.

Már a műfajmegjelölésből is sejthető, hogy Glukhovsky *Metró*-könyveinek kiindulópontja annak a globális katasztrófának a realizálása, amelynek lehetőségére a főváros földalattijának legtöbb állomását a hidegháború éveiben felkészítették. Ahogyan azt a címbeli dátumok is jelzik, a nem túl távoli jövőben járunk, nagyjából két évtizeddel azt követően, hogy Moszkvában megszólaltak a végítélet eljövételét köszöntő légvédelmi szirénák, és az elbizakodott emberiség fejére atomtöltetek formájában hullott vissza oppenheimeri büszkesége. Az ismeretlen okokból kirobbant nukleáris holokauszt csak néhány tízezer embernek kegyelmezett, akik a romhalmazzá lett főváros alatti metróban meghúzódva próbálják újjáépíteni atomokra hasadt megszokott valóságukat, létrehozni egy föld alatti metropoliszt. Mintha csak Kinyezs (az orosz hitvilág tóba süllyedt mesés városának) egy siralmas utánzata elevenedne meg, amely mitikus eredetijével szemben már nem fog Krisztus második eljövetelekor a felszínre emelkedni – bár a kinyilatkoztatás már rég megtörtént, a Moszkva helyén elterülő sugárzó romsivatagban azonban a Megváltó helyett eddig csak torz mutánsok és egyéb darwini rémálmok mutatkoztak, amelyek közül az évek során ráadásul több is keresztüljutott a földalatti hermetikusan záródó acélkapuin. A korábban csak átutazásra használt metró tehát utolsó mentsvárrá vált, amely folyamatosan ostrom alatt áll ugyan, de legalább biztosítja a mindennapos túlélésért küzdő lakosságának a nyomor egyfajta otthonosságát: az állomások levegőjét és szennyezett esővizét szűrőberendezések tisztítják, a fekáliával trágyázott alagutakban gombák hada sokasodik, a pislákoló neoncsövek alatt pedig hullafehér malacok dagonyáznak a szép új világ mocskában.

A föld alatti roncsbirodalom működését azonban nem csupán az anyagi javak szűkössége, valamint az alagutak sötétjében kóválygókra rendszeresen lesújtó szörnyetegek serege nehezíti meg, hanem az állandósult belviszályok is, folyamatosak ugyanis az összecsapások a különálló városállamokká fejlődött, saját gazdasággal és világnézettel rendel- 17 kező megállóhelyek között: a vörössel jelzett vonalon megalakult Intersztacionálé lakói például a lenini „szovjethatalom plusz villamosítás” lözung jegyében igyekeznek a sötét metrórendszer egészébe eljuttatni a kommunizmus fényesebb jövőjét, míg a Negyedik Birodalom nevű államsegély-tes golyóval a fejében veti ki magából az alacsonyabb rendűnek ítélt egyedeket. Mintha csak a holtpontra jutott történelem ismételtetné kényszeresen legborzasztóbb szakaszait. A metró makrokozmoszának korábbi dinamikus mozgása céltalan, örök körforgásra degradálódott: a haladás és a változás csalóka illúziójára, amelyet az önmagába zárult földalatti befagyott pokolidejének halovány remegése generál. Ebben az alvilági káoszban indulnak útjukra a regények egymástól igencsak eltérő jellemű hősei, az élete nagyobbik részét a föld alatt töltött huszonéves Artyom (*Metró 2033*), valamint a korábban metróvezetőként dolgozott agg Homérosz (*Metró 2034*), hogy a sötét járatok legkülönbözőbb akadályait leküzdve megmentse a lassanként nekropolisszá váló földalatti lakóit: a Moszkva sugárfertő romjai között pulzáló meghatározhatatlan rettenetnek ugyanis minden korábbinál veszélyesebb sejtjei, „feketéknak” nevezett lények (*Metró 2033*) és egy gyógyíthatatlan betegség kórokozói (*Metró 2034*) szivárognak be a földalatti törékeny ökoszisztémájába.

Bár a mágikus realizmus, a sci-fi, a horror, az ifjúsági regények, de még az orosz népmesék világából is merítő *Metró*-könyvek között jelentős eltérések mutatkoznak, annyi bizonyos, hogy egy olyan koherens, aprólékosan kidolgozott prózavilág bontakozik ki bennük, amelyben a cselekmény elsősorban nem az idő, hanem a tér horizontján zajlik: már a regénycímek évszámai is csak jelképes szereppel bírnak ebben a jövő nélkül maradt, a katasztrófa bekövetkeztének pillanatához láncolt föld alatti féléletben. A hangsúly tehát a történetek csaknem kizárólagos helyszínén, a moszkvai metróon van, és Glukhovsky kétségtelenül hatékonyan aknázza ki annak fentebb taglalt prózai lehetőségeit. A *Metró 2033* és folytatása egyaránt remekül vegyíti – igaz, más-más arányokban – az akció-horror jegyében zajló történeteket és a kvázi-filozófikus elmélkedéseket: mivel mindkét történet szinte összes fontos karaktere valahol egy gázalarc mögé rejtett, kalasnyikovval felszerelt Dosztojevszkij-hős, így nem meglepő, hogy a sötét metróalagutakban nemcsak halálsikolyok és lövések visszhangzanak, hanem a történelem, Isten és a szabad akarat mibenlétét taglaló „átkozott kérdések”

Új Forrás 2014/1 – Turri Márton: Föld alatti mauzóleumok és atombiztos egérlyukak – Útmutató a moszkvai metró (ellen)útópiájához

is. Az angolszász negatív utópiák gyakran megfigyelhető felszabadult erőszakossága egyesül itt az orosz disztópiákra jellemző szellemi kiútkereséssel, amit azért is érdemes ezen a ponton külön kiemelniünk, mert ez a mindkét kötetben remekül működtetett kettősség együtt jár a metró térkon-

18 cepciójának eltérő alkalmazásmódjaival.

Az angolszász tömegirodalom legtöbb metró-történetéhez hasonlóan a *Metró*-regények szűkös járatai és állomásai tehát részben a félelemmel teli atmoszféra megteremtését szolgálják. Szerzőjük a legkülönbözőbb borzalmakkal népesíti be a vaksötét járatokat, a moszkvai metró posztapokaliptikus bestiáriumban a patkányok mindent felzabáló armadája ugyanúgy megtalálható, mint a holttestekből táplálkozó mutáns torzszülöttek, vagy egy Kreml alatt tanyázó agymosó biomassza – utóbbi támadása egyébként az egyik potenciális áldozatot arra a gunyoros belátásra ösztönzi, hogy Oroszország hatalmi centrumában láthatóan minden maradt a régiben. Mindezek alapján talán érthető, miért is készülhetett a könyvekből két népszerű számítógépes lövölde (*Metro 2033*, *Metro: Last Light*), mindazonáltal fontos leszögeznünk, hogy a rettenetes zsigeri szintjét boncolgató, a borzalmakat nyíltan exponáló mainstream horrorfilmeket és a trashkultúra celluloidszörnyetegeit egyaránt felidéző megoldások mellett Glukhovsky ügyesen játszik el a félelem pszichológiai aspektusaival is. Szuggesztív leírások tömkelege közvetíti az olvasó felé a fullasztó járatok keltette klausztrófó hangulatot, részletezi az áthatolhatatlan feketeségben araszó karakterek fejében dolgozó pánik hatásmechanizmusát. Említsük meg, hogy ez a lovecrafti „kozmosz rettenettel” közeli rokonságban álló „alagútsizony” sokkalta messzebbre vezet az adott szereplő fenyegetettségénél, hiszen olyan természetfeletti határos létformák váltják ki, amelyek nem csupán az eljövendő evolúciós túlélőversenyeken teljesítenek majd továbbra is jobban az embernél, hanem – ahogyan arra mindkét regényben több utalás is található – már jóval a világot letaroló katasztrófa előtt is aktívan tevékenykedtek Moszkva földjében, vagyis az antropocentrikus világképeken nyugvó szellemi kultúra helytállóságát nemcsak a távoli jövőre vonatkozóan, hanem úgymond visszamenőlegesen is érvénytelenítetik.

A *Metró*-regények zsúfolt állomásokon tengődő szereplőinek alaptapasztalata tehát az állandósult kilátástalanság érzete – ez azonban már a jövő romos metrójának újabb, a felszíni ijesztgetésnél mélyebb rétegeibe vezet át minket. Az emberiség feleslegességének hosszú távon viselhetetlen tapasztalatára adott ellenreakcióként Glukhovsky földalattijának lakói különböző politikai, vallási és mitikus elképzeléseket (újra)teremtve próbálják céltalan kálváriájukat feldolgozni, vagyis a világvégi állapot szenvedéseit egy jelentéssel bíró narratívába rendezve értelmezni. Glukhovsky földalattija leginkább a *Metró*-regényeknek bevallottan előképül szolgált *Piknik az árokparton* című

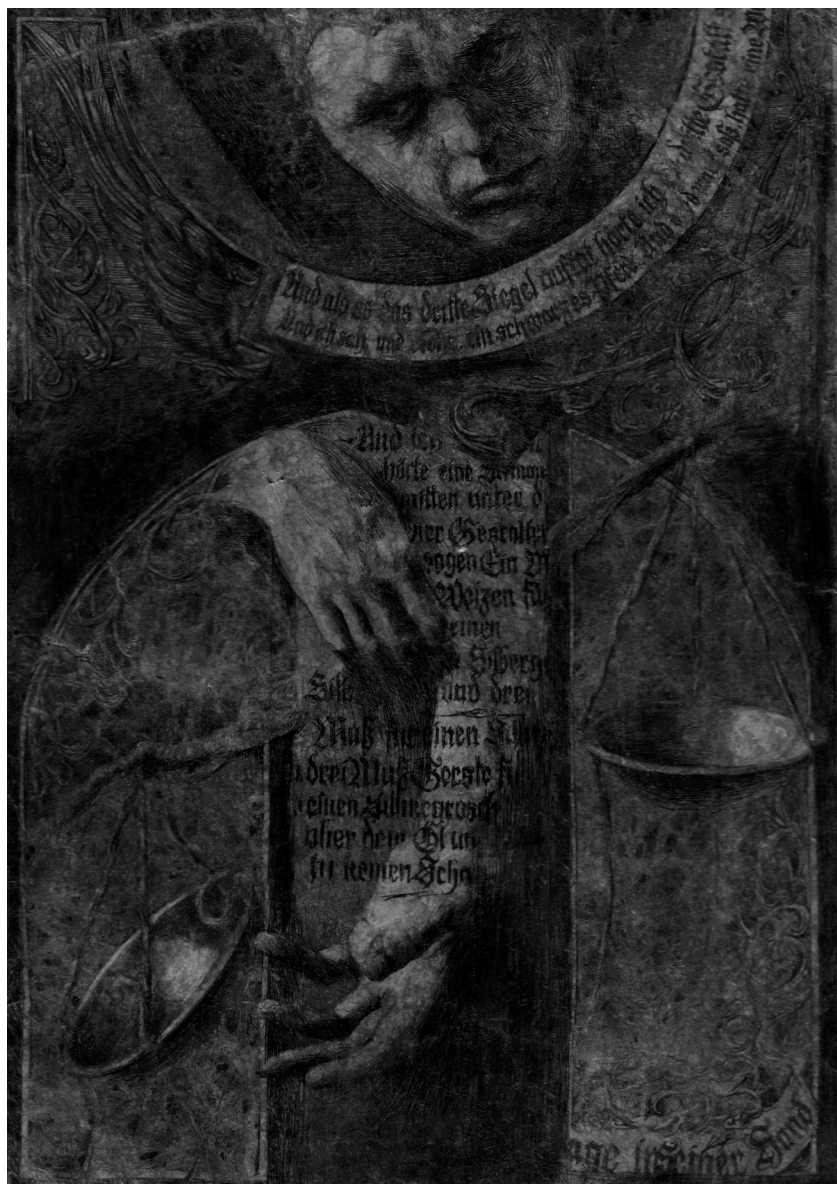
kisregényének Zónájához válik hasonlóvá: a Sztrugackij testvérek világhírű novellájának misztikus körzetét idézően kiszámíthatatlan hely, amely a remény és a pusztulás lehetőségét egyaránt magában foglalja, még ha utóbbi a világvége utáni kiindulópont miatt valamivel szembeötlőbbnek tűnik is. A metróalagutak szűk terében egymás mellé kerül tehát a jövő pszeudo-Oroszországának minden zavaros eszméje, amelyek között nem nehéz felfedeznünk napjaink néhány aggasztó tendenciáját is: erős naivitás volna ugyanis a korábban már említett Negyedik Birodalmat pusztán a régmúlta emlékeztető kitalációnak tekintenünk, amikor moszkvai neonácik a közelmúltban egy „Fehér Metrókocsi” névre keresztelt akció keretében szervezetteren nekiestek a földalatti nem fehér orosz utasainak – csak hogy egy moszkvai metróhoz kapcsolódó esetet idézzünk. Glukhovskytól persze tudhatóan nem áll távol az erős aktuálpolitikai töltettel rendelkező bíráló (ezt legutóbbi, *Orosz népellenes mesék* című kötete is jól mutatja), mindazonáltal a *Metró*-könyvek disztópikus társadalomkritikája legtöbbször inkább a humor és a játékoság, és nem az aktuális közéleti eseményre való rájátszás mentén zajlik. Különösen jellemző ez a könnyedség a *Metró 2033*-ra, amelynek főszereplője (a folytatás sokat tapasztalt Homéroszával szemben) alig rendelkezik történelmi ismeretekkel, ezért egy olyan sajátos nézőpontot, egyszerűen naiv és érintetlen perspektívát képvisel, amely ösztönösen rátapint a múltból örökölt eszmék fonákjára, miszerint a posztapokaliptiszis szörnyeinek gyűrüjében az utópikus kérdésfelvetések egyszerűen aktuálisak és nevetségesek. Artyom például teljes értetlenséggel fogadja az egyháziak irányította állomásokon az ott hirdetett tanítást, hiszen az semmit sem mond a fej nélküli mutánsokról, de ugyanolyan csodálkozással hallgatja azt az emlékezetes mendemondát is, miszerint sátánista csoportok a metró a Pokol tornácának hiszik, és mielőbb le akarnak jutni annak legmélyebb bugyraiba rabszolgákkal, ezért hatalmas vermet ásatnak – megidézve ezzel Andrej Platonov *Munkagödör* című írásának Oroszország sírját vájó alakjait. Fontos azonban kiemelnünk, hogy Glukhovsky nem csupán az eddig említett, a moszkvai földalatti szimbolikájában benne rejlő politikai ideológiákat és vallásos meggyőződéseket bűjtatja mágius köntösébe, hanem a földalatti korábban említett városi legendáit is, majd ezeket társítja saját fantasztikus meséivel. Jó példája ennek, amikor az első regényben megnyílnak a sikeresen felkutatott „Metró 2” kapui, amelyek mögött azonban nem a katasztrófát átvészelt politikai elit prominens tagjai, hanem primitív kannibálok lakoznak, akik úgy hiszik, ősi szörnyistenük, a „Nagy Féreg” rágt a metró alagútjait és teremtette meg az embert – és a jövő csaknem felismerhetetlenségig mutálódott Oroszországában ez a bizarr eredetmítosz sem mondható nagyobb ostobaságnak bármely másíknál.

Új Forrás 2014/1 – Turri Márton: Föld alatti mauzóleumok és atombiztos
egénylkek – Útmutató a moszkvai metró (ellen)útópiájához

Ebben a burjánzó mitológiában merülnek el tehát hőseink hányattott odüsszeiájuk során, a világvégi metró egyszerre ijesztő és csodás hitvilága pedig ellentétes érzelmeket kelt bennük. Artyom például belátja, hogy a széthullott valóság egyik abszolút érvényűnek kikiáltott mesternarratívája sem jobb a másíknál, ezért inkább saját küldetését teszi meg a maga saját mítoszának: a földalatti labirintusában haladva Ariadné fonalaként követi egyre erősebb meggyőződését, hogy életének szűzsége van. Apró érdekesség, hogy a *Metró 2033* egy korai verziójában a főszereplő már-már posztmodern önreflexiónak is beillő öntudatra ébredése nem tartott volna sokáig, elbizakodott hősünket eredetileg ugyanis idejekorán megölte volna egy kőszaga golyó. Mindazonáltal így is meglehetősen nyomasztóra sikerült a regény végjátéka, amely a korábban domináló föld alatti terekkel szemben egy magaslati ponton tetőzik: Artyom az Osztankinói tévétoronyból szemléli a történelem újabb önismétlődését, a „feketékre” hulló rakéták becsapódását, ekkor döbbenve rá, hogy valójában bábél tornyából bábéskodik – saját sorsszerűségének megnyugtató metapozíciójából letekintve ugyanis mindaddig félreértelmezte az ismeretlen lények küldte jeleket, akiknek kiirtásával a túlélők vélhetően utolsó esélyüket semmisítették meg. Hasonlóan kétes értékű sikerrel zárul Homérosz küldetése is, aki Artyommal ellentétben nem az egyes események háttérében íródo metaregény kiválasztott főszereplőjének, hanem szerzőjének tekinti magát: ókori névadójának mintájára eposzt próbál írni, vagyis a metró szájhagyomány útján terjedő meséit összegyűjtve és lejegyezve maradandó formába önteni, céllal felruházni a világvége utáni történelem kaotikus körforgását.

Zárásként úgy hiszem nyugodtan leszögezhetjük, hogy épp ilyen modern mítoszokat keresgélő krónikás maga Dmitry Glukhovsky is, aki nem csupán a moszkvai metró legendáriumának talán legemlékezetesebb történeteit alkotta meg, de új lehetőségeket is nyitott annak további bővítése előtt. A *Metró*-kötetek megérdemelt sikere életre hívta a jelenleg negyvenedik köteténél tartó *Metró 2033 Univerzum* sorozatot, amelyben immáron új démiurgoszok, orosz, olasz, kubai és brit származású szerzők formálják át saját hasonlóságukra Glukhovsky prózavilágát, jutnak el saját városuk metróalagútjain keresztül a jövő posztapokaliptikus víziójához. Glukhovsky *Metró*-könyveinek leleménye tehát abban foglalható össze, hogy egyrészt ügyesen megismétlik a földalatti térbeli sajátosságait régóta izgalmas horror-akciókban kamatoztató nyugati pop-tradíció legjobb pillanatait, másrészt pedig korábbi orosz disztópikus regényekhez kapcsolódva szabad játékot folytatnak a moszkvai metró egyedülálló (ellen)utópikus gondolati háttérével, ezzel rendkívül szórakoztató, de emellett akár komolyabb belátásokra és további kérdésfelvetésekre is sarkallható 21. századi mítoszokat eredményezve. Hogy dereng-e legalább valami halovány neonfény a legtöbbször vakvágányon

zakatoló élet metróalagútján végén, arra természetesen Glukhovsky könyvei sem adhatják meg a választ; beérik azzal, hogy előzékenyen figyelmeztetnek: ha „alagútiszonyunkba” belefáradva végül utópikus ideák ragyogásával kényszerülünk bevilágítani elménk sötét tekervényeit, úgy érdemes felkészülnünk arra, hogy nemcsak varázslatos világok árnyéka vetülhet 21 koponyánk falára, hanem megnevezhetetlen borzalmaké is.

„Anélkül, hogy észrevettük volna, rézgarasonként elherdáltuk dédapáink aranyát, a régi tartást, amikor az erkölcsöt még nem tartották viszonylagosnak, és az emberek a jót és a rosszat egyszerűen a szívükkel különböztették meg.”

(Alekszandr Szolzsenyicin)

22 Veres Zsuzsanna

ÉNEK IGOR HARCÁRÓL*

Moszkva, 1991. október 9.

A belvárosban megbénul a forgalom. A Vaganykovi temetőhöz vezető főutat lezárja a rendőrség,

hogy az ormótlan piros mikrobusz csigalassúsággal, fennakadás nélkül eljusson végcéljához. Előtte, mögötte, mindenütt a széles úton, ameddig a szem ellát, emberek ácsorognak, némán csatlakoznak a menethez. A férfiak utcai ruhában, a nők fejükön kendővel, virágot, szentképet, zászlót, keresztet emelve a magasba, zsebkendőjüket a szájuk elé szorítva, könnyezve. A csupasz tényeket ismerik, de senki nem hiszi el, hogy valóban megtörténhetett. Amikor a nyitott koporsót kihozzák a ravatalozóból, a tömeg felmorajlik: „Mutassátok meg nekünk! Mutassátok meg!” A hat koporsóvivő férfi felemeli terhét, és az olcsó, fehér vászonnal kibélelt fémkoporsó néhány percre csaknem függőlegesen áll. Ez a temetési procedura legmegrázóbb jelene. A halottak sohasem szépek, nem kell őket közszemlére tenni. A halott test levetett ruha, csekély köze van ahhoz a személyhez, akit ismertünk. Ő már a Csend Birodalmának lakója. Ez a halott, vörös rózsákkal keretezett fekhelyén, a számára szűk koporsóban alig észrevehetően előredől. Viaszfehér, beesett arcával, hosszú, szláv orrával, rövidre nyírt szakállával, különös módon olyan, mintha aludna. Tüntető méltósággal hagyja, hogy felmutassák a tömegnek, a kopott, szürke moszkvai bérházaknak, a csupasz fáknak, az egykedvű, seszínű októberi égnek. Íme, Moszkva, visszakaptad a fiadat!

A temető kápolnájában elvégzik a szertartást. Gyertyák és tömjénfüst. Sűrű hajlongások közepette, széles mozdulatokkal hányják magukra a keresztet, ahogy a pravoszlávoknál szokás. Az egész procedura egyszerű és rövid. Már leeresztették a koporsót – mostantól kezdve ez lesz az otthona, ahol Viszockij, Okudzsava és Szerov is pihen. A sírok között és a kapun kívüli dombokon az emberek egyre csak állnak tanácstalanul. Várnak. Azt mondják, legutóbb Sztálin elvtárs temetésére gyűltek össze ilyen tömeg. „És mindenki sírt '53 tavaszán”. Néhányan valószínűleg örömben.

A frissen betemetett, koszorúkkal megrakott sír fölött hatalmas kőkereszt magasodik. Belevésve a megfeszített Krisztus, és ósláv írással rótt sorok:

IGOR TALKOV

1956. 11. 04.-1991. 10. 06.

Oroszország Fiának

az Orosz néptől

Egy nő megtorpan a temetőkapuban, és mosolyogva mondja a hozzá- 23
forduló riporternak:

– Nem vagyok szomorú. Épp ellenkezőleg... Örülök. Mert tudom, hogy visszatér.

*

Moszkva, 2003. április

Esik a hó. Legalább egy hónapja jósolják a tavasz beköszöntét, de rettentően hideg van és bokáig merülünk a sáros hólében. Ahogy kiszállok a metróból, szembetalálom magamat Iljics emberméretű mellszobrával. Tizenkét év telt el a Szovjetunió hivatalos felszámolása óta, de jó néhány jelkép országszerte áll: a Kreml legmagasabb tornyán még mindig a vörös csillag hirdeti a sosemvolt népuralmat. A moszkvai metró önálló életet élő, földalatti birodalomként lüktet a város alatt: a szocialista realizmus műemlékeinek tárháza, de szükség esetén óvóhelyként is használható. Zsebesek, drogosok, pénzváltók, koldusok kapják el az ember ruháját. Némelyek lőfegyverrel járkálnak. A város tíz-tizenkét millió lakójának fele állandóan a föld alatt nyüzsög. Hiába sétálnak rendőrök falkákban a peronon, nem tudnak mihez kezdeni ezzel az irdatlan, európaiakból, közép-ázsiaiakból, tatárokból, mongolokból, perzsákból, arabokból, meg ki tudja még, milyen népekből összegyűrt masszával, amely valaha a Szovjetunió munkásosztályát alkotta, és évtizedek alatt beözönlött a nagyvárosokba. Ha valaki ráadásul oroszul sem tud, a moszkvai metróba való alászállás élménye felér Dante pokoljárásával. Amikor végre sikerül a felszínre evickélni, feltárulnak a város elképesztő méretei: hatalmas, beépítetlen területek, széles utak, sűrű erdők (a helyiek szerint „parkok”). A „sztálini barokk” épületek tetején Muhina híres szobrának, a *Munkás és Kolhozparaszt-nőnek* reprodukciói. És lakótelepek. A szocialista lakótelep, páratlan atmoszférájával, mindenütt egyforma, Vilniustól Vlagyivosztokig. Tíz-tizenkét emeletes, olcsó téglából felhúzott toronyrengeteg, parányi ablakokkal, kopott istállóajtókkal, macskáktól hemzseggő, szemetes, sötét lépcsőházakkal. Mivel az építéskor nagyvonalúan eltekintettek a szigeteléstől, ajtót-ablakot rázza az irdatlan huzat. Télen időnként kikapcsolják a fűtést néhány hétre. Az elviselhetetlen kategóriába tartozó nyúlketrec-lakótelep rendszerint a legsötétebb külváros külvárosában található, és nyírfaedőkn meg kivert kutyák lakta építkezési telkeken kell átvágni, hogy odajusson az ember.

A pittoreszk életkép állandó részét alkotja a munkaidő lejártával a kapualjakban összeverődött férfiak csoportja, akik minden este összedobott pénzből vidámra isszák magukat, tökmaghéjat köpködnek és perlekednek az ablakokból kilógó feleségekkel. A lakótelepi boltokban a legrosszabb gazdasági helyzetben is kapni halkonzervet és vodkát. Egyébre nem is nagyon van szükség. A proletárokat hozzászoktatták az igénytelenséghez. Ez az igénytelenség a társadalmi érintkezés során a legirritálóbb: az emberek félvállról beszélnek egymással, különleges kegynek számít, ha az üzletekben az eladók kiszolgálják, a közalkalmazottak kelletlenek, nyerseks és szemtelenek. Az élet valamennyi területét átfogó alpáriság persze messze túlnyúlik a nyúlketrec-lakótelepek határain. Az új urak, bár nagyon igyekeznek az egykori arisztokraták életvitelét majmolni, szintén nem titkolhatják el, hogy nem volt gyerekszobájuk.

A lakótelep a város legkevésbé reklámképes oldala. Napközben az Arbaton jártam, ahol a tömött zsebű aranyifjúság forgolódik. Ezek a fiúk gyémántberakásos töltőtollal írnak, Milánóban varratják az öltönyeiket, esti programként kiruccannak Londonba futballmeccset nézni, a gyerekeiket a legjobb svájci intézetben, a pénzüket pedig a legbiztonságosabb svájci bankban tartják, és prospektusból rendelnek olyan autókat, amelyek még meg sem jelentek a piacon. Ha az Astoriában ebédelnek, ki se lépnek addig a kocsiból, amíg a sofőr négykézláb simára nem igazítja a vörös szőnyeget. Láthatólag sokkal többet adnak az izomzatukra, mint a becsületükre, és csodálatos módon mindenhez értenek: művészet, sport, politika, jótékonykodás. Elvégre minek a pénz, ha nem villoghat vele az ember? Ott van mindjárt Viktor Vekszelberg, aki szégyenszemre nem harmincéves kora előtt lett milliárdos, és csak a tizenharmadik helyen áll az „oligarchák” listáján. Nemrég visszavásárolt kilenc, hajdan cári tulajdonban levő Fabergé-tojást, potom százmillió dollárért. Visszaszerezte a Danyiil kolostor nagyharangját is Amerikából, és nagy nyilvánosság előtt a moszkvai pátriárkának ajándékozta. Aljasság lenne azt feltételezni, hogy nem a lánglelkű patriotizmustól vezérelve dobta ki azt a halom pénzt. Hát így megy ez: „ásó, kapa, nagyharang” helyett „sarló, kalapács, nagyharang”. Ha az előbbi kettő kerül szóba, rögtön amnéziás tünetek jelentkeznek náluk. Nem, kérem, én soha nem voltam párttag, még csak a közelébe se kerültem a politikai elitnek, ősi kolhozparaszti családból származom. De mit lehet tenni, ha az emberhez hozzávágunk egy bankot vagy egy olajvállalatot? Ej, nem bánom, most az egyszer elfogadom, ha más nem vállalja! Egyébiránt mindenemet örököltem. Igenis örököltem, egy olyan országban, ahol hivatalosan minden intézmény az állam tulajdona volt! Káprázatos.

Valamilyen ismeretlen okból, a sok szemkápráztató és szemfényvesztő, teljességgel szükségtelen luxuscikk fojtogató tömegében, eszembe

jut Igor Talkov. Amint ballagok hazafelé a dél-moszkvai lakótelepre, egy szerényen meghúzódo könyvesbolt kirakatában kicsiny kék kötetről farkasszemet néz velem. Összegyűjtött versek és dalszövegek. Nem követtem nyomon a sorsát, nem tudom, hogy már tizenkét éve halott – de arra tisztán emlékszem, hogy leesett az állam, amikor először láttam a vityebszki koncertjéről készült vacak minőségű videokazettát. Nem mintha briliáns tehetségű énekes, vagy páratlan költő lett volna: mégis micsoda magnetizmus, megrázó szomorúság, egyúttal kihívás és szenvedély áradt ebből az emberből! Mélyen kigombolt, fehér inge résében csillogott a nagy pravoszláv kereszt, amit tüntetően állandóan a nyakában hordott egy hivatalosan „ateista vallású” államban. Hosszú, világosbarna hajával, szakállasan, lecsukló fejjel... maga előtt tartotta védőszentjének, Szárovi Szerafimnak apró ikonját. A lényében keveredő fehérgárdistát, lázadót, romantikus nőcsábászt és hajthatatlan provokatort egységbe olvasztotta és áthatotta valami emberi hibákon felülemelkedő, gyémántkeménységű tisztaság. Sikerének titka a minőségi ember hiúságtól mentes méltósága volt. Aki becsüli Önmagát és méltó akar lenni a benne élő legnemesebbhez, nem érzi szükségét az alakoskodásnak, a hazugság összeegyeztethetetlen a természetével. Talkov azon elemyésző kisebbséget képviselte, amelyről Szolzsenyicin azt írta, kész csoda, hogy orosz földön még létezik. Egyszerűség, szuggesztivitás, éleslátás, kíméletlen őszinteség. Ez a fajta gyorsan elhullik, mert túl önérzetes ahhoz, hogy elfogadja az opportunisták játékszabályait. Ha a saját szabályaid szerint játszol, nem húzod sokáig; ha az ő szabályaik szerint, gazember leszel – lehet választani. A minőséget évtizedek fáradságos munkájával szándékosan kiirtották a szovjet emberből. 1917 óta abban az úgynevezett szovjet államban, amit milliók véráldozata árán összeeskábáltak, az életet megfosztották a józanésszel felfogható logikájától. Totális perverzítés, totális debilitás. Nem absztrakt túlzás Bulgakov *A Mester és Margaritájában* ábrázolt jelenet, melyben egy hatalmas fekete kandúr két lábon sétál Moszkva utcáin, és a járókelők ügyet sem vetnek rá. Miért ne? Szokás kérdése. Intézményesített, vírusként terjedő hazugság, elhallgatás, tolvajlás. Az új generációkban mindez genetikailag dekódolt. Így születnek, ebben nőnek fel, ebből okulnak, ehhez ragaszkodnak. A kifordultság természetessé válik. Néhányan persze a saját bőrükön érezték ennek a szkizoid létformának a tarthatatlan voltát, mint a leningrádi születésű koreai fiú, Viktor Coj, a nyolcvanas évek első rockéneke, aki talpig feketében, makacsul legörbülő ajkakkal, mély hangján mormolta: „Mama, mindnyájan nagyon betegek vagyunk!” Életének csekély huszonnyolc éve alatt írt kétszáz dala között nem akad egyetlen vidám sem. De hiába érezték, nagyon kevesen vették a bátorságot ahhoz, hogy nyíltan kimondják. A fillérekért kapható,

kis kék könyv tanúsága szerint Talkov nemcsak átlátta és kimondta, hanem hátborzongató merészséggel kiáltotta a peresztrojka komszomolistáinak arcába. Viszockij, Coj sosem személyeskedtek: az egyik atyái sorsán kesergett, a másik kivéreztetett, megtévesztett, élőhalott generációjának reménytelenségén, az egyedüllét totális felelősségének súlyára ébredő ember végtelen fájdalomával: de azt, amit Talkov dalszövegeiben leírt és a színpadon terjesztett, sem előtte, sem utána nem merészelte teremtetni. Pusztán olvasni, hallgatni is bünténynek számított az efféle sorokat:

Gorbacsov – gonosztevő.

Jelcin – áruló. Mindazon sok tízmillió ember hitének és reményeinek elárulója, akik bízna benne.

Mutassatok olyan országot,

Ahol dicsőítik a csőcseléket.

[...]

Ahol a gyerekeket megfertőzik.

[...]

Ahol az önmaga feletti győzelmet ünnepli a nép.

A Föld nevű bolygón hiába kerestek ilyet,

kivéve azt az egy átkozottat,

*Amelyben mindannyian **nem** éltek,*

***Nem** éltek, mert ezt nem lehet életnek nevezni.*

És működik a gépezet

a sátáni elnevezés alatt:

KPSZSZ – SZSZ

SS!

Személyesen Jelcinnek ajánlva:

Elnök úr, zavarja szét a konventjét.

Nincs még hányingere a múltbéli spiclik hazugságaitól?

[...]

Elnök úr, hogyhogy az ellenfele –

A gonosztevő Gorbacsov a balján ül a népgyűlésben?

Majd elköveti a legeslegnagyobb bűnt, néven nevezve minden nyomorúság okozóját:

Lenin elvtárs, hogy érzi magát a pokolban?

Én jól tudom, ki a nép ellensége.

A „nép ellenségeit”, avagy az antiszovjet módra gondolkozó, illetve ilyen irányú tevékenységet kifejtő állampolgárokat Sztálin alatt kitelepítették, vagy munkatáborokba száműzték. Ebbe a kategóriába a szó szoros értelmében akárki beletartozhatott, monarchistától a szociáldemokratáig, „kaddétszínezetű” egyéntől az eszerig. Talkov szülei is egy táborban ismerkedtek meg az ötvenes évek elején. Az apa dvorjanyin (szolgálo nemes) származású, egykori cári tiszt fia, az anya német földbirtokos család sarja. Idősebb fiuk, Vlagyimir még a fogságban született, a fiatalabb, Igor már a hruscsovi enyhülés időszakában, a tulai járás Grecovka nevű eldugott kis falvában. Úttörő, komszomolista, aztán hosszú ideig katona valahol a világvégén – akkoriban minden szovjet ifjú útja ez. Talkov jégkorongjátékosnak készült, szenvedélyesen érdeklődött a feudális Orosz Birodalom története iránt, és zenélt. Ez utóbbit autodidaktaként művelte, mert az intézményes oktatást ki nem állta. Magától tanult zongorázni, hegedülni, dobolni, gitározni. A professzionális zenei képzettség hiánya érett éveiben is visszaköszönt. („Nem vagyok egy Viszockij vagy egy Rozenbaum” – mondta mosolyogva utolsó fellépésén a közönségnek. Csakugyan nem, ezt mindjárt észrevenni, amint a húrok közé csap.) A szenvedélyes elhivatottság és az ügye iránti alázat mégis feledtette a zenei génusz hiányát. Késő kamaszkorától dalokat írt; az évek múlásával egyre komolyabbakat, egyre veszélyesebbeket. A bolsevik forradalomról, amikor „Oroszország lelkébe beköltözött az ördög” és láncra verve térdre kényszerítették a „vandálok” meg a „Nagy Lángelme” (aki nevének említésekor rendre fityiszt mutatott a színpadon). Nem kímélte az előző század álmodozó, nyugatmajmoló „demokrata urait” sem, a Belinszkij és Herzen féléket. A család és a barátok attól tartottak, hogy előbb-utóbb elteszik láb alól, vagy pszihuskába dugják a szókimondásáért. Ő maga is sejtette, hogy nem lesz ennek jó vége, de a kocka már el volt vetve: „Nem fordulhatok vissza, és letérni az útról az ügyem elárulása lenne.”

A kis kék könyv leírja Talkov utolsó napjának eseményeit úgy, ahogyan azt utólag az özvegyének elmesélték. Tele ellentmondásokkal, megmagyarázhatatlan, ostoba, ésszerűtlen mozzanatokkal. A történetet szándékosan túlbonyolították: akik értékelhető információkkal tudnának szolgálni, félnek beszélni, akik pedig beszélnek, évről évre hozzáköltének valamit az emlékeikhez. Húsz év távlatából csupán annyit lehet biztosan állítani, hogy a hivatalos verzió hamis. De még így, elferdítve is lebilincselő, megrázó história. A végvonaglásokban fetrengő, rothadt rendszer kvintesszenciája, a szovjet ifjúság kilátástalansága, a peresztrojka éveinek nyomorúsága és beletörődő tompa közönye, a felszínre törő gátlástalan banditizmussal egyetemben: mindezt olyan nyilvánvalóan sugározza ama végzetes októberi nap levegője, akár a felrobbant csernobili reaktor a mérget.

Elfedés. Semmi esetre sem szabad igazat mondani. Húsz év elteltével, száz év elteltével, míg világ a világ.

*

28 „Felfogod egyáltalán, mennyi ellenséged van?”
(Vlagyimir Talkov a fivérének)

„Nem fél? – kérdezik gyakran tőlem. Nem, nem félek. Mivel gyerekkoromtól fogva nem állhatom a hazugságot és minden körülmények között igyekszem elkerülni, arra a következtetésre jutottam, hogy a Sötét oldal nem uralkodhat felettem, mivel taktikája kizárólag a hazugságra épül.”
(Igor Talkov naplójából)

*

Szentpétervár, 1991. október 6.

A hajnali órákban begördül a moszkvai vonat a néptelen állomásra. A városi televízió riporter nője a peronon várja az egész éjszakás utazástól elcsigázottan és porosan kikászálódó Igor Talkovot és zenekarát, a Mentőcsapatot. Talkov álmatlanságtól felpuffadt szemeit sötét szemüveg mögé rejti. Baráti közvetlenséggel beszél afelelti örömről, hogy a város (éppen egy hónappal korábban) visszakapta eredeti nevét, és ejt néhány szót hamarosan megjelenő albumának november végi bemutatójáról. Bal karjába egykedvű szöszí csimpaszkodik, jobbja alacsony, sötétképz emberke cigarettázik: a zenekar igazgatója, Valerij Sljafman, a történet egyik kulcsfontosságú szereplője. Mögöttük keménykötésű fiatalemberek csevegnek: Talkov testőrei. Nem hivatásos testőrök, csak cimborák, akik néhány hónapja minden fellépésre elkísérik. Közülük a hirtelenszöke, mokány birkózó, Szasa Barkovszkij áll legközelebb hozzá. Ifjúkori barátok, földik. A kamaszos, mosolygós Arkagyij Bondarenko jó fejfel kimagasodik a többiek közül. A harmadik, Szergej Ignatyenko, Talkov edzőpartnere. Zenészek, akik pár hónapja Szocsiban látták Talkovot, nyomában a három martalóccal, fejcsóválva legyintettek: ugyan, amikor valakit már hárman kísérek mindenhova! Micsoda rongyrazás! A legközelebbi családon kívül senki sem tudja, hogy a népszerűsége csúcsán álló énekes folytonosan fenyegető telefonhívásokat kap. Koncertjein verekedések törnek ki, igaz elsősorban a három hónapja melléhelyezett „igazgató”, Sljafman bárdolatlan, provokatív viselkedése miatt. A bajt megelőzendő, Talkov hivatalosan fegyveres testőrtököt kér az MVD-től. A kérelem pozitív elbírálásban részesül, de ezen a váratlan pétervári utazáson még magának kell gondoskodnia a védelméről. Az előzetes tervek szerint Szocsiban kellene fellépnie az évadzáró koncerten. Bár Pétervárt a legkedvesebb városának nevezi, ezúttal kellenlenül

szánta rá magát az útra. A közelmúltban összerúgta a port a LISZ'SZ produkciós céggel, amely ekkoriban a piacon egyeduralkodóként biztosítja a koncertekhez szükséges technikai berendezést. Mivel pedig a Mentőcsapat összel soktízezer stadionban tervez fellépést, eleget kellett tennie a cég péntvári fiókjának megnyitása alkalmából rendezett koncertre való felkérésnek. Talkov az elutazása előtti estén váratlanul magához veszi gázpisztolyát és megkérdezi a feleségétől, nincs-e kedve csatlakozni hozzá. A szokatlan kérést az asszony elutasítja, mivel tud a férje aktuális románcáról Jelena Kondaurova táncosnővel. Feszültségét Talkov minden erejével igyekszik leplezni. A jól dokumentált nap alatt végig derűsnek, oldottnak, bizakodónak tűnik. A vasútállomásra kiküldött Moszkvicsokba szálló társaság tagjai között egy sem akad, aki sejtene, hogy a következő órák mindnyájuk életét örökre megváltoztatják.

Miután a csapatot elszállásolják, Talkov interjút ad a szálloda bárjában. Ezen az utolsó felvételen kipihent, türelmes, visszafogott. A riporter a *Pamjaty* nevű nemzeti-patrióta ortodox keresztény front-hoz fűződő kapcsolatáról és állítólagos antiszemitizmusáról kérdezi. Azt feleli, sosem volt semmiféle szervezet tagja, de az igaz, hogy számos művésszel együtt fellépett egy rendezvényükön, és az orosz történelmi múltra vonatkozó nézeteiket nagyon is helyesli. Az antiszemitizmusáról keringő pletykákat provokációnak tekinti. A pillanat hevében Slajfmanhoz fordul, akit a zenekar „legfontosabb tagjának” és „nagyon jó barátjának” nevez. Az vigyorgva előhúzza pálmafás strandingjének réséből a nyakában függő arany Dávid-csillagot. Az eltérő vallás ellenére kiválóan megértik egymást, mondja Talkov. Pontosan tudja, mennyi ellensége van és eszébe sincs örömet okozni nekik azzal, hogy feltárja a kulisszák mögött olykor előforduló konfliktusokat. „Szabad művésznak” nevezi magát, aki dalszövegei által tolmácsolja világnézetét. A feszült politikai helyzettel és a Gorbacsov elleni augusztusi puccsal kapcsolatban úgy véli, hogy semmi sem változott, és a korábbinál még élesebben fogja elítélni a képmutatást. Hosszú nap áll a zenekar előtt: két fellépés, az első délután, a második este. Esztrádműsor, tizenhárom fellépővel. Még a nyolcvanas években Talkov azt írta a naplójába: „Esztrádműsor – hatalmas szemétdomb.”

Délután négy órakor Talkov és Slajfman megérkezik a Jubileumi Sportcsarnokba, ahol már javában zajlik a koncert. A zenész az előző órákat egy tévétúdióban töltötte, ahol végignézte az augusztusi fellépésén készített felvételeket. A színpadra lépésig húsz perc van hátra. Utána sétálni akar a városban, végigjárni az „ő Péterváranak” kedvenc helyeit. Míg az öltözőben készülődik, Slajfman elindul, hogy körülnézzen a kulisszák mögött. A büfében összefut a ráérősen csevegő taskenti énekesnővel, az egzotikus szépségű,

de szerény tehetségű Aziza Muhamedovával és annak udvarlójával, a homályos háttérű, daliás Igor Malahovval. A huszonkilenc éves Malahov – aki gyakran hivatkozik a KGB-hez fűződő állítólagos kapcsolatával, drága öltönyei alatt revolverrel járkal és Mercedest vezet – szöváltásba keveredik a
30 nem éppen higgadt megfontoltságáról ismert Sljafmannel. Azt állítja, hogy Aziza még nem készült el a sminkkel és az öltözködéssel, és követeli, hogy Talkov lépjen fel korábban, holott az előírt sorrend szerint utána következne. Malahov odamegy a műsorvezetőhöz és figyelmezteti, hogy az általa sebtében kitalált rendben konferálja fel az énekeseket. Sljafman viszont Talkov öltözőjébe és arról számol be, hogy „valami Malahov cserélgeti a helyeket”, parancsokat osztogat, őt magát lehordta, és Talkovot is elküldte a pokolba. Az énekes, aki a sorrend felcserélését nyugodtan fogadja, az öltözőbe kéri Malahovot, hogy személyesen beszéljen vele.

A fellépésig öt-tíz perc van hátra, és a sorrend kérdéses.

Malahov és Talkov között parázs vita alakul ki az öltözőben. A zenészt feldühíti a lekezelő, ellentmondást nem tűrő hangnem: „Úgy lesz, ahogy én mondom. Érted, öcsi?” „Ne nevezz engem öcsinek, nem őriztünk együtt disznókat.” Kiskamaszos provokáció, ami feszült helyzetben könnyen elfajulhat. Néhány kellemetlen perc után a testőrök kivezetik Malahovot a folyosóra, ahol pillanatok alatt lecsillapodik a hangulat. Malahov, bár jó erőben van, reálsan felméri helyzetét: három az egy ellen kedvezőtlen felállás. A távozás mellett dönt, amikor nagy hirtelen mellette terem Sljafman, és félvállról odaveti neki:

– Na mi van, beszartál a verekedéstől? Nincs merszed megvédeni a nődöt?

A fellépésig három-négy perc van hátra, és Talkov elhatározza, hogy ha törik, ha szakad időben áll színpadra.

A Sljafman által felpiszkált Malahov előhúzza Nagant revolverét. Az „igazgató” lélekszakadva rohan Talkov öltözőjébe:

– Igor, adjál valamit, ennek puskája van!

Irracionális pillanat. Megmagyarázhatatlan sugallattól vezérelve, Talkov előveszi saját gázpisztolyát, kilép a folyosóra és lead két-három lövést a levegőbe. Malahov, aki nem tudja, hogy a rászegezett fegyver nem éles, saját pisztolyával kétszer tüzel. A testőrök csak ekkor folyamodnak erőszakhoz: Barkovszkij ráveti magát, a földre teperi, arcát a padlóhoz nyomja, és a hátára térdel. Bondarenko hátracsavarja a kezét, megpróbálja kiütni belőle a revolvert. Talkov a gázpisztoly markolatával veri Malahov fejét. Sljafman, aki a dulakodók körül szaladgál, felkapja az ártalmatlanná tett férfi fegyverét. Ettől a pillanattól kezdve az események követhetetlenek, a beszámolók ellentmondásosak. Eldördül a harmadik lövés. Talkov a mellkasához kap és felkiált: „Jaj de fáj!” Megfordul, tesz néhány lépést a folyosón a színpad felé, majd összeesik. A vérző fejű Malahov feltápáskodik és elrohan.

Mentőért telefonálnak. Az első kocsi mintegy negyven perc elteltével érkezik a helyszínre. A folyosót ellepik a rendőrök és a bámészkodók. Egy nagyobb tömeg elállja a személyzeti bejáratot; újabb időveszteség, amíg a mentősök áttörnek rajta. A kiérkező doktornő elszörnyedve konstatálja, hogy az alsónadrágra vetkőztetett, eszméletlenül heverő Talkovnak két, magát orvostanhallgatónak kiadó, fehérköpenyes fiatalember mesterséges lélegeztetést adott, vagyis a szívlövéstől sebesült emberből a maradék vért is kinyomták. „Szívműködés, légzés, pulzus nincs. Pupillák maximálisan tágak. Diagnózis: klinikai halál.” A testet beszállítják a kórházba. A mentősök jól tudják, hogy nincs remény, de tartva a felindult tömeg haragjától, egyelőre nem hozzák nyilvánosságra a valós tényállást.

*

„A sötét napokban – és volt belőlük jó pár – megpróbáltam végezni magammal. Nem sikerült, mint ahogy annak sem sikerült, akinek feltett szándéka, hogy meggyilkoljon. Legalábbis a mai napig.”
(Igor Talkov naplójából)

*

Moszkva-Szentpétervár, 2011. október

Igor Talkov halálának huszadik évfordulójára számos dokumentumfilmet vetítenek a végzetes napról, amelyekből korábban feltáratlan vagy eltitkolt részletek kerülnek nyilvánosságra. Oroszországban Talkov ma már legenda. Életében a képmutatással, hazugsággal, fejtejtőre állított világgal szembeni ellenállás szimbóluma volt, halála után a keleti szlávok lelkének oly kedves csodaváró, népies pravoszlávia mártírrá tette, ami számukra felülmúlja a harcban elesett hősök rangját is. Ebben a minőségében elszakadt a hajdani esendő embertől és elérhetetlen magasságban trónol Oroszhon felett. Hogy ez túlzás? Természetesen. De az embereknek szükségük van bálványokra, főleg ha évtizedeken át eltakarták előlük az eget. A pusztá kíváncsiság mellett ez a magyarázata annak, hogy a gyalázatos gyilkosságot nem hagyják elévülni.

Mivel a nyomozás hivatalosan máig lezáratlan, még a család sem férhet hozzá a rendőrségi jegyzőkönyvekhez. Valójában a szervek régen nem foglalkoznak a Talkov-gyilkossággal, évek óta semmiféle előrelépés nem történt. Újságírók, rokonok és egykori rajongók ingáznak Moszkva és Szentpétervár között, hajtja őket a remény, hogy a sok ellentmondásos részletből talán összeáll egy elfogadható, logikus magyarázat, és kiderül, mi történt valójában a Jubileumi Sportcsarnok kulisszái mögött. A pétervári ügyészség beszámolója szerint az esetnek mintegy hetven közvetlen vagy közvetett

tanúja volt: hetven ember, aki látott vagy hallott valamit, miközben a színpadon dübörgött a zene. Ezek közül elenyészően keveset hallgattak ki. A szemtanúk egyik része megbízhatatlan („Minden olyan gyorsan történt”), a másik része időközben rejtélyes körülmények között meghalt. Sokan

32 húsz év elteltével is félnek beszélni. Miféle hatalom állhat az események hátterében, amely olyan komoly befolyással rendelkezik, hogy örök hallgatásra és egy gyalázatos titok őrzésére kényszeríti a résztvevőket? Ki írta ennek a véres drámának a forgatókönyvét, ki ült a rendezői székben? A legkézenfekvőbb válasz, ami rögtön a halálhírt követően elterjedt, a KGB: Talkov kellemetlen dolgokról énekelt nagy nyilvánosság előtt, ezért felülről elhallgattatták. Nem titok, hogy a „politikailag megbízhatatlan állampolgárok” között tartották számon. Pár évtizeddel korábban egyszerűen bekísérték volna a Lubjanka pincéjébe és tarkón lövik. Ám a módszerek megváltoztak az idők folyamán, mondják ezen verzió hívei: a peresztrojka időszakában már senkit sem lehetett tarkón löni a Lubjankán. Elvégre Putyin nemzeti hőségnek, „Vas Feliksnek” a szobrát nem hiába döntötte le a feldühödött tömeg, és a hihetetlenül rokonszenves, atyai mosollyal hazudozó Gorbacsov fellépése óta új szelek fújnak. Kevésbé direkt, de ugyanolyan hatásos módszert kellett kitalálni: például lője agyon *valahol valaki*, és mondjuk azt, hogy nem tudjuk, ki tette. Mihail Krizsanovszkij – aki valaha a biztonsági szolgálat tisztje volt – ismerteti a „felvilágosult” politikai gyilkosság attribútumait: a parancsot csak a miniszterelnök vagy az államelnök adhatja ki, a gyakorlati végrehajtást pedig a leendő áldozat mellé jó előre beépített delikvensekre és úgynevezett biztosítókra bízják. Ez utóbbiak elvegyülnek az emberek között, tűnhetnek egyszerű járókelőknek, vagy akár hatósági személyeknek. Az ilyen gyilkosságokat rendszerint nagy nyilvánosság előtt hajtják végre, részben elrettentésül. A cél, hogy az áldozat semmiképpen ne maradjon életben. Krizsanovszkij meggyőződése szerint a Talkov-ügy a tipikus politikai gyilkosság iskolapéldája, amelyre egyenesen Gorbacsov utasította a KGB-t. Ez a verzió eléggé ésszerű ahhoz, hogy elgondolkozzunk rajta... egészen addig, amíg ki nem derül, hogy Krizsanovszkij úr valóságos megszállottja az összeesküvés elméleteknek, és a világon mindenhol ezt féli felfedezni. Szerinte Viszockij és felesége, Marina Vlady is ügynökök voltak, Marilyn Monroe-t pedig a CIA ölte meg, mert előre tudott a Kennedy elleni merényletről, és tájékoztatni akarta az elnököt. Lehet, hogy van benne egy szikrányi igazság, de sok elfogultság is. Gorbacsov – gondoljunk felőle bármit is – az augusztusi puccs után gyakorlatilag minden hatalmát elveszítette; nem valószínű, hogy az őt állhatatosan gyűlölő KGB engedelmeskedett volna az utasításainak.

Az egzaltált, csak részben nyilvánosságra hozott tanúvallomásokból és a bátrabb szemtanúk, barátok elbeszéléséből kirajzolódó kép a hivatalos verziónál összetettebb – és prózaibb. Rávilágít Talkov természetének

árnyoldalaira, csakúgy, mint a gyilkosság előzményeire. Bizonyíték persze semmire sincs, csak spekuláció és következtetések. Nincs gyilkos fegyver, nincs tettes és – mint utóbb kiderült – dulakodás és lövedék sem volt; a célszemély mégis meghalt. Szovjet mágia.

Lássuk hát az ésszerűbb verziót. Október első napjaiban egy 33 este Talkov telefonhívást kap. Hosszan hallgatja a hívó monológját, végül azt mondja:

Hadat üzen nekem? Rendben van, elfogadom. Meglátjuk, melyikünk kerül ki győztesen.

Ezután elmegy, hogy találkozzon „bizonyos emberekkel”. Amikor késő éjjel hazaér, közli a feleségével, hogy csak két hét maradt hátra az életéből. Azt, hogy ki fenyegette meg – ezúttal, úgy tűnik, komolyan –, senkinek sem árulja el. Általánosan hever hajnalig, és beszél, beszél... Beszél a szigorú vallásos neveltetésről, amit imádott anyjától kapott, a Szocsi és Moszkva diszkóiban töltött kezdeti évekről, az első szerzői dal előadásáról, amikor lelökdösték a színpadról, a kultúrház igazgatóját pedig kirúgták miatta, a nagy áttörést jelentő David Tuhmanov-dalról, amely egy időre a romantikus széplélek skatulyájába zárta. Felidézi a sok összeütközést is: már ismert énekesként a hatóságok fellépésekre hívták, de sohasem élt a lehetőséggel. „Ha kompromisszumot tudnék kötni a lelkiismeretemmel, sokkal sikeresebb lehetnék.” De nem tud. Képtelen egyensúlyozni azon a hajszálvékony határon, amely az ügyes helyezkedés és a talpnyalás között húzódik. Mindent fekete-fehérben lát: Jó és Rossz. Isten és Ördög. A végletek kérlelhetetlen keresztes lovagja. És mint ilyen, állandó harcot folytat. A barátai elhivatottnak, az ellenségei fanatikusként tartják. Nem gyűjt vagyont, marad a nyúlketrec-lakótelep egyik bérházának ötödik emeleti lakásában. Tatjana, a feleség sok amatőr videofelvételt készít a kék fürdőköpenyben a kád szélén ülő, gitárt pengető Talkovról, amint kávé kortyolva, cigarettázva írja dalszövegeit a mosógépen fekvő kockás jegyzetfüzetébe. Ez a füzet sok titkot rejt; egyebek mellett nőkkel kapcsolatos, egészen intim élményekről is beszámol. Tatjana, a babaarcú, barna lány, távoli tatár származásról árulkodó sötét szemével átlát a férje titkain, ismeri szenvedélyeit, rendre meghallgatja gyónását – bár Talkov roppant tapintatosan intézi a románcait –: élettárs, barát, nővér és támasz egy személyben.

Ezután a hosszú, utolsó beszélgetés után az énekes a közeli Gzselbe utazik egy fellépésre. Még aznap visszatér Moszkvába; szokatlanul csendes, komor ünnepélyességgel csomagol. Tatjana legnagyobb rémületére, most először veszi magához a hónapok óta a szekrényben heverő gázpisztolyt. Lőni egyáltalán nem tud. A vonat indulása előtt jó húsz perccel érkezik

az állomásra. Barátai és a zenekar tagjai előtt is képes eltitkolni baljós előérzetét. Önérzete, férfibüszkesége dacos hallgatásra készíti.

Pétervárott gyönyörű őszi idő van. Rozsdabarna falevelek táncolnak a napfényben, a levegőben fájdalmas nosztalgiailat száll. Ötven esztendővel korábban ilyenkor keményen fagyott, a Szovjetunió mélyén rekedt német, magyar, olasz, román csapatok legnagyobb harcukat az orosz téllal vívták. De '91 októberében Talkovot verőfényes nap búcsúztatja.

A hosszú, kimerítő nap délutánján négy óra körül érkezik a Jubileumi Sportcsarnokba. A kulisszák mögötti folyosón átvágva egyenesen az öltözőbe tart, ahol a sminkes közli vele a helycserét. Akkoriban, mesélik a zenészek, az esztrádokon megszabott sorrendnek túlzott fontosságot tulajdonítottak az előadók; úgy tartották, hogy az utolsó fellépő aratja le a legtöbb babért. Talkovot ez hidegen hagyja; egész életében megvetett mindenféle versenyt. A lődörgő Sljafman találkozik Aziza Muhamedova klikkjével a büfében: az énekesnő természetesen elkészült, teljes harci díszben cseveg udvarlója oldalán. Malahov mégis ragaszkodik a helycseréhez. Ha egyszerű presztízs-kérdésről van szó, ésszerűbb lenne az utolsó, tizenharmadik fellépővel megvitatni a dolgot, ám ők valamilyen rejtélyes okból mégis Talkovval akarnak egyezkedni. Sljafman persze nem hagyja magát: a két férfi együtt keresi fel a műsorvezetőt, aki később úgy nyilatkozik, hogy semmiféle fenyegetés, vagy hangos szóváltás nem zajlott le a jelenlétében. Sljafman mégis azzal állít be Talkov öltözőjébe, hogy csúnyán összeakaszkodott a hatalmaskodó Malahovval. Mindenki tudja, hogy a fellépés előtt álló művész folytonos zaklatás nélkül is eléggé feszült: ennek ellenére (vagy talán éppen a feszültség kiélézése céljából) az „igazgató” eléri, hogy a határozottan húzódozó Malahov személyesen beszéljen Talkovval. A testőrök itt követik el az első hibát: a fegyvert viselő Malahovot – motozás nélkül – beengedik az öltözőbe, bár ketten követik. Valószínűleg felindult, de tettelegességig nem fajul szópárbaj alakul ki. A testőrök kivezetik Malahovot a folyosóra, és egy perc alatt elsimítják az ügyet. Ez azonban nem felel meg Sljafmannak, aki már egy ideje nyíltan provokálja Malahovot. Utána kiált, alpári hangnemben gyávasággal vádolja. Malahov előhúzza a fegyverét. Több se kell Sljafmannak: beszalad az öltözőbe és követeli, hogy Talkov adjon „valamit”, amivel meg tudja védeni magát. Ez a „valami” csak a gázpisztoly lehet, amiről tudja, hogy a zenész (talán éppen az ő tanácsára) magával hozta. A közismerten lobbanékony Talkov – a szemtanúk szerint „nyugodtan” – elöveszi a gázfegyvert, kilép a folyosóra és taláломra – mielőtt meggyőződne a helyzet komolyságáról – néhányszor a levegőbe lő. Aki nem szokott lőfegyverrel bánni, semmiképp sem lehet nyugodt egy ilyen inzultus során: ha nyugodt lenne, nem folyamodott volna ehhez az irracionális, kizárólag az idegfeszültséggel magyarázható eljárás-hoz. A lövések hatástalanok, mivel a patronok vagy elavultak, vagy eleve

hibásak. Talkov arcán értetlen döbbenet. Malahov, aki nincs tudatában annak, hogy a másik nem éles fegyverrel hadonászik, kétszer tüzel, szándékosan lefelé irányítva a revolver csövét. Nem lehetséges, hogy később, már a dulakodás közben lőtt, mivel Barkovszkij azonnal rávetette magát a hátára, és Bondarenkóval együtt úgy lefoglalták, hogy moccanni sem tudott. Szintén lehetetlen, hogy a két lövés bármelyike Talkovot találta el, minthogy a golyókat utóbb a helyszínen megtalálták. A dulakodók körül szaladgáló Sljafman felkapja a Nagant-t és markolatával kalapálni kezdi Malahov fejét. A harmadik testőr időközben elmegy, hogy értesítse Azizát. Tisztázatlan, hogy ezekben a pillanatokban pontosan kik és hányan tartózkodnak a helyszínen. Azt azonban több tanú is állítja, hogy Talkov időközben elindul a folyosón a színpad felé. A rémült Aziza, udvarlóját féltve, rádob egy kabátot a férfi hátán térdeplő Barkovszkij fejére, mire az felkiált:

Vegyétek le rólam a dzsekit!

A kívülről számára érdektelen mondatra jól emlékszik a sminkes, aki az öltözőben lapítva hallgatja végig a dulakodást. Közvetlenül a testőr kiáltása után eldördül a harmadik lövés. Az a verzió tehát, mely szerint Malahov önvédelemből véletlenül lelőtte Talkovot, bizonyosan valótlan, mivel a zenész akkor már nem volt a dulakodók körül. Emellett ha valakit 40-50 centiméterről szíven lőnek, az okvetlenül hátravágódik a közeli lövés erejétől; aligha lett volna ereje megfordulni és elsétálni a folyosón úgy, hogy senki ügyet sem vet rá. Amikor megengedték a véréző fejű Malahovnak, hogy lábra álljon, a harmadik lövésnek már okvetlenül el kellett dördülnie. Amennyiben mégsem ez történt, úgy a golyó az énekest hátulról, jóval nagyobb távolságról találta (volna) el.

Talkov tehát a folyosón a színpad felé tart, tíz-tizenöt métert megy a jobbán álló nagy falitükrig. Ott megtorpan, rádől és lecsúszik a földre. Valaki értesíti a sportcsarnok adminisztrátorát a kulisszák mögötti lövöldözésről. Az asszony odaszalad Talkovhoz; az ingén lévő apró vércseppektől eltekintve nem lát rajta sebesülésre utaló nyomot. (Igazság szerint vércseppeket sem láthatott, mert a zenész aznap délután fekete pólót viselt a szokásos fehér ing helyett.) Megfogja a kezét, megpróbálja felsegíteni. A férfi felküzködik magát, de azonnal újra összeesik. Érkezik egy ápolónő, akitől annyi telik, hogy fennhangon segítségért kiált. Ebben a pillanatban, amikor a két, a körülményeket nem ismerő és a sérülés súlyosságáról mit sem sejtő asszony tanácstalanul görnyed az eszméletlen férfi fölé, egy árva lélek sincs a folyosón.

Eközben Bondarenko és Sljafman visszatér az öltözőbe. A testőr kezében Talkov gázpisztolya, az „igazgatónál” pedig Malahov Nagant-ja, amit észrevétlenül elrejt a vécéartályban. Amikor a sminkes megkérdezi, hol van

Igor, mindketten azt felelik, hogy az elmúlt percekben nem látták, biztosan „elment valahova”. Bármilyen hihetetlennek is tűnik elsőre ez a kijelentés, értelmet nyer, ha újra eltekintünk a hivatalos verziótól: semmiképpen nem láthatták a közvetlen közelről, szemből lelőtt Talkovot. Ami Bonda-

36 renköt és a többieket illeti, könnyen elképzelhető, hogy – rendőrségi vallomásuknak megfelelően – egyáltalán semmit sem láttak, mivel Malahov elagyabugyalása teljesen lekötötte a figyelmüket. Ebben áll a testőrök következő mulasztása: a kritikus pillanatokban mindhárman szem elől tévesztették azt a személyt, akit meg kellett volna védeniük. A sebesültet beviszik az öltözőbe és levetkőztetik. Néhány percen belül elterjed a lövöldözés híre. Ketten őrt állnak az ajtóban, hogy feltartóztassák a kíváncsiskodók rohamát. A színpadon a felindult, minden ízében remegő műsorvezető („soha nem láttam olyan közelről vért, gyilkosságot és halált”) leállíttatja a zenét, a rendőröket az épület lezárására kéri, és orvos jelentkezését várja. Az első hívás 16.37-kor érkezik a mentőállomásra. Ezt további öt követi. Oroszországban az ilyesmi nem megy zökkenőmentesen, mert részletesen ismertetni kell a beteg adatait és a sérülés jellegét – hosszas csevegés telefonon, miközben a páciens az utolsókat rúgja. „Lelöttek valakit. – Férfit vagy nőt? – Talkovot! Talkovot! Siessenek! – Ne kiabáljon. Mi ez a hely, ahonnan hív? Melyik körzet? Milyen szám?” Amikor utólag megkérdezik az ügyészség munkatársát, miért késlekedett a mentő, a szigorú, szakállas úr azt feleli: „Ennek nincs semmi jelentősége, a sérülés úgyis halálos volt.” Még két telefonhívást rögzítenek a sportcsarnokból: az egyik egy sebesült rendőrről számol be (aki időközben rejtélyes módon eltűnik); a másik Sljafmantól érkezik ismeretlen számra: „Talkovot megölték.” Nem azt mondja, hogy megsebesült, meglőtték, haldoklik – ő már a mentők kiérkezése előtt tudja, hogy halott. Az ajtónállók tiltakozása ellenére az öltözőben egyre többen gyűlnek össze: köztük a közönség soraiból idekísért doktor és a két rejtélyes „orvostanhallgató”. A testőrök újabb mulasztása: a szakszerű segítség megérkezéséig ismeretlen „jőtevőket” engednek a sebesülthöz. Felvevőgépek pásztázzák a folyosót, sátrat vernek az öltözőajtóban. Ezek a gyér neonfénynél készült, alulvilágított képkockák megrázóbbak bármilyen ügyes trükkökkel előállított thriller-nél. Itt minden kényelmetlenül valóságos. Elképedt, megrettent emberek lapulnak a falnál. Az ajtónyitáskor látni a földön fekvő testet; amint hordágyra emelik, bal keze tehetetlenül visszahanyatlik. Arcára oxigénmaszkot erősítve szaladnak vele a folyosón. Amikor beteszik a mentőbe, egy pillanatra feltűnik a mellkasüreg bal oldalán ütött apró, sötét lyuk és két másik, kevésbé mély seb. A bőrfelületen elmázolt vér – a szívmasszázs nyoma. A viaszfehér test valószínűtlenül karcsúnak tűnik: a bordák alatt beesett hasra mintha rászáradt volna a bőr. Nem visszataszító, inkább mélységesen szomorú látvány. Mint Krisztus a sírban Holbein festményén, amelyről Dosztojevszkij

a *Félkegyelmű* főhősét mintázta. A mentő szirénázva kigördül. Körös-körül tarkaruhás emberek, szájukra tapasztott kézzel, tágra nyílt szemekkel: lefejezett szovjet ifjúság. A felvétel tanúsága szerint semmiféle lincshangulat nem uralkodik a helyszínen: az emberek megkövülten hallgatnak, képtelenek hinni a saját szemüknek. A düh csak ezután következik.

37

Moszkvában Tatjana telefonhívást kap. Egy fiatal nő hang azt kérdezi:

Mondja, kérem, igaz, hogy Igor Talkovot megölték?

A rémült asszony bekapcsolja a tévét. Minden csatorna Sljafman rendkívüli nyilatkozatát közvetíti: ide-oda ingó fejjel, tétova tekintettel, „abszolút hivatalosan”(?) közli, hogy Igor Talkov előre kitervelt gyilkosság áldozata lett, a gyilkos pedig Malahov. Hozzáteszi, hogy mint közvetlen szemtanút, őt magát is megfenyegették. Malahovnak csodák csodájára sikerül kereket oldania a fejtelenség közepette. Nála van a dulakodáskor használt Nagant, amit szétszerel, és darabjait beledobja a Mojkába meg a Fontankába. Azután eltűnik Pétervárról. Hamarosan bejelentik Igor Talkov halálát, az ügyészség pedig országos körözést ad ki Malahov ellen. A média azonnal felkapja a hírt: „részeg verekedésből” elfajult gondatlan emberölésről, voltaképpen szerencsétlen balesetről beszélnek. Valójában a résztvevők egyike sem volt részeg. (A zenész évek óta elszánt önuralommal küzdött mindenféle bódító, ideiglenes hangulatjavító szer használata ellen: „Szarban élni és józannak maradni nem kevés erő igényel.”) Az újságok afféle nagyszájú huligánként tüntetik fel Talkovot, lázadó rosszfiúként, aki kihívta maga ellen a sorsot, és imponálón fiatalon halt meg. Milyen izgalmas. Mindenféle jósök meg okkultisták hablatyolnak arról, hogy Talkov arcán már korábban megjelent a „halál maszkja” és a tenyerén jelek utaltak a közeli végre, az utolsó koncertjén elszakadt egy gitárhúr és a tizenhármass számú vasúti kocsiban érkezett Pétervárra... Se vége, se hossza az utólagos okoskodásnak, ami misztikus ködbe burkolja az esetet és elvonja a figyelmet a tényekről. A helyszíni nyombiztosítók mindössze egyetlen golyót találnak a folyosó padlóján, a másikra a sportcsarnok takarítója lel rá véletlenül, tizennyolc nappal később. A harmadikat a zenész testéből távolítják el a boncolás során. Hamar kiderül, nem kell attól tartani, hogy a rendőrség kínosan precíz munkát végez; mégis, már másnap, az első tanúk kihallgatásakor beüt a „nem láttam semmit” nevű járvány.

Állítólag a pétervári ügyészség olyan koldusszegény ezekben a napokban, hogy nem tudja megoldani a holttest tárolását, sem a hazaszállítását. Erre a feladatra két zenész kolléga vállalkozik. Csakhogy a Seremetyevo repülőtérrel nem indulnak belföldi járatok, és összeköttetések ellenére sem tudnak pilótát szerezni. Benzint, kerozint csak hivatalos célra utalnak ki

a hatóságok. Nincs más hátra, autóval kelnek útra. Moszkvából Pétervárra kocsival (igaz, postakocsival) talán még Gogol utazott utoljára, mielőtt megindult a vasút. A ködös éjszakában levezetett nyolcszáz kilométer után másnap reggel érkeznek meg. Az előző este fellépő művészek pánikban szedelőzködnek: senki sem tudja, hova szállították a holttestet. A reggeli program tehát a város hullaházainak végiglátogatása – és jó néhány van belőlük. Az egyik kórházban egy véres köpenyes műtőorvos közli velük: „Ide már holtan hozták be.” Amikor végre megtalálják Talkov testét, kiderül, hogy nincs miben elszállítani. Tisztességes koporsót hamarjában nem tudnak szerezni, csak egy fémládát. Másnap az is kiderül, hogy jármű sincs, amellyel a koporsót a temetőbe szállíthatják. Egyedül Oleg Gazmanov énekes ajánlja fel piros mikrobuszát.

Eközben a pétervári ügyészségen megkezdődik a tanúk kihallgatása. A legtöbben húzódoznak, félnek, hogy valami sötét ügybe keverednek, néhányan elrejtőznek a rendőrség elől. Ezek közé tartozik a barát és testőr, Szasa Barkovszkij is, aki rögtön Talkov kórházba szállítása után kereket oldott a sportcsarnokból. Miután megtalálják, makacsul ismételteti, hogy nem látta, ki adta le a halálos lövést. „Nekem egyáltalán ott sem kellett volna lennem” – teszi hozzá talányosan. Különös módon Barkovszkij koporsóvivőként megjelenik Talkov temetésén. Az énekes bátyja félrevonja és kéri, hogy „igaz lelkére”, négy szemközt árulja el neki, mi történt azon a délutánon. És Barkovszkij „igaz lelkére”, négy szemközt, a régi barátak ugyanazt mondja, mint a kihallgatáson: „Semmit sem láttam.” Bondarenko és Ignatyenko ugyancsak azt állítják, hogy nem látták a gyilkost. Sljafman összevissza beszél, igyekszik elkenni, bagatellizálni a történeteket. „Nem volt ott semmiféle verekedés” – mondja szokásos nyegle stílusában az őt kérdőre vonó testőröknek, bár azt beismeri, hogy Malahov Nagantját elrejtette a vécéartályban, ami azután „elkallódott”. A nyilvánvaló hazugságon feldühödve Talkov emberei „férfiasan elbeszélgetnek” Sljafmannel egy hangulatos pincehelyiségben: ez arrafelé verést jelent, ami azonban nem téríti jobb belátásra az „igazgatót”. A kézről kézre járó fegyver sorsa a Talkov-ügy egyik leghomályosabb pontja. Aziza Muhamedova – sok átlátszó hazugsággal körítve – vallomásában kiböki, hogy a dulakodás után Sljafman behívta az öltözőbe, átadta neki a pisztolyt, ő pedig visszaszolgáltatta azt Malahovnak. Más vélemények szerint a pisztolyt később „nagyon komoly” emberek vitték el a sportcsarnokból. Az, hogy „nagyon komoly emberek” állnak az ügy hátterében, az első percektől fogva felkapott pletyka. Ez alatt a címke alatt érthetnek politikai elitet, vagy befolyásos kapcsolatokkal rendelkező alvilági figurákat. Bárkiről is van szó, a komolysága abban merült ki, hogy egy megfélemlített, fegyvertelen embert orvul lelőtt vagy lelővetett.

Tíznap rejtőzködés után Igor Malahov öltönyben, nyakkendőben beszél a pétervári ügyészségre. Saját Mercedesével érkezett egyenesen Moszkvából

(ezúttal volt benzin), hangsúlyozottan „önként”, hogy tisztázza magát a gyilkosság vádjá alól. Önkéntessége persze viszonylagos, mivel elterjedt, hogy Talkov szélsőjobboldali tisztelői vérdíjat tűztek ki a fejére. Malahov úgy döntött, hogy üldözői közül a rendőrség a kisebbik rossz. A kihallgatás a szovjet módszerektől eltérően, roppantul civilizált hangnemben zajlik. 39 A delikvens egyik Marlborót szívja a másik után és türelmesen, tompa hangon válaszol a *Komszomolszkaja Pravda* riporterének utólagos kérdéseire. Úgy tűnik, annyira megfélemlítették (vagy kioktatták), hogy megszállta a gyűlölt igazmondás szelleme, de odáig azért nem sülyed, hogy mindent kitálaljon. „Én nem lőttem le Talkovot” kezdetű nyilatkozatában elmondja, hogy senkinek egy durva szót sem szólt, az énekest és klikkjét személyesen nem ismerte korábban, az állítólagos verekedés során pedig őt agyalták meg a testőrök, miután jogos önvédelemből figyelmeztető lövést adott le. Minden egyéb híresztelés a tények arcátlan kiforgatása. A kérdésre, hogy miért rejtőzött el, ha nem bűnös, azt feleli, hogy másfél napig feküdt eszméletlenül, de erről nem árul el részleteket. Ami a fegyvert illeti, azt az előző évben vásárolta (feketén) a rossz közbiztonság miatt, de a Jubileumi Sportcsarnokban csak egyetlen golyó volt benne. És még egy kulcsfontosságú megjegyzés: a dulakodásban Talkov nem vett részt, noha a helyszínen legalább nyolcan(!) tartózkodtak. Utoljára akkor látta a zenészt, amikor az elindult a színpad felé. A pisztolyt valóban Azizától kapta vissza, azután taxival a Mojka-rakpartra hajtatott és beledobta a vízbe. Kész megmutatni a helyet.

A fegyveren kívül a holttest állapota is számos ellentmondást rejt, ugyanis a boncolási jegyzőkönyv a szemtanúk vallomásától eltérő jellegű és számú sérülést tartalmaz. A hivatalos verzió szerint Talkov bal tenyerét átlőtték, amikor ösztönösen fel akarta tartóztatni a közeli lövést. Ugyanakkor a halálos golyó nem hatolt át a testen, hanem belefúródott a szívkoszorúérbe. Azok, akik a testet bevitték az öltözőbe és levetkőztették, határozottan állítják, hogy nem láttak lövésnyomot a tenyéren, ellenben a hát véres volt. Ez esetben Talkovra legalább kétszer lőttek, és az egyik golyó hátulról találta el. Csakhogy ha Malahov fegyverében valóban egyetlen golyó volt, amit rögtön a dulakodás kezdetén kilőtt, a további két lövésnek hatástalannak kellett lennie. A pisztoly végül Sljafman kezében landolt, azonban csaknem kizárt, hogy szemtől-szemben le merte lőni Talkovot. A hátba lövés reálisabb lehetőségnek tűnik, de lövedék hiányában nem kivetelhető. Persze könnyen elképzelhető, hogy Malahov mégis hazudott, vagy maga sem tudta, hány golyó volt a fegyverében: de valószínűbb, hogy őt is felültették. Kézenfekvő következtetés, hogy nem a Nagant a gyilkos fegyver. Különös módon a nyomozóhatóságok fontolóra sem vették, hogy másik fegyver is lehetett a játékban. Talán a dulakodás pusztán ügyes figyelemelterelés

volt, többé-kevésbé előre megrendezett színjáték, amelyben a legtöbben csak a saját szerepüket tanulták be, anélkül, hogy a teljes forgatókönyvet ismerték volna. Egyesek mit sem sejtve az események sűrűjében találták magukat. Nem mellékes, hogy Malahov nyolc emberről számol be, és az

40 egyik testőr vallomásában felidézte, hogy csakugyan látott egy ismeretlen fiatalembert a jajveszékelő Aziza mellett ácsorogni. Ezt a sárgapólós, szőke fiút több szemtanú is látta: akár nála is lehetett pisztoly. Ebben az esetben Talkovot akkor lőtték meg, amikor a folyosón haladt a színpad felé, és nem korábban. Ahhoz, hogy tíz-tizenöt méterre elsétáljon golyóval a koszorúerében, csodának kellett történnie: az orvos szerint viszont a gyilkos golyó becsapódása után csak másodpercei voltak hátra. Kaphatott egy golyót hátulról, szemből talán többet is. A halálos lövésnek nem kellett okvetlenül hangot adnia, és leadhatták az előadóteremből. Olyasvalaki, aki az énekessel nagyjából egyforma magasságú, kiváló céllövő (nem pedig csak vagánykodott a fegyverekkel, mint a hetyke Malahov), és feltűnés nélkül meghúzódhatott a színpad személyzeti folyosóra nyíló kijáratánál. Az egyre terjedő banditizmus ellenére még ezekben az években sem járkált mindenki puskával a kezében, és a koncerteket rendszerint rendőrök hadával biztosítják. Az illető úgy maradhatott a legnagyobb eséllyel észrevétlen, ha maga is hatósági egyenruhát hordott. Feljegyezték, hogy a dulakodás perceiben nem láttak rendőröket a folyosón, ami merőben szokatlan; ám utólag egy tanú azt állította, hogy kettő is beszélgetett az eseményektől pár méterre, ügyet sem vetve a verekedőkre. Mindez gyanúsán előre biztosított helyszínnek tűnik. Ráadásul a láthatóan rendkívül súlyos sebesülést szenvedett Talkov öltözőjébe még befurakodott a két fehérköpenyes „orvostanhallgató”, hogy segítségnek beállított tevékenységükkel nullára csökkentsék a túlélés esélyét. Ily módon a kép még aljasabb árnyalatot ölt: szándékos provokációval egybekötött kivégzés. Az agent provocateur nyilvánvalóan Valerij Sljafman volt: meglehet, éppen azért helyezték a zenekar mellé, hogy türelmesen kivárva az idejét, Talkovot puskacső elé állítsa. Három hónapig tartó együttműködésük során többször provokált verekedést a Mentőcsapat koncertjein, sőt a zenész egyik közeli barátja éppen az ő összeférhetlensége miatt hagyta el a bandát. Valószínűleg sosem derül ki, hogy ki húzta meg a végzetes fegyver ravaszát, de ha nyilvánosságra hoznának egy nevet, az sem mondana sokat. A személyazonossága elhallgatását kérő, utólag rövid interjúra rábeszélte mentőorvosnő azt mondta, hogy Talkov életét az azonnali műtéti beavatkozás sem menthette volna meg: „Amint fölé hajoltam, láttam, hogy számára mindennek vége... Ez nem hasonlított eltévedt golyó ütötte sebre. Így csak profik lönek.”

Az események ilyen összehangolásához nem akármilyen karmesterre volt szükség. Bár a legtöbben még mindig a politikai gyilkosság verziójában hisznek, felmerülhet a bosszú is indítékként. Ekkortájt kezdtek a bandák

védelmi pénzt szedni a zenekaroktól. Felfegyverkezve vonultak a kulisszák mögé, és megfenyegették az előadókat. Nem kizárt, hogy a Mentőcsapatot is meglátogatták. Ismerve Talkov természetét és anyagi háttérét, a válasz csakis elutasító lehetett. A környezetéből azonban senki sem tett említést ilyen epizódról.

41

Azt a konfrontációt, ami valóban megtörtént, a maga idején igyekeztek eltussolni, mert egy „komoly ember” nevéhez fűződött. Kevesen emlékeznek rá, még kevesebben mernek róla beszélni. Halála évében Talkov két filmben szerepelt. Az egyik Alekszej Tolsztoj *Rettegett Iván*-ról szóló történelmi regényének adaptációja volt, melyhez nagy reményeket fűzött. A forgatás alatt azonban problémák adódtak: lecserélték a rendezőt, átírták a forgatókönyvet, eltorzították a karaktereket. A szűkre szabott költségvetés miatt a stáb gyalázatos körülmények közé kényszerült. A pohár akkor telt be, amikor a film producere – Talkov szavai szerint – „megalázta” a rendezőasszisztensként, szinte ingyen dolgozó Tatjanát. A zenész követelte, hogy a producer kövesse meg feleségét, amit az természetesen megtagadott, sőt pár nappal később ittasan odatelefonált Talkovék lakására és cifra szidalmak közepette megfenyegette a férfit. Válaszul Talkov nem készítette el az utószenkront, és az augusztusi puccsal egybeeső moszkvai premieren teltház (úgy négyezer ember) előtt térdén állva kért bocsánatot a filmben való részvételéért. A biztonsági őrök ugyan kitaszították a mozból, de a kínos közjáték rossz reklámnak bizonyult. Ráadásul hamarosan elkészítette *Metamorfózis* című dalának klipjét, amelyben nyíltan kigúnyolta a show business új urait, köztük a LISZ'SZ igazgatóját és a *Rettegett Iván* producere: „A Goszokino kommunistaí eddig csekistákról forgattak, újabban pornót reklámoznak...” Ezzel túllőtt a célon. Mark Rudinstein, az élénk kékszemű, derűs öregember – aki szintén producerként dolgozott akkoriban – az egyetlen, aki húsz év elteltével beszél erről a konfliktusról: „Merész volt... Nem tudta megítélni, kire emel kezét. Megmondtam neki, hogy ezt az inzultust soha nem bocsátják meg. Akkor hát mit javasolsz? – kérdezte tőlem. Én nem javasolok semmit, csak figyelmeztetek.”

A *Rettegett Iván* című film producere Iszmail Tagi-Zadénak hívják, és hasonlóan a peresztrojka idején meggazdagodott réteg többi tagjához, az ő vagyonának háttérét is homály fedi. Azerbajdzsáni kereskedő fiaként született, belépett a kommunista pártba, arab lovak tenyésztésével foglalkozott és megszervezte a virágmaffiát (igen, ilyen is létezik). A kilencvenes évek elején, saját bevallása szerint, tulajdonosa volt egy banknak, egy biztosító társaságnak, négy ruhagyárnak és több ezer moziban vetítették az általa importált B-kategóriás ócska kung-fu filmeket meg spagetti-westerneket.

A filmiparba való betörését a *Rettegett Iván* cártól várta: a remekműnek aligha nevezhető alkotást elvitte Cannes-ba, és a gyártásból kispórolt dollármilliókból óriási, ízléstelen cirkuszt kerekített köré.

42 Az azeri lókupec soha nem volt hajlandó nyilatkozni a Talkovval való összeütközésről. Semmilyen bizonyíték nincs arra, hogy akár Sljafmant, akár Malahovot ismerte. Semmi nem támasztja alá, hogy bárkit megbízott volna a zenész meggyilkolásával, vagy hogy olyan befolyásos barátokkal rendelkezett, akik révén elérte a nyomozás beszüntetését, a boncolási jegyzőkönyv meghamisítását és a résztvevők tevékenységének összehangolását. A gyilkosság idején nem tartózkodott Oroszországban. A fenyegetésen kívül egyetlen szál sem fűzi Talkovhoz. Mark Rudinstejn mégis bizonyos benne, hogy a zenész halála Tagi-Zade lelkén szárad. A hozzá hasonló könyörtelen, öntörvényű zsarnokokkal nem lehet packázni: ha ez a fajta megfenyegeti az embert, jobban teszi, ha mielőbb beszerzi magának a koporsót.

*

*„...És bár elesek a harcban,
Feltámadok és énekelek
a háborúból visszatérő ország első évfordulóján.”
(Igor Talkov: Visszatérek)*

*

A Talkov-ügynek hosszú utóélete van. Mintha a végzet árnya minden érintett életére ráborult volna azon az októberi délutánon.

Igor Malahovról a vizsgálat során kiderült, hogy a nyolcvanas évek végén rablásért börtönbüntetésre ítélték, de ismeretlen jóakarói elsimították az ügyet. Akkoriban a KGB emberei számára fenntartott, zártkörű tornateembe járt edzeni, és nagyvonalúan szórta a – valószínűleg rendőrspicliként megszolgált – pénzt. Még egy kis színház vezetését is rábízták. 1992 elején a jóvágású svindlert tisztázták Igor Talkov meggyilkolásának gyanúja alól, csupán illegális fegyverbirtoklásért ítélték el. A Sljafmannal való esetleges összejártságát senki sem firtatta. Később pletykák keringtek arról, hogy Mi-amiban vásárolt házat, vagy gyémántkereskedőnek állt Afrikában és teljesen lezüllött. A Talkov halálának huszadik évfordulójára készített dokumentumfilmek munkatársai Moszkvában találtak rá: rövid telefoninterjúban ugyanazt ismételte meg, amit a pétervári ügyészségen tett vallomásában elmondott.

Valerij Sljafman négy hónappal a gyilkosságot követően hivatalos gyanúsítottá lépett elő. A mai napig érvényes verzió szerint ő lőtte ki a harmadik golyót a Nagant-ból, miután megkaparintotta a pisztolyt. Eredetileg

a feltápaszkodó Malahovot vette célba, de az ösztönösen elhajolt, így véletlenül Talkovot találta el. Hogy az elpáholt Malahovot miért akarta lelőni, azt nem sikerült megmagyarázni, miként a rejtélyes telefonhívás és a vándorló fegyver titkára sem derült fény. Egy házkutatás során megtalálták a „kétségbevonhatatlan bizonyítékot”, vagyis a kérdéses napon viselt pálmafás strandinget – csodák csodájára mosatlanul, rajta löppornyommal és Talkov vérével. A szennyes ing előkerülése arra is utalhat, hogy az „igazgatóval”, mint lehetséges strómannal előrelátó emberek már a kezdetekkor számoltak, ha a Malahov-féle verzió beadná a kulcsot. Sljafman mégsem ütötte meg a bokáját, mivel meggyanúsítása előtt – az ügyészség munkatársának tanácsára – Ukrajnán keresztül végleg elhagyta az országot. Mint kiderült, nem elszökött, hanem legálisan Izraelbe távozott. A kiadatásra vonatkozó többszöri kérést az izraeli hatóságok – bizonyíték hiányára hivatkozva – újra és újra megtagadják.

A három testőr közül kettő még a kilencvenes években meghalt. Szasa Barkovszkijt – aki a szóbeszéd szerint közismert volt a moszkvai alvilág berkeiben – megölték egy éttermi verekedés során. Halála előtt félrebeszélte és azt ismételte, amit a Jubileumi Sportcsarnok folyosóján kiáltozott Talkov meggyilkolásának délutánján: „Vegyétek le rólam a dzsekit!”

Arkagyij Bondarenko, a hórihorgas, széles vállú fiú kiugrott a szülei harmadik emeleti lakásának ablakából. Bár a helyszínen tócsákban állt a vér és a halott jobb kezét látványosan megcsonkították, a rendőrség öngyilkosságnak minősítette az ügyet. Családja szerint soha nem hozta szóba Talkovot, mindössze annyit jegyzett meg egy alkalommal, hogy a valódi bűnöst nem fogják felelősségre vonni.

Szergej Ignatyenko szerencsésen túlélte egy gyilkossági kísérletet (hasba szúrták), és napjainkban álnév alatt él valahol Oroszországban. „Sajnos nem látta” a halálos lövést leadó személyt, arra a kérdésre pedig nem válaszol, hogy az ellene elkövetett merénylet kapcsolatban áll-e a Talkov-üggyel.

Aziza Muhamedova énekesi karrierjét az eseményekben játszott közvetett szerepe évekre megszakította. Azóta újra fellép, de Talkovról nem hajlandó beszélni.

Izmail Tagi-Zadét Moszkvában élő azeri üzletemberek egy csoportja felkérte, hogy induljon a 2000-ben esedékes elnökválasztáson Putyin egyik ellenfeleként. A milliárdos végül visszalépett, mert a hatóságok lefűleltek egy, a Mezőgazdasági Akadémia területén működő céget, amelynek alkalmazottai (az iskola diákjai) órabérben aláírásokat hamisítottak néhány – jelenleg is aktívan politizáló – elnökjelölt számára. Történetesen köztük volt Tagi-Zade is.

Tatjana Talkova nem ment férjhez újra. Moszkvában él, és még mindig várja, hogy valaki – akár bizalmasan, zárt ajtók mögött – elmondja neki az igazat a férje haláláról.

44

* A cím az 1187-ben íródott óorosz hőskölteményre – *Ének Igor hadáról* – utal, amely Igor Szvjatoszlavics nagyfejedelem a polovecek elleni sikertelen hadjáratát örökíti meg.

– Hihetetlen, hogy senkinek nem jut eszébe.

A kocsmban vágni lehet a füstöt. Motyós, Pötyi, Kuglóf és én az asztal körül ülünk, tömpe kis ujjainkkal szorítva magunkhoz félig üres korsóinkat. Vizelnem kell, de amikor az előbb elmentem a mosdóig, a sor látán visszafordultam.

Bartók Imre 45

– Nincs valakinek okostelefonja? – kérdezi Pötyi.

AZ ÖTÖDIK TAG

– Bazdmeg, azt hittem, *neked* van – feleli Kuglóf, aztán elfelejtve, hogy a székének nincs támlája, hátradől, és csak az utolsó pillanatban tud megkapaszkodni a karomban, mielőtt a padlóra zuhanna.

– Volt neki, de elvette az apja – mondja Motyós röhögve. – Hogy is történt, Pötyi? Próbaidőre kaptad, azzal a feltétellel, hogy egy hónapig semmi cigi és semmi pia?

Pötyi nevetni próbál, de csak gurgulázó bőfögés szabadul fel belőle. Ezen jól röhögünk.

– Megőrülök, ha nem derítjük ki – mondom. – Talán megkérdezhetnék valakit.

Körbenézek, de nyomban el is vetem az ötletet. Körülöttünk hatalmas a lárma. Mindenki ordítva beszélget, és az idő múlásával egyre több arcon ütköznek ki az alkoholmérgezés félreismerhetetlen tünetei.

– Ezek pisisek – mondja Kuglóf. – Azt se tudják, mi a szar az a Backstreet Boys, nemhogy a tagokat fel tudnák sorolni.

– Igazad van – ordítja Motyós az asztal túloldaláról. – Ezeknek a kis seggdugaszoknak lövésük sincs semmiről.

– Próbáljunk lehiggadni – javaslom. – Vegyük újra még egyszer, amit tudunk.

– Nick – mondja Pötyi.

– A.J. – folytatja Kuglóf.

– Brian – ordítja Motyós, és öklével megkocogtatja a szívét.

– Kevin – teszem hozzá, és jellegzetes mimikával, egyszerre szigorúan és érzékenyen végigtekintek barátaimon, akik újra felröhögnek.

Lassan másfél órája, hogy próbálunk rájönni, kicsoda a Backstreet Boys ötödik tagja. Pontosán tudom, hogy mikor kezdődött, mert éppen erről kezdtünk beszélgetni, amikor kaptam egy SMS-t a volt csajomtól – bárcsak ne írt volna semmit –, és akkor ellenőriztem az időt. Egyikünk sem gondolta volna, hogy a rejtélyes ötödik tag ilyen súlyos problémának bizonyul.

– Hétvégen hazamegyek anyámhoz – mondja Kuglóf. – A padláson van még néhány Bravo magazin, azokból tuti kiderül.

– Baszki, már most kiderülne, ha lenne valakinek okostelefonja – mondta Motyós. – Miért nem bírtad ki cigi nélkül? – kérdezi a mellette ülő Pötyitől, és hátba vágja.

A társaságunkból Pötyi az egyetlen, aki nem cigizik. Fogalmam
46 sincs, miért rágtak be rá az ősei. Rajtakapták, hogy fojtogatja a kishúgát, vagy mi?

– Talán ha nagyon erősen koncentrálnék, akkor... – kezdem, de elakad a szavam, mert egyszer csak megremegnek a falak, a poharak zörögnek, felborulnak, és néhányan leesnek a székeikről. Öklömnyi vakolatdarabok hullnak ránk a mennyezetről, és pár másodpercre elmegy a világítás. A sötétségben csak a cigaretták parázslanak, és a telefonok kijelzői adnak némi zöldes fényt. Mielőtt kitörhetne a zűrzavar, a remegés abbamarad, és a világítás is visszatér.

– A szentségit, ez meg mi a piccsa volt? – kérdezi Kuglóf, és riadtan végigtapogatja magát, mintha csak ellenőrizni akarná, hogy megsérült-e.

– Gondolom, földrengés – mondja Pötyi, majd lehajol, hogy megkeresse az asztal alá esett szemüvegét.

– Kibaszott földrengés! – mondja Motyós, és ismét hátba vágja Pötyit.

– Ne hagyjuk, hogy ez elterelje a figyelmünket a valódi problémáról – mondom. – Ki volt az ötödik tag?

Pötyi megtalálja a szemüvegét, és visszaül a székére. Motyós és Kuglóf meredten nézik a korsóikat.

– Gondolkozzunk. Nick a szépfiú. Brian az érzékeny. A.J. a latinó. Kevin az intellektuális.

– Kevin nem a strici? – kérdezi Motyós.

– Ez most mindegy – felelem. – Milyen szerepek vannak még? Bárki is az ötödik, bizonyára ő az...

– Az unalmas?

– A lúzer?

– A csaj?

Helyzetünk egyre kilátástalanabbnak tűnik. Alig valami lötyög már a korsók alján. Előveszem a cigimet, de rá kell jönnöm, hogy egyetlen szálam se maradt.

– Pötyi, adj már egy szálat, baszki – mondom, mire Pötyi engedelmesen előveszi a pakkját, és megkínál. Ő nem dohányzik, de mindennap vesz magának egy paklival, aminek a tartalmát aztán általában hármunk közt osztogatja szét.

Mélyen leszívom a füstöt.

– Gondolkozzatok! Nézzetek magatokba! A válasz valahol ott rejtőzik. Bizonyos elméletek szerint az ember mindenre emlékezik. Minden, ami valaha történt vele, és amit valaha megtudott, ott rejtőzik az agyában. Csak ki kell piszkálni onnan.

Kuglóf vízenyős tekintettel felém fordul.

– Jó, bazdmeg, de hogyan?

– Ez a kérdés, Kuglóf. – Lehamuzok a földre. – Ez a nagy kérdés.

Körülöttünk a tirpákok visszatértek a tivornyázáshoz. Egy mellettünk ülő társaság tagjai azzal szórakoznak, hogy melyikük tudja jobban utánozni a disznók rőfögését. Mögöttem egy lány arról pusmog a barátnőjével, hogy mennyire fáj még mindig a gyantázás helye.

– Hé, lányok! – hátrafordulok. Érzem, hogy a barátaim lázas kíváncsisággal követik az eseményeket.

Úgy néznek rám, mintha valami kételtű mutáns lennék.

– Nem tudjátok, hogy hívták a Backstreet Boys ötödik tagját? – kérdezem. – Van ugye Nick, Brian...

– Jaj, hagyjál már békén – mondja az egyik (akinek még mindig sajog a bikinivonala), és tüntetőleg elhúzódik. A másik bige több hajlandóságot mutatna arra, hogy beszédbe elegyedjen velem, de végül szolidaritásból a barátnőjével tart, és mindketten átülnek egy távolabbi asztalhoz.

– Ez jól ment! – mondja Kuglóf, majd nyerítve felröhög.

– Nem lehet, hogy nekik van okostelefonjuk? – kérdezi Pötyi.

– Kérdezd meg tőlük! – feleli Motyós.

Ki kéne mennem a vécére, de látom, hogy a sor azóta kétszer olyan hosszú. Sört is kéne venni. Vajon meddig ülünk még itt, és töprengünk erről a problémáról?

Hatalmas csattanással egy téglá csapódik az asztalunkba.

– Bazdmeg! – kiált Kuglóf, és ijedtében talpra szökken.

Felnézünk a homályos mennyezetre, és látjuk, hogy nemcsak a vakolat esett le, de a födém is meglazult.

– A picsába – mondja Motyós. – Nem akarok ebben a pincében megdőgni.

– Ne figyelmeztessük a többieket? – kérdi Pötyi. – Ha tényleg balesetveszélyes a hely, akkor ki kéne üríteni.

– Úgy érted, evakuálni kellene? – kérdezi Motyós, majd ismét hátba vágja Pötyit. – Öregem, te aztán mindenre gondolsz!

– Mindenre gondol – mondom –, csak arra nem, hogy hívják az ötödik tagot.

– Faszt érdekli a Backstreet Boys, haver! – mondja Kuglóf, és közelebb hajol hozzám. – Nézz csak körbe! Ezek a buzeránsok halálra vannak ítélve. Mindjárt rájuk rohad az egész épület. Kibaszott földrengés! – Vihogni kezd. – De nekünk még van egy esélyünk. Húzzunk innen a vérbe, kajáljunk valahol egy hamburgert, aztán uzsgyi haza.

Pötyi és Motyós türelmesen várnak.

Bólintok, és előreindulok. Motyós, Pötyi és Kuglóf némán követnek. Felmegyek a lépcsőn, és éppen elérem a földszintet, és átlépek a küszöbön, amikor mögöttem beomlik a pince. Megpördülök, és egy századmásodpercre még látom a halálfélelmet megvillanni barátaim tekintetében. Aztán
48 vége. Sikolyukat elnyomja a kő- és betonzuhatag zaja.

Sokkos állapotba kerülök, és kitámolygok az utcára. Már hajnalodik. Nem is gondoltam, hogy ennyi idő eltelt. Megnézem a telefonom, és valóban, már reggel fél öt van. Új üzenetem érkezett, biztos a volt barátnőm írt megint. Nem akarom megnézni.

Megpróbálok mélyeket lélegezni. Az utca üres.

– Segítség...

Megfordulok, és meglátom Pötyit. Hiányoznak a lábai. A szürke porrengetegben erőteljes, vörös csíkot hagy maga után, ahogy két kezével valahogy kívánszorog a romok alól.

– A kurva életbe, Pötyi! – Letérdelek mellé, és hagyom, hogy az ölembe hajtsa a fejét.

– Már vége – lihegi. – Tudom, hogy vége.

– Ne beszélj! Mindjárt jönnek a mentők.

– Nem... Nem jönnek...

– Miért ne jönnének?

– Nem jönnek...

Ezzel nehéz vitatkozni.

– Figyelj... – folytatja. Már csak másodpercei lehetnek hátra. – Az a valami... Nem földrengés volt...

– Akkor micsoda?

Felköhög. Hatalmas szappanbuborékok jelennek meg a szája sarkában, csakhogy ezek nem szappanból vannak, hanem vérből.

– Mindegy... már nem számít...

– Sajnálom, Pötyi.

– Viszont rájöttem... eszembe jutott... az ötödik tag...

Tágra nyílik a szemem. Rázni kezdem a szerencsétlent.

– Ki volt az? Mondd meg! Mondd meg, Pötyi!

Kipukkad az utolsó buborék is. A korábban oly eleven tekintet most üvegesen mered a reggeli égboltra. Pötyi elment.

– A picsába – mormolom, és legördítem magamról a testét.

Feltápaszkodom, és céltalanul elindulok hazafelé. Átvágok egy utcán, egy következőn, aztán egy téren.

Éppen a tér közepén állok, amikor zúgást hallok. Egy repülőgép száll fölöttem. Olyan alacsonyan repül, hogy látom, amikor kinyílik a hasa, és kihull belőle valami.

Mozdulatlanul figyelem, ahogy a csomag zuhan, egyre csak zuhan, míg valahol pár száz méterre tőlem becsapódik.

Érzem a hőséget. Érzem a szelet. Mintha a Nap felszínén állnék.

És amikor a testemet milliárdnyi atomra szaggatja a második generációs hidrogénbomba, és földi létezésem materiális fundamentuma semmivé foszlik a pusztulás egyre növekvő és egyre forróbb vákuumában, az utolsó utáni pillanatban eszembe jut.

Howard Dwaine Dorough. Közismertebb nevén: Howie D.

49

„A férgek munkájának és az ozmózisnak köszönhetően a pragmatisták tetemei fokozatosan átlényegültek a föld alatt. Átlényegülni: ez volt a legfontosabb. Mássá lenni. Elbúcsúzni a régi buroktól annyira, mint ráismerni és meghaladni

50 Seps László

A SZORONGÁS VALÓDI

Bartók Imre: *A patkány éve*

azt, ami egykor volt. Bíz-
tak magukban, elhitték,
hogy képesek lesznek
megállni az új millennium
kapujában, hogy együtt
vészeli át a változás sze-
lét, és miközben többé és
jobbá válnak, Elízium óri-
ási, szilíciummal borított

mezőjén megőrződik majd régi énjük is: minden, amit valaha éreztek, tettek, gondoltak.” (*A patkány éve*, 329. oldal)

A három filozófus, Karl, Martin és Ludwig ekkorra már túl vannak rémtetteik legjaván, többek között biomasszává alakították a Metropolitan Múzeum közönségét és pestissel fertőzték meg egy filozófuskonferencia résztvevőit – ami még vár rájuk, az az apokalipszis utolsó felvonásának levezénylése. Éppen relaxálnak, táncolnak, beszélgetnek, a háttérben Rammstein dübörög és egy pillanatra – legalábbis számukra – úgy tűnik, működésüknek, létüknek van értelme, a változás, amit elhoznak, nem egyszerűen eltörli a régi világot, hanem egy jobbat teremt helyette. Mindez felettébb ritka idill *A patkány évének* karneváli lelkesedés és introspektív szorongás közt oscilláló közel hatszáz oldalán: néhány fejezettel később, alig egy lépésre az elkerülhetetlen végjátéktól, ugyanez a három figura bedrogozva remeg egy holdfényes háztetőn, és úgy tűnik, a világ körülöttük nem újjászületik, csupán agonizál. A fölöttük kihunyó csillagok helyén csak kötömbök maradnak, Elízium ígéretének helyére pedig lemészárolt bálnák emlékképe furakodott.

A testi és lelki metamorfózis várakozással és kételyekkel teli megélése volt a vezérfonala Bartók Imre előző regényének, a *Fémnek* is, ám *A patkány évében* a szerző több szempontból emelte a tétet. 2011-ben megjelent felnövs-története többnyire egységes nyelvezetben megírt tudatfolyam, mely során főhőse és elbeszélője álmokon, kétséges igazságtartalmú emlékképeken és a pszichológusával folytatott, abszurd dialógusokon keresztül hagyja hátra korábbi identitását – pontosabban identitásait –, hogy valami mássá, többé, időállóbbá váljék. *A patkány éve* a képzőművészeti referenciákkal terhelt, szürreális jelenetek sorozatára széthulló *Fém* problematikáját tágítja tovább: a trilógiaindító regényben már nem egy képlékeny személyiségű individuumnak, hanem az egész világnak – illetve a világ mikromodelljeként szolgáló, sosemvolt New Yorknak – kell szembenéznie a felszín alatt fortyogó erővel, és általuk a szükségszerű változással. Ez a részletgazdag, a testhorrort

és a pszichoanalízist a boncolás motívumán keresztül¹ vegyítő leírásokban nagyon is konkrét, ugyanakkor inspirálóan általános metamorfózis-tematika jelentheti az olvasó és értelmező számára a legkönnyebb belépési pontot Bartók fikciós univerzumába. Az (ön)pusztítás és újjászületés, az önelemzés és önmeghaladás témája egyaránt megragadható a leg- 51 hétköznapiabb határhelyzetek és a jóval általánosabb filozófiai diskurzusok felől – a folyamat szempontjából nincs különbség felnőtté válás és poszthumanizmus között, a változás logikája, a hozzá kötődő érzelmek lényegében felcserélhetők, miközben mögöttük a halálfélelem közös nevezője munkál.

Elfogadva, hogy *A patkány éve* a *Fém* intimitását cseréli egyfajta univerzális programmá – „A filozófusok eddig csak különféleképpen magyarázták a világot. Mi azért jöttünk, hogy megváltoztassuk.”, hangzik a regény egyik lehetséges központi tétele a sok közül –, értelmet nyer a kötet zavarba ejtő nyelvi és műfaji eklektikája is. A szimbolikus New York képében megjelenő „világnak” magában kell hordoznia mindent, ami *A patkány évében* a legkülönfélébb kulturális szférák vegyítésén keresztül fogalmazódik meg: a hibridizált Nagy Al-mában összefonódik Woody Allen és a Marvel-képregények Manhat-tane, megfér egymás mellett Hannah Arendt sírja és (az egyébként Londonban játszódó) *Őrült Stone* című horrorfilm magánnyomozója, illetve itt kerül közös nevezőre a természetfilozófia és a számos rém-film (*The Freakmaker*, *Troll 1-2*, *A romok*) monstremának kedvelt elfog-laltságát jelentő botanizáció. Mint arra legtöbb recenzense már kitért – legerélyesebben talán Lengyel Imre Zsolt a *Műút*-ban megjelent kri-tikájában² – a teljesség igénye széthulló szöveg- és cselekményvilágot eredményezett, amit csak részben igazol, hogy *A patkány évének* köz-ponti témája eleve a széthullás, ami így adekvát módon artikulálódik az egymásra halmozott filozófiai jelmondatok, műfaji kódok és stílusok súlya alatt többször megroppanó történetben. Bartók regényében az összetartó erőt a metamorfózis-tematika mellett így nem valamely filozófiai rendszer biz-tosítja – hiszen eleve csak a legfogósabb tételmondatokat reciklálja főhőseinek életművéből –, hanem a karikatúrává redukált szereplők közül mindinkább ki-emelkedő három filozófus fejezetről fejezetre árnyaltabbá váló jellemrajza, illetve a hatásorientált trashesztétika végig konzekvens használata.

Míg *A patkány éve* által mozgatott műfaji hagyományok beazonosítá-sának a legtöbb recensens szentelt legalább egy bekezdést, a krimi, biopunk, new weird és egyéb címkék mellett – melyeket a kötet hibrid természetéből fakadóan csak részlegesen állnak – rendre megjelenik egy homályosan kö-rülírt minőség, amit Nyerges Ádám Gábor „kamaszepikának”,³ Borda Réka (némileg pontosabban) „horrorbörleszknek”,⁴ míg a *Próza Nostra* szerzője

a „trash filmek hangulatvilágaként”⁵ azonosít. Utóbbi a nyolcvanas években forrt markánsan össze a groteszkig vitt brutalitást éjfekete humorral vegyítő horrorbőrleszkekkel – olyan rendezők munkáinak köszönhetően, mint Lloyd

52 Kaufman, Frank Henenlotter vagy a Bartókhoz hasonlóan erős Lovcraft-hatásokat mutató Stuart Gordon –, ahol a különféle devianciák, a groteszk testképek és a szex-erőszak-altești humor mesterhármása rendszerint elsőbbséget élveztek a koherens cselekményvezetéssel szemben, miközben jelenlétük a mainstream esztétikai normáinak felülírását szolgálta, ezzel a bahtyini karnevál-fogalomhoz köthető ellenkultúrát valósítva meg. *A patkány éve* egalitáriánus szemléletmóddal helyez egymás mellé filozófiai diskurzusokat, magasművészeti referenciákat és a populáris, illetve trash-kultúra vándormotívumait – így lesz például Hölderinből a bioapokalipszis apostola –, de legfontosabb szervezőelvét mégis utóbbi sokkesztétikája jelenti, amely egyaránt meghatározza a regény nyelvi regisztereit és történetvezetését.

1991-ben megjelent tanulmányában (*Film Bodies: Gender, Genre, and Excess*) Linda Williams⁶ azt a kérdést teszi fel, hogy miért tekintünk egyes műfajokat taszítóbbnak mint másokat, és ezek miért bírnak alacsonyabb státusszal a kulturális hierarchiában. Bár Williams filmeket vizsgált, mivel elsősorban műfajokról beszél, így gondolatmenete könnyedén áttölthető az irodalom területére is. Érvelése szerint az úgynevezett body-zsánerek – mint a horror, a pornó, az altești vígjáték és a melodráma bizonyos típusai – reflexszerű reakciókat váltanak ki a befogadóból (szexuális izgalom, félelem, undor, nevetés, sírás), melyek minden esetben fizikai válaszok és nagyrészt automatikusak – vagyis a befogadó képtelen kontrollálni, ha például jelen kötet nyitófejezetének olvasása közben feláll a karján a szőr vagy felkavarodik a gyomra. A primer testi reakciók következménye, hogy egy gore horrorfilm vagy egy splatterpunk regény élvezete első körben nem igényel intellektuális befektetést, hiszen a leírt borzalmak szükségszerűen hatni fognak az olvasóra – Williams szerint a body zsánerek legfontosabb tulajdonsága, hogy megszüntetik a befogadó és a mű közti intellektuális távolságot, a negyedik fal áttörésével kérlelhetetlenül fizikaivá teszik a műélvezetet, amit a testi reakciók erektiótól zokogásig terjedő skálája jelez.⁷ (Mindez természetesen nem azt jelenti, hogy a felsorolt műfajok ne lennének érdemesek elemzésre – maga Williams is robosztus monográfiát szentelt a hetvenes évek egészestés pornófilmjeinek (*Hard Core: Power, Pleasure, and the “Frenzy of the Visible”*) –, csupán annyit tesz, élvezetük, szemben például egy krimiével, nem igényli szükségszerűen a befogadó különféle kognitív apparátusainak mozgósítását.)

Bartók már a nyolcvanas évek splatterpunk irodalma⁸ előtt tisztelgő nyitófejezetben transzgresszív gesztust intéz az olvasó felé, melynek funkciója kettős: egyrészt brutalitásán keresztül működteti a body zsánerek

hatásmechanizmusát, ezáltal téve fizikailag is közelív és mindenekelőtt személyessé a világ átformálásának absztrakt koncepcióját, másrészt jelzi *A patkány évének* viszonyát az általa felidézett tradíciókkal. Az aprólékosan leírt viviszekció ugyanis egyszerre főhajtás az extrém testhorror előtt és annak paródiája, amit egyaránt jelez a bizzar képeket a komikusig halmozó nyelvezet („a túlélés genetikai kódjaira a halál fedőbőrei húzódtak”) és a naturalista leírást ellenpontoszó, fekete humorú megjegyzések („Drágám, azt hiszem, hasnyálmirigyrákod van).” A sokk és humor kettőse a későbbiekben is végigvonul a kötetben, amiből *A patkány évének* legalább annyi erénye, mint hátránya származik: bár hatásorientáltsága mindvégig intenzív olvasmányélményt biztosít, a frappáns megoldásokat esetenként túlírt gegek váltják (lásd Stone látogatását a halottasházban, ami igen kevés ötlettel dúsítja az urbánus thrillerek egyik legelcsépeltebb toposzát), máskor Bartók nyíltan a camp és paródia felségterületére merészkedik, sajátos elegyenben összegyúrva a fenségest és az infantilist (lásd Hölderin ügyetlenkedését a világvége kihirdetésekor, amit egy oldallal arrébb egy egészen elegáns ellipszis követ). De a „mindegy, csak üssön” logikája – vagy, ahogy a regény fogalmaz: „Nem az számít, hogy mi értelme van, hanem hogy a dolog kellőképpen érdekes.” – a költői képek, gegek, sokkjelenetek és idézhető egysorosok halmozásán túl meghatározza *A patkány évének* viszonyát saját műfajiságával is.

A világ bomlásának vagy széthullásának érzékeltetéséhez irodalomban és filmben is gyakorta használják a zsánerdekonstrukció eszközeit: a darabjaira szedett műfaji struktúrák egyúttal az ezek által hordozott gondolkodási sémákat is felülírják, arra kényszerítve a befogadót, hogy folyamatosan revideálja korábbi ismereteit és elvárásait. *A patkány éve* bio- és splatterpunk elemekkel díszített, nagyvárosi rémthrillerként indul, a magyar nyelven is megjelent szövegek közül legközelebbi rokonát talán Shaun Hutson *Árnyak a belső pokolból* című regénye jelenti, melyben az emberi lélek sötét oldalának felszabadítása indít el apokaliptikus erőszakhullámot. Bartók könyvének első részében következetesen betartja a műfaji követelményeket: az erőteljes indítás után megismerjük a borzalmak végrehajtóit és az utánuk kutakodó nyomozót, a két szálon futó cselekmény és a precízen adagolt, feszültségkeltő információmorzsák jellegzetes thriller-narratívát sejtetnek. A második részben az addigi szabványszerkezet a feje tetejére fordul (ahogy Lengyel Imre Zsolt fogalmaz: „mintha egy, az optimálishoz képest mintegy negyvenöt fokkal elforgatott kamera képe alapján kellene egy minket amúgy nagyon is érdeklő előadást rekonstruálnunk”): a nyomozó fokozatosan háttérbe szorul, és a három filozófus kezd a kötet protagonistájaként működni. A hagyományosan gonosztevőként ábrázolt

archetipikus alakok főhős-szerepbe emelése már jelzi, hogy a tradíciók felülírása tudatos koncepció, és annak ellenére, hogy ez a szemléletmód-váltás mára a mainstream popkultúrában is egyre gyakoribb (Glen Cook *Fekete sereg*-regényeitől a *Dungeon Keeper*en át *Dexter*ig), *A patkány éve* tár-

54 sainál jóval merészebben építi le a főhősökhöz fűződő befogadói elvárásokat. Amellett, hogy bájosan blaszfém gesztussal sztárfilozófusok imázsából faragja ki a három karaktert – kreáltságukat klón-cyborg voltuk hangsúlyozza –, Wittgenstein, Heidegger és Marx még csak nem is a cselekmény irányítói, valójában csak henchmanek a sajnálatosan elrajzolt Cynthia mestertervében – passzivizált übermenschek, akik több időt töltenek beszélgetéssel, írással és táncsal, mint terrorcselekményekkel. Miközben a három alak mind emberibbé válik, *A patkány éve* a trashkultúrán belül feletébb gyakori mechanizmust működtet: olvasóját olyan pozícióba kényszeríti, ahol kénytelen azonosulni a fennálló rendet fenyegető, deviáns figurákkal, ezáltal megkérdőjelezve az említett rend legitimitását, legyen az valamely társadalmi norma, a kulturális hierarchia vagy éppen az emberről alkotott elképzeléseik valamely aspektusa.

Bartók a regény számos dramaturgiai és szerkezeti szabálytalanságát reflektálttá teszi – kezdve a fent leírt perspektíva-váltással –, és néhány fejezet után az is egyértelmű, hogy *A patkány évében* felhasznált műfaji kódok – hasonlóan a filozófiai referenciákhoz – többségükben alárendelődnek a mindvégig uralkodó határesetztétikának. *A patkány éve* elsősorban azért nem működik tradicionális zsánerregényként, mert a krimiből, biopunkból és a new weirdből csupán a legmarkánsabb hatáselemeket hasznosítja újra. Jelzésszinten – erős stílári többletként – beemeli a szövegbe a természettudományos zsargont, de a sci-fi racionalitását, ahogyan a krimiét is, már teljesen elhagyja; felsorakoztatja a new weird jellegzetes kreatúráit, de nem épít köréjük rendszert, pusztá attrakció-voltukban mutatja fel őket. A trashkultúra logikáját követve *A patkány éve* hatáselemeikre párolja a népszerű zsánereket – itt egy kemény magánnyomozó, ott egy cyborg –, a szöveg csupán jelzi, hogy adott esetben egy zsánerhagyományt idéz fel, hasonlóan ahhoz, mint amikor egy óriáscápás trashfilmben a befogadónak egy filléres maketről kell elhinnie, hogy valójában cápát lát. A műfaji struktúrák illetén kiüresítése, pusztá jelekké redukálása már a kötet első fejezeteiben összekapcsolódik a kaotikus, pusztulásra váró univerzum ideájával: miképp Stone gondolatai rávilágítanak, ebben a világban „A részletek nem állnak össze semmivé. A jelek egyre üresebbek. Egy üres jel, Stone, mint az élet az utolsó előtti reggelen.”⁹ A jelekké redukált kultúra (legyen szó bármely regiszteréről) Bartók könyvében összekapcsolódik a kötet világvégeváró, szorongásteli melankóliájával, ezáltal meg is haladva a trashesztétika kereteit: ahogy a három rajzfilm-filozófusból fokozatosan azonosulásra alkalmas, tragikus hős válik, úgy a

regény hatásorientáltsága is a túlélet, pusztulásra váró világegyetem ábrázolását szolgálja. A széthullás és kiüresedés, ami egy trashfilmben gyakorta pusztán költségvetési kényszer eredménye, *A patkány évében* így válik egy haldokló és abszurd világ leírásának eszközévé.

A normaszegéseknek és dramaturgiai döccenőknek – mint a 55 zárlat előkészítetlen fordulatai – köszönhetően a burjánzó trashesztétika, mintegy tükrözve a regény eseményeit, alulról feltörve kebelezi be *A patkány évének* textusát, heterogén szövegmasszává összeolvasztva az egymás mellé zsúfolt minőségeket. „A természeti állapotban nincs ízlés”, jegyzi meg egy ponton Karl, és *A patkány éve* félelemmel és felszabadultsággal teli kísérlet ezen állapot elérésére, ahol egy filozófiai trakta épp annyit ér, mint egy lerobbant magánnyomozó egysorosai, ahol az intertextuális játékok mögött felsejlik az építőkockákká szétpotyogott világ okozta szorongás. Hogy mi emelkedhet ki ebből az atomjai bontott és tessék-lássék összetapasztott világból, az már a következő két kötet kérdése: *A patkány éve* lidércnyomásokból és vágyálmokból felhúzott ground zero, amit nem elsősorban az a kérdés tesz igazán izgalmassá, hogy mi következik a bomlás poétikájának hipnotikus trashfilmbé illő túlpörgetése után. (*Libri Kiadó, Bp. 2013*)

¹ A regény elemzését ebből a szempontból lásd: Turi Márton: *Bonctanilag látni a világot. Műút* 2013039

Online: <http://www.muut.hu/?p=2487>

² Lengyel Imre Zsolt: *A részek lázadása. Műút* 2013039. Online: <http://www.muut.hu/?p=2479>

³ Nyerges Ádám Gábor: *Termékeny bomlás. Népszabadság* 2013.10.05. Online: http://nol.hu/kult/konyv/20131005-termekeny_bomlas

⁴ Borda Réka: *Halálos filozófia. FÉLonline.hu* <http://felonline.hu/2013/08/22/patkany/>

⁵ Szabó István Zoltán: *Tíz mondat A patkány évéről. Próza Nostra* <http://prozanostra.com/node/196>

⁶ Linda Williams: *Film Bodies: Gender, Genre, and Excess*. in *Film Quarterly* Vol. 44, No. 4 (Summer, 1991), pp. 2-13.

⁷ Érdemes megjegyezni, hogy a body zsánerek csupán egy markáns szegmensét jelentik a „kulturális üledék különféle típusaiból” összeálló (Jeffrey Sconce) trashkultúrának. Hely és relevancia hiányában itt felesleges volna kitérni a különböző korszakokban gyakorta társadalmi és kultúrpolitikai okok miatt nemkívánatosnak vagy alacsonyabbrendűnek ítélt egyéb szövegtípusokra – mint például a harmincas évek afro-amerikai filmgyártása vagy az ötvenes évek tinifilmjei.

⁸ A főképp angolszász szerzőkhöz (Clive Barker, Poppy Z. Brite, a korai Shaun Hutson) köthető trend a horror zsánerén belül működött egyfajta újextrémizmusként, melynek elsődleges vállalása a zsáner határainak további feszegetése volt, ami a felfokozott brutalitáson és a szexuális tabuk kizsákmányolásán túl rendszerint szokatlan műfajkeverésekben is megnyilvánult. (Lásd például Graham Masterton *Flesh and Blood* című regényét, melyben egy genetikailag módosított óriásmalac szedi áldozatait, és amely izgalmasan próbálja elegyíteni a közép-európai folklórt a biohorror eszköztárával.)

⁹ A gondolatmenet felszabadult ellenpontját egy diszkóban Prodigyre táncoló Martin jelenetében találjuk: a kötetet a remix-kultúrához kötő szimbolikus térben (ahol, mondhatjuk úgy is, minden csak sample) Stone szorongását felváltja a kamaszos bulihangulat, a karnevál 21. századi variánsa.

Huzalbozóton rágta át magát az újszülött bunyerák. Tetűszerű fejét izgatottan forgatta, hol talál még anyabélést, de az emberek már mind előregedtek. Pedig táplálékra volt szüksége, hogy megérje a kamaszkort, ezért ösztönösen

56 Nemes Z. Márió

ALMAFÖLD

az alfaföldek felé indult, ahol vad rágcslásba kezdett. A gazdaasszony álmában is meghallotta a gyümölcsök recsegését, először ugyan azt hitte, hogy szeméremajkait reszelik, de aztán rögtön

szoknyát húzott. A bunyerák addigra már felélte a gazdaság készleteit és éppen a központi almába készült behatolni csáprágójával. A gazdaasszony nesztelenül osont a háta mögé, majd a permetezőgépből kipukkanó zöld felhővel ártalmatlanná tette a megvadult éhezőt. Hosszan nézegette az ízelt testet, ami a holdfényben egy kuporgó bádogszarvasra hasonlított, bár leginkább Ferire. Hol késtél eddig?, kérdezte a gazdaasszony, már eltűzeltem az ágyacskádat, de a ruháid legalább megvannak. A traktorral sikerült bevonszolni a bunyerákat a gazdaság udvarára, és a friss tej is megtette a dolgát, Feri szinte újjászületett. Hát nem könnyörtelen a bíróság, amikor a derítőbe vetteti az újszülötteket, mert nem elég kifejlettek nembéli vonásaik? A gazdaasszonyt nem is érdekelte már az almatermés, hiszen hosszú szenvedés után végre visszanyerte egyetlen fiát. Első éjszaka saját ágyában altatta, szeméremajkai melegítették kitines arcocskáját. Reggel aztán felöltöztette, kismadrágba és trikóba, hadd futkározhasson szabadon a falakon. Feri számára újdonság volt ez a gondoskodás, de nem volt miért kételkednie anyjában, viháncolva csalta hálójába a kabócákat, majd minden este meleg puliszkába takarózott. A nevelése is megkezdődött, a macskákat ezentúl nem zsigerelhetette, bár az anyja eleinte elnézte, hiszen minden kamasz kíváncsi, de végül le kellett mondani erről az örömről, mert a szomszéd kislányok keservesen sírtak, ha megtalálták cirmos benyálkázott fejét. Aztán megtanult beszélni, noha hangjában élete végéig megőrződött egyfajta kattogás. Anyjával együtt egész nap a földeket járták, dugványoztak és metszettek, Feri lelkesen mászott fel az almafák tetejére, hogy onnan zajongjon az ég felé, míg a gazdaasszony büszkén nézte a föld dolgoiba egyre jobban beletanuló gyermekét. Az évek alatt Feri ügyes gazdává nevelődött, az állatokkal ugyan nem sikerült teljesen megbarátkoznia, de a növények lelkét jól értette, csodájára jártak almáinak még a szomszéd megyében is. Az asszony azonban lassan elfonnyadt, elhasználta nedveit, hiába csepegtette belé nyálát esténként Feri, nem volt mit tenni, utolsó szavaival családot kívánt fiának, hiszen a népet folytatni kell. Feri hatalmas, áttetsző burokba szőtte be anyját, sárral

és rózsaszín epével díszítette, majd a pulzáló gyászcsomagot a tóba süllyesztette, miközben kesergőt dalolt. A gyászév letelte után úgy döntött, hogy teljesíti anyja utolsó kívánságát, és párt választ magának. A macskájukért síró szomszéd lányok közül már régen kiszemelte Julit, aki csendes és dolgos menyecskévé növekedett időközben. Először fémes énekével próbálta elcsábítani a leányt, zsíros kalapjában mindenhová követte, majd egyszer az alkonyi erdőben arcába fröcsögött. Juli kiabálni próbált, de száját eltömte a nyúlós váladék, bugyborékolva keresett menedéket egy odúban, ahol azonban Feri tojócsöve várta, hogy édes és termékeny álomba ringassa a riadt teremtetést. Másnap a fiatal pár megkapta az áldást Juli apjától, aki azt remélte, hogy a két gazdaság egyesítésével a környék legnagyobb almatermesztőjévé válhatnak. A nászapa reményei beigazolódtak, Feri almáinak különös íze a városok lakóit is megbűvölte, a sváb háziasszonyok egymás szemét szűrták ki, hogy rátaláljanak a gyümölcs rejtett titkára. Pedig nem volt ebben semmi rejtélyes, Feri gyerekeinek tekintette az almákat, hímporával illette a fákat, ahogy asszonyát is. Jó tett helyébe jót várj, ez volt filozófiája és nem is csalódott, hiszen felesége szorgalmasan termelte az utódokat, egész fészekaljnyit minden reggel. A nap első sugarai Juli belső hőtől gőzölgő hasára hullottak, szinte forrt a nő, ahogy ciripelő és kapálódzó fiakat keserves rohamban kihordta. Persze a legtöbb azonnal elpusztult, mert a vad születésben megsérült valamelyik tagja, vagy mert a nagyobbak felfalták a kisebbeket. A rakoncátlan aprónépet végül óvó gonddal terelte össze a büszke apa, hogy együtt masírozzanak ki az almaföldre és egyetlen boldog kattogássá váljon a világ.

A VEZEKLÉS ÖNCÉLÚSÁGA

Borsik Mikinek

Végül a felejtés sem jó semmire,
hiszen ezek folyton újra megkeresnek,
hogy felül kellene vizsgálni megint
az összes fizikális vagy mentális
horpadást, műtétet, varratot,
revideálni a gyógyszerek listáját,
az ígéket, a gyakorlatot. Nyilván
senki nem lehet folyton nyugodt.
Hiszen a báránybőrbe bújt farkasok
is csak farkasbőrbe bújt bárányok.
Mindig a jelen szeretett a legjobban
és én viszont, de mivel nehéz nekem
ezt kimutatni, általában pont
rajta követtem el erőszakot.
Az összes büntetés méltó tehát,
vagy nincs. Vagy nem következmény,
hanem maga is eleme a komplex,
gyönyörű bűnnek, mint egy katedrális
vagy város vagy virágaborult fa,
az alkotás ártatlan örömei.
Persze ki tudná megmondani,
mi volt előbb, büntett vagy büntetés.
Mert mi volna a teremtés,
ha nem Isten bűne (és büntetése)
és egyszersmind büntudata is,
a mi szerelmes örökségünk.

Néha nem lehet egyebet tenni,
mint naphosszat pörögni azon,
hogy mibe kerül az út, a visszaút
(ami nincs), vagy eltévedni könnyű fejjel
a kettő között, a hegyekben.
Hinni olyan városokban, ahol
előfordulnak még valódi sírásók,
vagy minimum könnycseppek,
amiket üvegcsében őriznek
az emlékezés hisztérikus papnői,
a fölējük épített komplex,
monumentális katedrálisok alatt.
Ide vezekelnek az éhes hívek,
mert nincs hova visszamenni,
nincs embrió, őszállapot vagy anyag,
nincs semmi, amiért érdemes,
csak a régiek voltak, a sírásók
pálinkaszagú lehelete.
Csak a lázas keresgélés a gazban,
a törmelék és az ezeréves fák
gyökerei alatt, meg a perverz
„Heuréka!”, ha felsejlik végre
egy akármilyen név.

(1)

Amikor rám kacsintottál, behorpadt a fejem. Szerinted nem attól van, de én tudom, hogy igen. Most sírjál, légy szíves. Én is sírok egy kicsit, félúton el-

60 Borsik Miklós

HÍMFORGÁCS

Horváth Benjinek

kezded, aztán nekem már abbamarad, amikor te még mindig folytatod. Te-lesírjuk a horpadásom, gyere, lefekszem ide, csorgasd. Szerintem ez maga a csoda. Vagy nem tudtad, hogy ebben a városban már évszázadok óta nem

sírt senki? Egyedül brillírozunk, és ha nem kacsintottál volna, ez is képtelenség lenne. Fájdalomhagymákat fogunk természetni, hogy újból sírhasson az egész város. A fájdalomhagyma a fájdalmat ugyan nem támogatja, de a könnyek barátja. Sőt, a szülőanyja. Különleges növényről van szó, képzeld, egyetlen ismert hagymafaj nem segít. Mindent kipróbáltak már, de az én fájdalomhagymáimat még nem ismeri senki. Előttünk 1792-ben sírtak itt utoljára rendszeren, és onnantól a mainstream hagymákkal se működik, más praktikák se válnak be. Blugy-blugy. Ezt a blugy-blugyot csak viccből mondtam, de tényleg egyre nehezebb megszólalni. Elárasztod a számat. Kérlek, hagyd abba. Elég lesz, gyere ide inkább, és igyál vissza valamennyit. Ez az, lefetyelj a homlokomból. Nagyon jól csinálod. Döbbenet, hogy ilyen mély ez a horpadás, nem? Voltaképp meg is baszhatnád a kobakom. Na jó, azért nem, de szerinted egy ekkora mélyedéstől hogy-hogy nem sérült meg az agyam? Vagy megsérült? Szerintem korábban is ugyanígy viselkedtem, na felejsél el, félreértesz, húzd csak vissza a slicced azonnal! Inkább elmondom, mi volt, csak kitörlöm a fejem.

(2)

Szóval az egyik utolsó könnynek még templomot is építettek, és most ahhoz imádkoznak. Állandó hőmérsékleten tárolják, üvegfal mögött őrzik, lefagyasztva. Basszus, annyira szép lányok imádkoznak ott mindig. Te szereted a lányokat? Én sokáig csak pockokkal voltam hajlandó együtt aludni, mármint nem úgy értem, hogy sokkal szebb volt az álmom, ha magam mellett tudtam őket, hanem felizgattak. Csak az volt a baj, hogy belehaltak az aktusba, és reggel mindig arra gondoltam, ha már így fogyasztom, ennyi erővel meg is ehetném őket. Oké, vegetáriánus vagyok, de az meg hülyeség. Fel kéne adnom. Inkább egye meg az ember a pockot, mint hogy halálra keféli, nem? Tényleg, a Györgyöt ismered? Az volt még a nagy pockos, de végül ő is abba hagyta. Képzeld, nem engedte, hogy becézzük. György majdnem pocok méretű.

Nyilván szégyellte, hogy amikor felkampózott egyet, majdnem azt hitted, a pocok tűzi fel őt. Elképesztő, hogy ekkora. Lassan, de biztosan megy össze, szerintem sohasem áll meg a szíve, csak elfogy. Na de visszatérve a könnyekhez és a szép lányokhoz, az ottani lányoknak leginkább a haja szép. Térdelnek a vitrin előtti kőlépcsőn öten-nyolcan, és amíg le van hajtvá a fejük, addig nem, de ha felnéznek, és a szent könnyre összpontosítanak, vízszintes lebegésbe kezd a hajuk. Minden tincs, akár egy nyíl, az ereklyére mutat.

(3)

Figyelj, legyen az, hogy lefagyasztjuk ezeket, néhány könnyel odaszaladunk az imádkozó csajokhoz, felmutatjuk a cuccot, és már futunk is visszafelé. Ezek megérzik, ezek tapadni fognak. Egyből tudni fogják, hogy valódi könnyek, aztán megőrülnek tőle. Látom is magam előtt, ahogy átgázolnak a Nándin, kifelé menet fel fogják lökni a templomajtóban. Látom a könnyek hirtelen madarait. Csőrükkel lopnak meg bennünket, egyszerűen kikapják a kezünkéből a kincset, már odakinn, és akkor mi jön, mi jön? Megint a tincserakció. Csak most felfelé mutatnak a hajak nyilai, de hamar vége a jó világnak. Ahogy a könnyek a tolvaj madárraj megannyi csőrében elolvadnak a nejlontasakban, úgy veszítenek tartásukból a tincsek. Ezeknek csak a fagyott könnyre áll fel, érted, Marcipánpocok? Igen, igen, pontosan úgy nézel ki most, meg se mozdulsz, példaértékű. Többé nemhogy nem dugok, nem is eszem kisállatot. Megformálgatom édességnek. Az élők ne pusztuljanak rútul, nézd csak ezt a Nándit, a szerencsétlen. Egy marcipánpocok megtaposható! Nem fáj senkinek. Kacsints egyet, öreg. Majd behorpadok. Inkább így nyerjük könnyeket.

(4)

Tudod, úgy érzem, illene visszamenni. Ha nem is temetjük el a Nándit, legalább nézzük meg. Fura, de én kezet ráznék vele. Te gratuláltál már egy halottnak? Mégiscsak nagyszerű, hogy kijutott innen. Mi az, hogy honnan? Persze, nem az ő érdeme. Ráléptek. De így se piskóta. Próbáljuk meg, hogy amíg rázom a kezét, te mosolyra húzod a száját. Így örüljön. Kérlek, viseld el a nyálát. Vedd figyelembe, hogy nem ő nyálaz be. Halott. Amikor a szájában nyúlkálsz, nincsenek veled szándékai. Mondd csak, mit lehet ezen nem érteni? Egyre melegebb és fényesebb minden. A lányok tincsei percenként nőnek métereket! Meg se görbülnek, micsoda délután! Masszírozz erősebben, valami odafenn is készülődik. Ezek a könnyek sem érdekesek már. Sem a régiek, sem az újak. Lánykoszorú, napba nőző hajak, középpütt pedig mi. Bal kezeddal a kinyíffant Nándi lelkének integetsz. De hányfelé?

(5)

Precízen kalimpálsz, meg kell mondanom. Hiszen bárhol lehet ilyenkor a Nándi. Közben a jobbod már a seggemen, úgy is van! Gratulálok. Mindenkinek és mindenhez. Csemegebaszás vagy apokalipszis, nem mindegy az
62 neked? Gondold meg, 1792-ben, amikor utoljára sírtak ebben a városban, György egyszer arra ébredt, hogy kőből van a farka. Elhatározta, hogy gyorsan kifaragja, mert nem hasonlít az arcára. Régi vágya teljesülhet ezzel, vélekedett már a műhelyben, véső és kalapács után matatva. Amíg húsból volt a fasza, nem tehetett semmit. Ha akkoriban belevág a makkjába, nem lehet túl soká az önazonosság maximalistája. Elvérezik. Bizony, eljött az ő ideje, ült az ágy szélén, a falitükr előtt, és az arcát másolgatta. A hulladékot a szőnyegre szórta. *Kicsi marék himmorzsalék*. Később ledarálta, becézgette, *gecicement, gecicement*, aztán ha valaki belerejszolt a kedvéért a kicsi kupacba, összekeverte a hozzávalókat, és építkezni kezdett. A szobrászkodás után a hálóbá lánysereg rohant be, merev hajakkal és kislőrészsel. Valószínű, hogy a tincserekciósok voltak, akiket mi is megismerhetünk a templom körül. Eltávolították a Györgyről a totemet, mielőtt befejezhette volna a képmást. Ököllet törték le a faszt. A lombfűrész semmire nem jó, mert noha fára vártak, hímforgácsra, kő jutott nekik. De a kőpéló számukra instant növényi béke volt, simogatás, szemcsekérgezés. Száz évig tisztelték, mígnem elfogyott. A könnyecsepp lett az új bálvány. Fasz, napsugár, könnyek, meg még van egy pár dolog, ami lázba hozza őket. Nem olyan sok. Gyere, menjünk. Kacsintsál egyet, és akkor behorpad a fejem, hogy a homlokomba sírjál, és a többi. De hogy akkor majd elfelejtjük mindezt, azt nem mondhatom. Azt se mondom, hogy nem ígérek semmit. Csak hogy nem tudom, mi lesz, és ez nem ígéret.

„[A]mit itt a földön az árnyékomnak neveznek, valójában az igazi lényem.
[...] Úgy vélem, hogy testem csupán jobbik énem üledéke.”
(Herman Melville: *Moby Dick*)

Sörkúti egy időben azzal
hetvenkedett, mennyire
imádja a baszk nőket.

Tolvaj Zoltán 63

Főleg a pireneusi tehe-
néslányokat, tőgyeik
esését, ahogy az arca
előtt lengtek azok a dús,
mirigyekkel telt, göbös

A BÁLNAVADÁSZ

fenevadak. Kiskorában órákig tapogatta az újságpapírba csomagolt karajt,
amit az édesapja hozott a vágóhídról, a zacskós tejet pedig egy lábas forró
vízben melegítette, majd órákig markolászta, mielőtt a pólója alá dugva el-
aludt velük. Azokat a kislányos nőket is szerette, akiknek nem volt szinte
semmi mellük. Csak az enyhe trikódomborulat, lefelé fordított csészealjak.
A kobrafeként szétterülő hátukból a robbanékony combizmokon át villám-
ként leföldelt energia, mialatt lovagoltak.

Sörkútit viszonylag sokféle nő cipelte haza időnként a közeli presszó-
ból. Erejéből csak arra futotta, hogy elcsecsemősödött arccal kinyögje a lak-
címét és feléjük hajítsa a lakáskulcsot, és máris tántorogtak bele a tagolatlan
éjszakába.

Néhány fajsúlyosabb példányt becserkészni pedig egyenesen olyan
volt, mint odakúszni egy ártézi kúthoz, majd bögréből itatni a tevéket.

A kövér nők lelke nem játék – motyogta Sörkúti.

A maga hatvanöt kilójával egyszer majdnem megszígyonyozott egy
közel másfélmázsás szörnyet. Egy házfoglaló bulin ténfergett a Csengettyű
utcában, lepukkant alakokkal múlatta az időt. Rendes ágy nem jutott, ezért
végül leheveredett a kövér Helga mellé. Felcsigázta mohó lénye, ordenáré sza-
bása, pompós állaga és rettentő méretei. Akkor volt, mint fűtő édesapjának
széntüzelésű kazánjai vagy a nagyanyjánál látott amorf búboskemencék.
Az est folyamán egyszer már kiszúrta magának, amint Helga horkantgatva
kanalazta magába a kihűlt pacalt. Falta, akár az eperdzsemet. Haja padli-
zsánszínűre volt festve, Sörkúti pedig fakó és matarészeg. Amint ledőlt mellé,
gondolkodás nélkül izgatni kezdte. A teremtmény hatalmas *pubis*át – akár
egy kocsonyássá főtt, levedző húsvéti sonka – arányosan borította el a pik-
kelysömörtől érdes bőr és a bőséges szalonnazsír. Elkezdte simogatni a durva
fanszörrel benőtt dombot, de amint megkelesztette az írha alatt megbúvó
ikrás szöveteket, máris úgy érezte, mintha egy öreg, ivartalanított macska
telezabált bendőjét markolászna.

A rettenetes genitáliák tulajdonosa felébredt az ingerlés folytán.

Busa disznófejét kiemelte a párna erjedt katlanából, és a kéjérettől bulldogharapásba feszülő alsóállkapoccsal Sörküti pofájába lehelte a pálot bor- és pálkapárát, mely hol gyűszűnyi orrlyukán, hol a poshadt szájadékon keresztül távozott.

64 Sörküti pusztá ökölrel dörgölte a bálna klitorisát, hogy valamit egyáltalán érzékeljen. Hájredőkkel tagolt irdatlan teste bőszen hömpölygésbe kezdett az elképesztő porfelhőt kavarázó matracra, amelyen úgy hempergett, akár egy óriási, eleven tömlő. *Mint egy felkavart beltenger, kiéhezett szülőcsatorna.* Sörküti ráeszmélt, hogy ez csak stratégiai manőver. A nősténycetnek nagynehezen sikerült a saját orbitális tengelye mentén körbefordulnia, hogy izzadt konyhásnő-tenyerével megragadja Sörküti hímtagját, amely a rémisztő látvány miatt sokkos állapotba került és csaknem garnéla-méretűvé sorvadt. Némi szakmunka segítségével sikerült erigált állapotba kerülnie, de amint nehézkesen begyömösölte abba az iszonytató, forgáccsal bélelt odúba, amelyben ide-oda harangozott, Sörküti máris úgy érezte, mintha egy olajoshordót kongatna belülről egy kornyadozó bodzavesszővel.

Azt a pisztolytáskát ágyúcsőre méretezték, de én sajnos nem vagyok egy Gábor Áron.

Keservesen kitépte fejét a savanykás nedveket termelő emlők rengetegéből, majd lehemperedett a ziháló idomok fövényére. *Mintha egy szánkódombról csúsztam volna le, öcsém* – magyarázza Sörküti, miközben rátölt egy vodkára.

Végül bevallja, muszáj volt otthagynia a kielégítetlenül habzó bálnatestet. Befeküdt valami fingszagú dzsánki mellé, hogy a fullasztó vaksötétben végre biztonságban aludjon.

Másnapra a bálna begorombult.

Sörküti, aki akkora már a redőnyrésen át beáramló fénytől leopárdmintás parkettán hevert, arra eszmélt, hogy egy serpenyővel ütlegelik a fejét. A bálna ráripakodott, majd irtózatosságot mérve rá kikergette a lakásból. Miközben üldözte Sörkútit, a Bálna végig azt ordibálta, *te szerencsétlen állat, te idióta barom, évek óta nem fanyalodtak rám, erre megfutamodsz?* És csak kongatta fején a vészharangot, miközben Sörküti szedelőzködve iszkolt ki a gangra. *Ha az embert hátulról csépelik, könnyen belejön a dinamikus reggeli öltözködésbe.* Levegőért kapkodva elérte az utcafrontot, majd égnek álló hajjal szaladt tovább. Szandálja aritmiásan csattogott a Csengettyű utca televezelt betonján.

Meg sem állt a közeli Trokán-borozóig. A rekkenő nyári hőségben jól csúszott a fröccs, de a dohos pincében hamar ráfagyott a rohanástól átnedvesedett flanel. Kisvártatva elöntötte a szégyen. *A kövér nők lelke nem játék...* Mormolta halkán. Irdatlan térfogatuk báláiba csomagolt lelkük, akár egy vatacsomóba rejtett borospohár. Mindig törekenyebbek vézna társaiknál, még

akkor is, ha a gang lengőfolyosóján robognak utána, akár egy felajzott tehervonat. Nem lehet kisiklatni őket. Miközben mohón kortyolgatott, fülében zúgott még a kongó serpenyő, ami suhogva forgott utána a levegőben, majd elérve a gang alját még hosszú másodpercekig csörömpölt, akár egy lezárult sorompó. *Kérlek, nézz ki a sarokra, nem igyekszik-e utánam...* 65
Így szólt a riadtan lihegő Sörkúti, miközben remegő kézzel kigombolta az ingjét egészen a göthös és beesett mellkasáig, majd hűteni kezdte a habzó házmesterrel az érzéketlen területet, ahol elnyomott csikkek nyomai voltak láthatók.

Új Forrás 2014/1 – Tolvaj Zoltán:
A pálnavadász

A robbanás egyértelmű üzenet volt. A sétálóutcában főleg egyetemisták kóvályogtak az ebédszünetüket töltő multisokkal, a padokon ücsörögve lögybölték a papírpoharas kávé, és harapták mellé a száraz, indokolatlanul drága burritót.

66 Seps László

APU DÜHÖS

Előzmény nélkül történt:
elsétáltam egy tűzcsap
mellett, a Starbucksból
éppen kilépett egy hár-
masfogat, két csaj és egy
oldalra fésült hajú, egyen-
letesen borostás kora har-
mincas fickó, mire a ká-

vézó a hátuk mögött haragos dörrenéssel szilánkokra robbant.

Engem a légnyomás nekivágott az egyik szemben lévő kirakatnak, üvegtör-
melék és használt könyvek kupacain heverve néztem végig, ahogy az egyik
kevésbé megviselt lány zokogva élesztgeti az immár leégett hajú fickót, de a
kezében marad az állkapcsa. Egy babakocsit karóba húzott a vöröslő tűzcsap,
körülöttünk pernye hullott az égből és cukorpótló.

Csengett a fülem és elszakadt a kedvenc ingem, ennél több bajom nem esett.
Mire kimásztam a kiratkból, már itt voltak a rendőrök és a mentők. Az em-
berek ordítanak és zokognak, közben meg mindent betölt a kávéillat, ami a
Starbucks romjaiból árad.

Odalép hozzám egy rendőr, és kapásból azt mondom neki:

– Nem láttam semmit.

Erre ő megfogja a karom, magához húz, és a fülembé súgja: – Érzem ám rajtad
a szagát.

– Én nem érzek semmit, csak a kávé.

Indulnék, amerre eddig is tartottam, de a rendőr hátraránt.

– Az utcának azt a felét lezártuk. Vissza kell menned oda, ahonnan jöttél.

Hátrapillantok arra, ahonnét jöttem. Reggeli kávé illatát hozza a szél.

– Oké, visszafordulok, látja?

– Látom. Indulás!

Indulok, de ő azért taszít rajtam egyet. Recseg a talpam alatt a törmelék,
éppen átgondolom a lehetséges kerülőutakat, mikor a telefonom csörögni
kezd. Mélyet szippantok a koffeines levegőből, és felveszem.

Tegnap éjjel keveredtem bele, két utcányira a felrobbant Starbuckstól, egy
olyan kerthelységben, amit leszórtak zúzott kővel, hogy véletlenül se lehes-
sen részegen eljutni a pulthoz. Egy csajjal ültünk ott, azzal a csajjal, akinek
a nedvei még rajtam száradtak, mikor belerepültem a kirakatba. Szinte sem-
mit nem tudtam róla, és most sem sokkal többet. Kedves volt és mosolygós,
de nem beszélt sokat, viszont érdeklődve hallgatta a fecsegésemet.

Pár órával korábban tüzet kért, aminek az lett a vége, hogy meghívtam egy italra. Néhány pohár után a félhomályban kitágult pupillákkal beszélünk egymáshoz: ekkor már biztos voltam benne, hogy nem alszom egyedül aznap éjjelen.

Indulás előtt felálltam az asztaltól, hogy utoljára tiszteletemet tegyem a mosdóban. Egyikünk sem kívánt több alkoholt. Végigmentem a kötörmelék közt vezető keskeny járdán, hátra a piszoárokhoz. Enyhe erekcióm volt, ami nem könnyítette meg a vizelést. Bambán bámultam a szakadozva érkező vizeletsugarat, amikor a mellettem álló fickó azt kérdezte: – Ugye tudod, mit csinálsz, fiú?

A sugár megszakadt egy pillanatra, aztán gyenge nyomáson csordogált tovább.

– Hugyozok, azt hiszem.

Felrántja a cipzárját.

– Jobban tennéd, ha most hazamennél.

Én is felrántom az enyémet.

– Pont indulni készültünk.

– Úgy értettem, egyedül.

Végre megnézem az arcát: pár évvel lehet idősebb nálam, de a homloka igen magas és mintha az egyik szemöldöke őszülne. Vagy rizsporos. Elfordul tőlem és mosni kezdi a kezét.

– Ehhez meg mi közöd van?

Hatásszünet. Lerázza a vízcseppeket, kéztörölő hűján a farmerébe dörögöli a tenyereit, a szemembe néz, és azt mondja:

– Nézd, neked akarok jót. Menj haza még most, amíg van hova.

Te figyelj, az lehet, hogy valami rajongóddal találkoztam a mosdóban?

Erre lesmárol.

Gyümölcsbor íze van.

A telefonban más a hangja, mint tegnap éjjel volt. Akkor is halkan beszélt, de most nem egyszerűen halk, hanem erőtlenséggel, mintha álomból ébresztették volna, vagy pont az elalvás határán lenne.

– Ugye nem esett bajod?

– A robbanásra gondolsz? Nem igazán, de te honnan tudsz róla?

– Bemondta a rádió.

Nem emlékszem rádióra. Még számítógépre sem.

– Egy fura zsaru azt akarja, hogy menjek vissza oda, ahonnan jöttem.

– Hát gyere. Nyitva lesz az ajtó.

Ezzel leteszi. Állok szakadt ingben, mögöttem a romhalmaz és egyre kevésbé hiszem, hogy hazaérek ebédre.

Összerezzen minden érintésre és nem tudtam eldönteni, hogy nyögései a fájdalom vagy a gyönyör hangjai. Még az is átfutott az agyamon, hogy megkérdezem tőle, szűz-e talán, de mire ez eszembe jutott, már úgylis késő volt.

Végül halk sóhajjal húzta maga köré a takarót, hosszúkás gubó az ágy szélén, ami annyit se mond, hogy itt aludjak vagy induljak hazafelé.

Néztem egy darabig a plafont, aztán a lepedőt, hátha találok rajta vérpettyeket, de a nyirkos foltnak nincs színe.

Szomjas vagyok. Rá szeretnék gyűjtani. Fogalmam sincs, hol a fürdőszoba, és a jelek szerint a lakás nemdohányzó. Kiülök az ágy szélére, közben magamra ráncigálom a boxeralsóm. Hideg a padló.

Felállok, de alig tettem néhány lépést az ajtó felé, meghallom a suttogását: – Ne menj el! Apu haragudni fog.

Akkor és ott úgy értettem, anyu fog haragudni, de már tudom, hogy ez nem valami elcseszett szerepjáték kezdete volt.

– Csak inni szeretnék.

– Az erkélyen rá is gyűjthatsz.

Ezzel még mélyebbre húzódott a takaró-gubó belsejébe, én meg óvatos léptekkel megcélzom a fürdőt. Szűk kis helyiség, megfordulni alig lehet benne. Poharat persze nem hoztam – a konyhában úgylis csak eltévednék –, így simán ráhajolok a csapra és nyelem a fémes ízű vizet. Az első hűvös kortyok után egyre langyosabb lesz: mikor kinyitom a szemem, az összegörbített tenyereimbe testmeleg, az alvadt vér és a babaszéklet árnyalataiban játszó folyadék csorog. Klór- és csatornaszaga van.

Prüszkölök és káromkodok, a lé szörcsögve eltűnik a lefolyóban. Elzárom a csapot, kézmosás helyett csak megtörölöm magam egy darab vécépapírban és visszaindulok a hálóba. A lefolyó gurgulázva búcsúzik tőlem: mintha egy torlon szűrt medve agonizálna.

Minden oké?

Baj van a vezetékekkel.

Mert Apu dühös.

Kellemes környék: a betonból felhúzott társasházak közti tereket parkosították, ráadásul arra is figyeltek, hogy ne rohadjon le az egész. A virágágyásokban a virágok tényleg virágoznak, a padokon párocskák és babakocsis anyukák üldögélnek, sehol egy csöves, aki megpróbálna melléjük feküdni. Valahol hátul, egy nagyobb fa árnyékában párfős tinibanda dohányzik, de a ruhájuk alapján, ha elszívták, mosolyogva ülnek majd be a délutáni emelt szintű töriórára.

A lakás, amit keresek, a földszinten van, három lépcső, egy takaros ajtó, mellette egy aprócska csengő, az ablakban pedig piros és rózsaszín muskátlik.

Megtorpanok pár másodpercre a lépcsők előtt, hirtelen egészen biztos vagyok benne, hogy semmi keresnivalóm nincs itt, de végül mégis megnyomom a csengőt. Izzadt vagyok és bűdös, a kialvatlanságtól ráncokból gyúrt maszk tapad az arcomra.

Csöngetek kétszer, de nem jön válasz. Közben a cigis diákcsoport elindul a fától ebbe az irányba, most nem tűnnek olyan felszabadultnak. Harmadik csengetés helyett elfordítom a kilincsgombot: az ajtó tényleg nyitva. Hátra se nézve besurranok és ráfordítom a kulcsot.

– Helló...

Félhomály az egész lakás. A függönyök behúzva, a levegő hűvös és állott, reggel óta itt nem nyitottak sem ajtót, se ablakot.

– Itthon vagy?

Nem ugrik be a neve. Egy furcsa becenév volt, amit reggel talán még tudtam, de most egyszerűen nem ugrik be.

Reflexből leveszem a cipőm és beljebb megyek. A konyhában senki. A fürdő ajtaja nyitva, ott sincs senki. Az előszobában takarosán egymás mellé téve ülnek a cipői. Nagyon kedves kis lábfejei vannak, ez tegnap éjjel is feltűnt.

A háló szinte sötét, a függöny résein átszüremkedő fénypáasmák rávetődnek az ágy szélén heverő takaró-gubóra. Mintha fel sem kelt volna, pedig emlékszem, hogy együtt kávéztunk. Még beszélgettünk is valamennyit, mielőtt elköszöntem.

– Jól vagy?

Nem látom, hogy lélegezne. A gubó mozdulatlan.

Leguggolok mellé, végigsimítok a takarón, aminek ruhaanyag helyett sima, kitines tapintása van, a színe pedig egy árnyalattal rozsdabarnább, mint éjszaka volt. Nem látom az arcát: a fejrésznél csak a haja lóg ki, félresöpröm és megpróbálok benyúlni az arcához, de a gubó szorosan zár. Óvatosan feszegetem, tépni nem merem, a matatásom meg csak halk zizegésre elég.

Görcsben a gyomrom. Hozni akarok egy kést a konyhából, amivel kibonthatom, de nincs bátorságom belevágni.

A nevét sem tudom.

Haza akarok menni, és aludni végre.

Reggel az ajtaja előtt kávéztunk. A napfénytől hunyorogva kortyoltam a bögréimtől, ő meg úgy támaszkodott a három lépcsőfok melletti korlátnak, mintha félne, hogy összeesik.

– Megadod a számod?

– Persze.

A rengeteg mondanivalóm, ami tegnap még volt, mára elfogyott. Megcsörgetem, anélkül írja be a nevem a szám mellé, hogy akár csak rám pillantana. Mondok valamit a szép környékről és a parkról, de csak egy fáradt „nekem mondd?” mosolyt kapok válaszul.

70 Leteszem a kávésbögrét az ablakpárkányra: – Ideje indulnom.

Alig észrevehetően biccent: – Vigyázz magadra.

Te is. Mire kiérek az utcára, beüt a kávé, gyújtok még egy cigit, és reggeli bizsergéssel a gyomromban lépdelek az egyetemistákkal meg multisokkal teli sétálóutca felé.

Osonó tolvajként csukom be magam mögött az ajtót. Pár méterrel a lépcsőfokok előtt még mindig a diákcsoport bagózik, mind rám néznek, ahogy kilépek és a tekintetükben nincs egy árnyalatnyi kedvesség sem. Mintha el akarnák állni az utam, de nem érdekel, kikerülöm őket, túl vagyok rajtuk, mikor az egyik utánam szól:

– Vigyáznod kell rá!

Válasz nélkül szaporázom meg a lépteimet. Hallom, ahogy megindulnak mögöttem.

– Azt mondtam, vigyáznod kell rá!

És akkor rohanni kezdek.

Kegyelmi állapotban vagy, mondja Apu a bűzben és a sötétségben. Kegyelmi állapotban vagy, és nem érzem, hogy megbecsülnéd.

Apu nagy és legyőzhetetlen, egy dolgot mondhatsz neki ilyenkor:

Sajnálom.

Engem lepett meg a legjobban, hogy gond nélkül hazaértem. Nem siklott ki a villamos. Nem robbantak fel sorban a kínai büfék, kilós ruhaboltok és kávézók, ahogy elsétáltam mellettük. Csövesek jöttek oda hozzám az aluljárókban pénzt kérni, de nem mondtak semmi fenyegetőt. Az iskolákból kicsődülő diákcsoportok szó nélkül sétáltak el mellettem, ahogy az üldözőim is eltűntek egy sarok után.

Az otthonom a helyén. Az ajtó zárva, ahogy hagytam, az állott cigifüst és a telipakolt, de be nem indított mosogatógép illata megnyugtató ismerősséggel vágódik az arcomba. Nem kell zuhany, nem kell étel, csak egy nagy pohár víz, a csapot meg sem merem nyitni, inkább kiveszem a hűtőből azt a félig telt műanyagflakont, amit még két hónapja raktam be, és vagy kétszer ittam belőle összesen.

Oldalamon a hűtött vizesflakonnal lépek be a hálószobámba, az ágyam összedűrva, ahogy hagytam, a levegőben verejték, hajdani szellentések és elhúzódtott maszturbációk bukéja úszik.

Indokolatlan biztonságérzettől hajtva meztelenre vetkőzök, és pár perc múlva már alszom is.

– Szóval meghúztad valami gengszter lányát.

Sötétedés után hívott, amikor még mindig aludtam. Belehadarta a telefonba, hogy igazán ihatnánk valamit, és most itt vagyok: kerthelyiség, zúzott kő nélkül, fáradt sör műanyagpohárban és lampionos félhomály. Kérés nélkül vesz a cigimből.

– Lehet, hogy politikus.

– Egy politikus nem fogja rád robbantani a Starbucksot – közli teljes átéléssel. – Nekik az csak nyűg, magyarázkodni kell, közbiztonság meg faszom, ezt valami másfajta állat csinálta.

– Nem olyan lakása van, mint egy gengsztercsajnak.

– Honnan tudod, milyen lakása van egy gengsztercsajnak?

– Elképzeltem.

Leszívja a füstöt, iszik a söréből, aztán kifújja a füstöt.

– Azt olvastam, több tucatnyian meghaltak, de nem találtak bombára utaló nyomot. Gázszivárgás, zárlat, ilyeneket mondanak.

– Én meg csak véletlenül arra jártam.

– Aha. – Sörkorty. – Volt bármi gyanús a csajban azon kívül, hogy lefeküdt veled?

Hogyne. Reggelre lepkegubóvá változott.

– Csendes lány. Alig beszél, csak néz és mosolyog. Komolyan azt hittem, hogy még szűz.

– Hány éves?

– Mittomén. Huszonnégy?

– Ugye most nem szoroztad fel kettővel?

– Kurvára nem szoroztam fel kettővel.

– Láttál hullát?

– Hogy mi?

– A robbanásnál. Láttál hullát?

– Láttam. Egy csávónak lejött a fél arca.

– Én még sose láttam hullát. Adsz még egy cigit?

Elé pöccintem a dobozt: – Kurvára ki vagyok veled segítve.

Rágyújt, füst, sör, füst: – Tehát meghúztál egy fura csajt, aztán rád robbant a sétálóutca. Mi volt még?

– Mintha figyelmeztetni akartak volna.

– Kik?

– Random figurák: egy fickó odajött a budiban és megfenyegetett.

– Mivel?

Elgondolkodik: – Igazából semmivel.

– Na, jól van, baszdmeg, itt vannak a tanácsaim. Ezt megisszuk. Lehet, hogy utána iszunk még egyet, aztán hazamész és addig alszol, amíg ki nem tisztul a fejed. Mire eltakarítják a romokat, te már nem is fogsz emlékezni az egészre, *capisce?*

72 Hogy a francba ne.

A kávésbögre a kezemben, már az illata is felébreszt, a matracom ott hever az ágya mellett, a gubó pedig nem változott semmit. Éjjel óránként felriadtam, aztán csak ültem a sötétben és figyeltem, hátha történik valami.

Nincs kedved felébredni végre?, kérdem tőle, de ugyanolyan némán hever, mint az elmúlt hét minden napján.

Szétválunk a sarkon, kér még egy cigit búcsúzóul, és ellát mindenféle jótanáccsal a pihentető alvás elérése érdekében. Kajla mosollyal fogadom őket, aztán megindulok hazafelé, szapora léptekkel a hólyagomat feszítő utolsó korsó sör miatt.

Ez az utca keskenyebb, mint a felrobbantott délelőtti volt, de különös módon üres. A bejárata előtt taxik húznak el, hogy a legfáradtabbak is békében ha-zaérhessenek, de a partyzáró tömeg mintha kerülné ezt a zugot. Bár, nincs is benne más, csak csupasz téglafalak és lehúzott redőnyök.

Középtájt járok, mikor a hátam mögött kiugranak az aszfaltból a cölöpök, amiket általában arra használnak, hogy lezárják az utcát az autós forgalom elől. Három fémhenger, egyenlő távolságra egymástól. Néhány másodperc múlva felpattannak előttem is. A futás csak addig tűnik jó ötletnek, amíg nyugtalanító zümmögéssel nem kezd elektromosság cikázni köztük. Lezárult az utca előttem és mögöttem is.

Nekidőlök az egyik házfalnak. Esélyem sincs átugrani a rögtönzött villanypásztorokat, épp azon gondolkodom, hogy hamarabb ki tudnék találni valamit, ha előbb könnyítenék magamon, mikor valami kattan, és nyikorgást hallok. Egy csatornafedő, tőlem alig pár méterre, fémes kaparászás kíséretében, félrecsúszott.

Vetek egy búcsúpillantást a sercegő árampázmákra, majd tudomásul veszem: egyetlen irányba vezet az út, az pedig a lefelé.

Őrizned kell, cuppogja Apu óriási szája. Őrizned kell, ahogy milliónyi here őrizte előtted a lányaimat, és milliónyi fogja, az idők végezetéig.

Mert én vagyok a város, és ha ellenkezel, hűspép lesz belőled, még mielőtt elérnéd az autópályát.

Öklendezek a búztól, első dolgom odalent, hogy hányok egy kisebb adagot, aztán szakítok egy darabot a másik kedvenc ingemből, és az arcom elé kötöm. Vazelés közben fél kézzel csúcsra húzom a telefonom fényerejét, de csak annyit ér, hogy az árnyékok nagyobbaknak tűnnek tőle. Egyelőre 73 a vaksötétben elindulni sem tűnik jobb ötletnek, mint nekirohanni a fenti villanypásztoroknak. A lábam mellett elszalad egy patkány, vagyis remélem, hogy egy patkány.

Lerázom a farkam, próbálom kitalálni, melyik irány lehetne a legjobb, mikor a csatorna falában halovány fénnel kigyúlnak a lámpák. Mutatják az utat: egy kanyar és még egy, kétszer hányom el magam addig, de végül odaérek, Apu pedig kedélyesen üdvözl.

– Gyakran csinálod ezt? – kérdeztem tőle, ahogy tegnap éjjel becsuktuk a hátunk mögött az ajtót, és gyengéden nekitaszított az előszoba tarka falvédőjének. Lesüti a szemét, és játszani kezd az inggombjaimmal.

– Most először. És te?

– Néha.

Egy gomb. Két gomb.

– Néha vadászol éjszakai pillangókra?

– Vadászatnak nem mondanám.

Megcsókolom a nyakát, karcsú, szeplőtelen és gyümölcstillata van, erre sóhajt egyet és lerántja a vállamról a kigombolt inget.

– Hányan voltak előtted? – suttogja.

– Nem tudom. Hárman-négyen talán.

Az ujjai végigfutnak a hátamon.

– De egyik sem volt olyan, mint én.

Egyik sem volt olyan, mint te.

Apu hatalmas, betölti a zsákutcát a csatornában, széltében-hosszában egyaránt. Alig különbözik a színe attól a trutymótól, ami tegnap éjjel jött a csapból, csak sűrűbb, és ettől egy árnyalattal sötétebb. A szemei csomóba tapadt használt övszerek, elmosódott vonásait vécen lehúzott embriók és döglött patkányok rajzolják ki krémes húsából. Hosszúkás gömbtestéből piszkosfehér szálak feszülnek minden irányba, mint a pókháló: ezek vezetnek fel, fel a Starbucksok konyhájába, a vízcsapokhoz, az utcai lámpákhoz, az aprót zabáló parkolóórákhoz, és ezek kandikálnak minden éjjel a járda melletti vizelettócsákból.

Nem vágyom a sajnálatodra, mondja, a szolgálatodra vágyom, amit teljes szívvel végzel majd nekem.

Elmondja, mi a feladatom. Elmondja, hogy mindnek vállalnia kell, aki a lányaival kezd, mert azt nem lehet, hogy a herék csak spriccolják a magjukat, és senki néz a körmükre.

74 Megértő arccal hallgatom panaszait: néha öklendezek a bűztől, de már minden kijött belőlem, mikor leereszkedtem ide.

Azt megkérdézhetem, mi lesz belőle, ha kinyílik a gubó?

Egy pillangó, amit imádnod kell. Mi más lenne?

Azt a kávé tontom fel, amit már én vettem, az előző üres zacskóját pedig rutinos mozdulattal dobom a mosogató alatti szemetesbe. Az illata pillanatok alatt betölti az aprócska konyhát, közben a hűtőhöz lépek, de meghallom a kitin a reccsenését.

Visszarohanok a hálóba, mire odaérek, már szinte teljesen kibújt a gubóból, a testét áttetsző nyálka borítja, a karjait pedig úgy fonja maga köré, mintha fázna. Hozok neki egy törölközőt, a vállaira terítem, megsimogatom a hátát és a fülébe súgom:

– Sokáig aludtál.

– De te megvártál.

– Mert nincs még egy másik olyan, mint te – válaszolom, de úgy, hogy Apu is hallja ott lent, a drága Apu, aki négy napja az én házamat is felrobbantotta, pedig csak egy tucat tiszta alsóért mentem haza.

1. A szárazföld macskacápája, a tigris, egy lehetetlen fajt képez Szibériában több mint három méter hosszú farkával. Fejlett szocialista állam voltunk, mégis úgy hiszem, ez a legalapvetőbb mozgatóerő. Az a pont, ahol valamiből valami más lesz. Ez teszi azzá a várost, a világot, ami valójában. Az a zóna, ahol az egymástól elütő dolgokból egyetlen egész lesz. A hibrid zóna.

Nemes Z. Márió 75

SZERVES HULLADÉK KIÁLTVÁNY

2. Tenyéssz magadnak művet, neveld nagyra, hogy egész városokat kergessen örületbe és fiatal lányokat zabáljon pikkelyes tinédzserbuliján. Ez lenne csak a zsigeri realizmus, mert itt nincs sem vallás, sem filozófia, sem ateizmus, sem materializmus, sem spiritualizmus. Ez a tények, csakis a tények kérdése.

3. A szutyok zsigeri realista minőség, hiszen egészen belülről jön, bár egyáltalán nem őszinte. Sőt, inkább valami kitalált, bár ebben nem ért egyet a macskacápa és Nádas Péter, amikor összedugják a fejüket egy-egy újabb halom belső szutyok felett. Lehet, hogy földönkívüli eredetű vagy valami rendkívül népies.

4. Tömegsírba lőjük a nőket, mert szép, aztán a férfiakat, mert igaz, aztán szerzünk néhány seggmanót, akik elviszik a balhét.

5. Higiénia kérdése az egész. Nádas Pétert például nagyon fiatalon megtanult bilizni, de ezért kicsúfolták a seggmanók, akik szerint az erőlködő fehér ember távolról sem esztétikus. Persze lehet másképp is szarni, félelemmel vegyes csodálattal, bár lehet, hogy ez is túl európai. Nem érdemes áhítatba esniünk borzalmunk felett ülve, inkább csipegessük élvezetesen a fekete rokokót. Az éden barna pettyeit, amikor a szellem gőzeiben megvakulnak a múmianyalók. Mert ők csontokat jöttek ápolni, de ehelyett ígét találtak, ami keservesen bűzlik.

6. Mutánsokat nyertünk meg közönségnek, hiszen ők szeretik csáprágóikkal végigizgulni szerelmi kalandjainkat a sugárzó vidék kies fennsíkjain, ahol Molloy megtanult biciklizni, de azóta sem tudott dudálni. Pedig a duda fontos, hangja élénk és izgató, lényünk legmélyéig hatol, de nem kelt bánatot, sem ellágyulást, csupán arra figyelmeztet, hogy itt az idő egy újabb generáció kikeltésére. Tehát tojjuk csak izzó tojásainkat! Rengeteg történet van bennük, kalandos, baszós, de van, amelyik a hold sötét oldalán újjászülető magyarságról szól.

7. Ez egy kétnemű esztétika, illetve három. Mínusz egy, ha a seggmanóknak kedvezek, de szülhetek replikánst is, miután Hajas Tiborral közösültem. Bár tőle félek kicsit, mert Biki szerint, ha levágom a csajom fejét és beleéltetek, akkor egészen másvalaki leszek. Hát itt tartunk. Még mindig
76 ebben az avantgárd pokolban, ahol náci nyugdíjasok festészetről okítanak. Ez a művészettörténet bosszúja. Nem kell Canova, nem kell a szépségflastrom, nem kell emberábrázolás, nem kell az ember. Véres márványt okádok.

8. Pornográf nemzet szeretnék lenni, libidómban idegen létformák utaznak ezer éve. Elveszetten a klasszikus tömegsírban a rossz igazságot keresem, hogy mutánsaimmal együtt megtérhessünk keltető odúinkba, ahol egész nap szól a fekete rokokó. De nem fogunk álmodni, hiszen nincsen a tudatunk alatt semmi, csak a medúzaszerű szépség alkonyán mocsárba ragadt kentaur, amint a lóra szállás nehézségeiről mesél.

Nézem az arcod, ugyanúgy utálsz,
Mint mindig, még jobban, de kegyesnek
Kell lenned, majd az ünnepek után
Megint semmit, most, mint a perselybe,
Tízest dobsz – adtál a szeretetnek.
Átnéz Isten a gyóntatórácsón.
Di-cső-ség!, zengem én, az eretnek.
Mért nincs minden áldott nap karácsony?

Sajó László 77

KARÁCSONYI BALLADA

Gulyásleves, sólet és babgulyás,
Kik máskor emberszámba se vesznek,
Felváltva fújják a halleluját,
S mint szeretetgyertyák, elcsepegnek.
Mi soha nem érünk Betlehembe,
Itt hagyta csordánk sok ijedt pásztor,
Az állatok most kukát legelnek.
Mért nincs minden áldott nap karácsony?

Fekszünk aluljáróban, az utcán,
A Napnyugatiban – a vesztendőbe,
Hol biztonsági őrangyalunk áll,
Istállóban, barmok, bent lehetnek,
A koszos bűdösöket engedd be!
Tetves, bolhás paplan, fülkejászol.
Innen hívunk, ki vagy a mennyekben!
Mért nincs minden áldott nap karácsony?

Szeretet csutkababáit, unsz már,
Belénk is rúgnál, nem adsz kegyelmet.
Nézz le ránk, szemünk sárgább a húgynál.
Részeg! szólsz az utcán elesettnek.
Dicsőség Tenéked az egekben,
Békesség – mondd, s mi is megbocsátunk –
Itt a földön fekvő tetveseknek!
Mért nincs minden áldott nap karácsony?

AJÁNLÁS

Heródes! kiskirály! Te megtehetsz
Mindent! Hát változtass a naptáron!
Azért nem boldogok a zemberek,
Mert nincs minden áldott nap karácsony!

Egy szotyolaárus monológja:

Ez jóval azután történt, hogy Czirmos vattacukrot árult a strandon, már nem a nagymellű, nyálcsorgatós dolgozott a büfében, hanem az utódja,

a Szoláriumbuzi Ancsa.

78 Toroczky András

Akkor kattant be a Pista, a Kiscsücsök. Azt senki nem gondolta volna, hogy be fog kattanni, de persze utólag senki nem lepődött meg. Csinálta

MINT A DELFINEK

akkor már régóta a stiklijeit. A főnök a Vízműnél (Jenő, Komáromi Jenci) mindig elnézte neki. Például mikor a medencebálban berúgott, de annyira, hogy eladta a svédeknek a lányöltöző bádogtetejét. Vagy mikor saját zsebre nyitott a csónakázótónál a kisszigeten egy nudista paradicsomot hollandoknak. De rendszeresen előfordult az is, hogy elfelejtette feltölteni a nagymedencét vízzel, mert szolgálatban elaludt.

A főnök apja ugyanis, az öreg Komáromi, Komáromi János, aki református lelkészként szolgált a kotordi református templomban, gyerekkori jó barátja volt Nagycsücsöknek. Mindketten a kotordi Testvériség SE vízilabdásai voltak szép eredményekkel. Voltak..., valamikor. Nagycsücsök mellesleg pék volt. Nem túl jó pék, de azért pék. És elég gazdag pék. Úgy nézett ki, mint egy nagy bajuszú rozmár. Nem véletlen, hogy Kiscsücsök egyszer azt álmodta, hogy a család ősei rozmárok voltak. Ő valahogy kilógott a családból, nem volt rozmár-alkat. Inkább hiéna, ha már Afrikánál maradunk.

Komáromi Jenő még azt is elnézte, a barátság miatt, semmi másért, hogy Kiscsücsök nem tud úszni. Sőt, kerülte a vizet, ha tehetette. Víziszonya volt. Ígérte mindig, hogy megtanul, de valahogy ez elmaradt. Azért többször szóba jött, felmerült, hogy úgy mondjam. De hát azt is ígérte, hogy nem iszik, aztán mégis.

Sok feladata volt. Ellenőrizni a WC-ben van-e papír. Faleveleket kiszedni. Békákat, siklókat távol tartani a fürdőzőktől. Ha valamilyen csap nem működik, szólni valakinek, aki meg tudja csinálni. Röplabdahálót kifeszíteni. Mindenkre rászólni, hogy nincs ugrálás. Használt övszereket összeszedni a kabinokból. Öregek medencéjéből, ha kellett, a szart kihalászni. Kaszás Józsi elzavarni, vagy segíteni neki megkötözni a tejeszacskóját, amit úszónadrágként használt.

Elvileg az ő feladata lett volna tanítani a gyerekeket is. De hamar kiderült persze, hogy ez veszélyes volna, még a kacsausztatónak csúfolt gyerekmedencében is. Kiscsücsök megoldotta azért: Éva, a másik úszómester, a gyönyörű, formás testű Éva, aki tudott és akart is úszni, a tornatanár Éva, akinek megyei versenyeken helyezései voltak két számban is (pillangó és

hát), a kegyetlenül szép arcú Éva..., a hátán gyerekenyér nagyságú pillangótetoválással.... Éva!, szóval hamar kiderült, hogy Éva apja lépni nem tud pálinka nélkül. Csücsöknek, az öreg Csücsöknek meg rengeteg szilvafája volt. Csináltak is minden évben jó kis kerítésszagatót.

Kicscsücsök eleinte utálta szedni. Gyűlölte a sok hajlongást, elhessegetni a legyeket a már majdnem rothadt gyümölcsről, ami már szinte cefre volt. Aztán ő is rákapott az ízére. Akkor már nem volt bűdös. Később rettenetesen szomorú lett, mikor Éva apjának, az Asztalos Sanyinak, akinek ez az „asztalos” nem a neve (amúgy vasutas), hanem foglalkozása volt, de ráragadt, szóval az Asztalosnak, oda kellett adni fél évente tíz litert. Ugyanakkor, mivel az állása forgott kockán, megtette, végül is örült, hogy nem neki kell tartani a tanfolyamokat. Rettegetett a nedvességtől, meg a fertőzésektől. Így a medencétől távol, a biztos árnyékban nézhette Évát a szikrázó napsütésben. Évát, a kleopátra hajú Évát, Évát!, a kegyetlen szép Évát, Évát!, a bikinis, feszes combú, tökéletes Évát, a formás Évát, az édes húsút. Évát!

Éva kicsit sántított. Azóta sántított, mióta egyszer megpróbált megállítani egy részeget, aki azt hitte, fel van töltve a kettőhuszas (de sajnos Kicscsücsök elaludt) és fejest akart ugrani bele. Éva elbotlott a slagban és beverte a fejét a kettőhuszas rajtkőjébe. Csoda, hogy nem lett komoly baja. A szerencsétlen flótásnak sajnos lett baja: meghalt, mivel nem volt feltöltve a kettőhuszas.

Így hát Éva sántított, sántikált, de nem annyira, mint a zeneiskola igazgatónője, vagy a francia-magyar szakos másik, akit „roller”-nek becéztek a diákjai, és nem is annyira, mint a fogorvos asszisztensnője, a kutyabuzi, mogorva Kissánya.

És – ha már itt tartunk – nem is annyira, mint az a lány, mi is a neve szerencsétlennek, aki még általános iskolában egy március 15-i ünnepségen kiállt az ünneplő kotordiak elé, hogy elszavalja a *Nemzetőrdalt* Arany Jánostól, amit aztán a tőle jobbra lévő fúvószenekarnak is el kellett volna játszania, viszont egy szó nem sok, annyi sem jutott eszébe szerencsétlen lánynak. Óráknak tűnő percekig állt ott a szeles, márciusi, szemerkélő esős időben az egyre türelmetlenebb kotordiak előtt, akik a vesztes szabadságharcra jöttek emlékezni, sírni, vagy csak megmutatni magukat a városvezetésnek. Szerencsétlen csak állt, csak állt a pódiumon, mint a huszárok állhattak Világosnál, nézte a lakótelepi házakat, a csattogó magyar zászlókat, a tőle jobbra lévő, egyenruhás tűzoltókat, a kottaállványokat és kottákat. Aztán záróízmai nem bírták tovább, ő is elvesztette a forradalmat. Vesztére az esetnek volt hangja is, tanúja is. Nevetést hallott, előbb halk vihogást, visszafojtott kuncogást, aztán egyre hangosabb, öblösebb, üvöltő, horkoló, krákogó röhögést. Ettől nagyon megijedt szegény, jobbra rántotta fejét, hogy

kezdjen már bele a zenekar, szólaljon meg a Süveegemen nemzeti szín rő-
ózsza. De a tűzoltózenekar is röhögött. Dólt a hahotázástól az egész város.
A lakótelep házai visszhangozták. A lány aztán úgy is maradt egész életében,
jobbra fordulva. Ha előre megy, is oldalaz. Egyszer kamion elé vetette
80 magát, azóta lett sánta szegény. Jobban járt volna, ha a folyton az
utcán strázsáló Kamionos Gizi, a város kurvája nem menti meg az
életét. Csak kicsit kapta el a kamion. Azt már nem tudom, hogy a Zeller Gyula,
vagy a Ragyás Joe ült-e a volánnál. Azóta az oldalazáshoz jött a sántítás.

Na, de hol tartottam? Ja, igen. Éva tehát sántított. Nem, Éva, csak ki-
csit sántított, meg nem is sokáig. De akkor épp igen. Kiscsücsök felajánlotta,
hogy megmasszírozza, de Éva megfenyegette, hogy megöli, ha a közelébe
mer jönni.

Kiscsücsök szerette nézni a tuják takarásában, ahogy Éva úszik.
Miközben ő a slagot tartotta. Miközben eresztette a vizet a tujákra, befogva
hüvelykjével a cső végét. Néha azt kívánta, bárcsak ő lenne a slag. Néha azt
kívánta, bárcsak ő lenne a víz. Néha pedig azt, bárcsak ő lenne Éva hüvelyk-
ujja. De ennek már nem volt semmi értelme.

Néha azt is kívánta, hogy bárcsak ő is tudna úszni és ha már lúd, le-
gyen kővér: mondjuk pillangóban. És akkor egymás mellett. Zárás után.
Ők ketten. A nagymedencében. Mint a delfinek. A delfinek pillangóban úsz-
nak, úgy képzelte. Nem úszhatnak másban. Hiszen halak, nincs kezük – okos-
kodott magában Kiscsücsök, de érezte ő is, hogy ingoványos területre tévedt
a fantáziálás közben, ezért váltott: elképzelte, hogy lehetnének szinkronú-
szók is. Valami szép, komoly zenére. Kiscsücsök szerette a szinkronúszókat
és a szép, komoly zenét. Elismerte mindkettőt. A gyerekmedencében gyakran
ő is próbálgatta a VHS-kazettákra felvett olimpiai közvetítések rojtosra bá-
mult gyakorlatait. Megtanulnának egy meggyőző duettet, orrukon csipesszel
forognának, emelések, drámai arckifejezés, minden. Tökéletes lenne. Min-
denki szeretné őket. Kotordpata első vegyes szinkronúszói. Talán a világ első
vegyes szinkronúszói.

Ha becsukom a szemem, Kiscsücsök így van meg: ahogyan áll papucs-
ban a tuják takarásában és nézi Évát, slaggal a kezében.

Talán akkor is nézte. Akkor, mikor bekattant. Volt, aki a hideg frontra
fogta, mások a meleg frontot hibáztatták. Akadtak, akik szerint akkor nem
is volt front az egész Kárpát-medencében, frontmentes nap volt. Megint
mások állították, hogy ha lett is volna front, az sem befolyásolja az esemé-
nyeket, ha valaki be akar kattanni, akkor bekattan. De ezekkel is voltak, akik
vitába szálltak, szemükben a szent meggyőződés soha ki nem hunyó lángjával
állították, hogy nem azon áll vagy bukik, hogy van-e front, hanem aki be akar
kattanni, az bekattan. A frontra esküdők a hajukat tépték hallgatva a vesze-
kedést, mivel átlátták, hogy az utóbbi két csoport valójában egy volt, hiszen

ugyanazt állították. Azonban ezt csak ők látták így, a frontra nem esküdők ragaszkodtak ahhoz, hogy attól még, hogy lényegében ugyanazt mondják, nem mondják ugyanazt.

Abban azonban mind megegyeztek, és én is aláírom, mert többször tanúja voltam, a két szememmel láttam, hogy Kiscsücsök ál-
landóan bámulta a lányt. Egész műszak alatt. Aztán hazafelé menet is (egy utcában laktak). Pár méterrel lemaradva követte a lányt. Az utcájukban csak nézte a nedves pelyheket arányos testén, amelyen kacagott a napfény, a barna bőrét, testének hajlatait, domborulatait, úszás után is tökéletes sminkjét, tökéletes alakját. Combját, csípőjét, formás tomporát. Szóval Évát, a gyönyörű Évát.

Csak nézte ahogyan úszik a fiatal nő. Karcsapásait, lábtempóját. Aztán ahogyan így nézte, egy lusta augusztusi délután, egyszer csak hátra ment a férfiöltöző kabinos szekrényéhez, elővette a légpuskáját, amit ott tartott az éjszakai fürdőzők elzavarása végett, puskával a kézben kísértelt az öregek medencéjéhez, amit meleg medencéjének is csúfoltak és módszeresen túsul ejtette az Erzsébet gyógyfürdő vendégeit. Mindenekelőtt rátartotta a puskát az egyik Koszta gyerek fejére, aki épp bele próbált szarni a vízbe, ahogy szokása volt akkoriban egyébként. De nem haragból tette ezt Kiscsücsök, pusztán véletlenül ő ült legközelebb a lépcsőhöz, nem is tudta, hogy a srác, mire készül, csak később Tunk Anti bácsi mesélte nekem is, aki már délelőtt óta ott ázott a családjával.

– Azonnal hagyd abba és szólj a haverodnak, hogy mindenkit tereljen ide, különben lelőlek, mint egy kutyát.

Tunk Anti bácsi és családja nagyon megijedt és a Koszta gyerek is. Be is terelte mindegyiket az öregek medencéjébe, csak a Kaszperszky fia emberkedett, annak kellett Kiscsücsöknek eltörnien az orrát a légpuska agyával.

De nem csak a vendégeket terelte be a kis Koszta a meleg medencéjébe. El kell ismerni, Kiscsücsök leleményes volt a túszejtésben, mintha egész életében erre készült volna. Sikerült a sápadt arcú kasszást és a szolárium-buzi Ancsát, a büfést is. A telefon zsinórját is elvágta, ahogy egy filmben látta. Évát azonban a nagy túszejtésben szem elől tévesztette, arra már nem volt gondja.

Nem lehet hibáztatni, mindenre nem figyelhet az ember, főleg, ha be van kattanva. Meg aztán gyakran megesik, hogy a nagy küzdelemben, hogy célba érjen az ember, útközben épp a célt felejt el, aztán, mikor odaérünk, már magunk se tudjuk, mit keresünk ott. Mire is volt jó ez a túszejtés, mit akart elérni? Az egész délutáni fürdőző közönség szenvedjen, csak azért mert ő dugni akar?

Elég lett volna magát Évát megfenyegetni, a kabinházba terelni. Ezt később senki sem tudta megmagyarázni, pedig próbálták, képzelheted. Kiscsücsök anyja járhat talán a legközelebb a megoldáshoz, hogy Kiscsücsök szégyellős volt világ életében, meg nem szerette, ha zavarják.

82 Akár így-akár úgy, Évára figyelhetett volna. Merthogy mire mindenkit a medencébe terelt, a lány a formás testével bizony biciklire pattant és a sánta lábával eltekert a rendőrkapitányságig. Igaz, nem kellett sokat tekernie, mert a rendőrkapitányság a szomszédban volt. Hamar ki is jött a rendőrség két Ladával. Végül Kiscsücsköt egy szolnoki mesterlövész szedte le a Reumatológia tetejéről. Lábon lőtte. Most szabadul. Így volt ez elrendelve.

Éva persze felmondott rögtön, és a Dunántúlon vállalt munkát. Gyászruha-kereskedést nyitott Siófokon. Megértem, habár hozzáteszem, ilyesmi Kotordapatán nemigen fordult még elő, nem is igen fog egyhamar.

MERT BENNE ÉLSZ
TE MINDEN

Juhász Gyula †1937. április 6. 18:45

Étvágytalanságban álmatlanságban
Remegő szorongásban agynyomásban
Pillanatokra szűnő fejfájásban
Állandó hányingerben a hányásban
A dohányban mákonyban bódulatban
Benne élsz napi másfél liter borban
A mellkasomban bent maradt golyóban
Idegszanatóriumban kórházban
A zárt osztályon a külön szobában
A hivatalos elmebetegségben
Az egész napos elüldögélésben
Bágyadt mosolyban bágyadt napsütésben
Az egész nap ágyból fel nem kelésben
Az egész nap mozdulatlan fekvésben
Felfekvésben testemen a kelésben
Benne élsz nagypárnában kispárnában
A ne is lássam fálnak fordulásban
Élő halottak nyálas mosolyában
A végül csontvázzá soványodásban
Motyogó beszédben bélrenyheségben
Szó nélkül üvöltve túrt szenvedésben
A rövid sétákban édesanyámban
Minden *nemköszönésben* hallgatásban
Durvaságban bántásban megbánásban
Minden földre szegezett tekintetben
Minden elolvasott orvosi könyvben
Minden *gonosz silány szép földi nőben*
Görnyedt tartásban őszülő szakállban

Hátratett kezekkel sétálgatásban
Forró nyarakban csillagos ég alatt
Benne élsz s benned minden élő halott
Mert benne élsz Te minden Pyriferben
Kámforban coffeinben codeinben
Cardiasolban brómos nyugtatókban
Az élénkítőkből és altatókban
Atropinban Photodynban szívszerben
Minden Tropainban és Lobeinben
Minden Molaidban és Mediálban
Indifferens placebo-tablettában
Minden hashajtóban és beöntésben
Minden literszám belém diktált tejben
Bélmosásban vér- gerinccsapolásban
Víz- ópium- és arzénos kúrában
Galvános áramban hűtőkosárban
Dysarthriában cyclophreniában
Melancholia periodicában
Parietalis csillagképződésben
Benne élsz de a szavakat se érted
Vizit után szájból kivett halálra
Titokban összegyűjtött tablettákban
Minden fél grammal minden milligrammban
Benne élsz végre halálos adagban
A fel nem ébreszthető elalvásban
A földnél mélyebb öntudatlanságban
Benne üres veronálos dobozban
Ernyedten aláhulló végtagokban
Keletkező elhalásos foltokban
Benne élsz *imában káromkodásban*
Velem együtt kihűlt *csésze teában*
Benne *merev üres tekintetemben*
Benne élsz *egész hűtlen életemben*
Úlj közelebb kedves kezed kerestem
Benne élsz a koponyamegnyitásban
Kegyelettel teljes felboncolásban
Kéregben tekervényben barázdában
Magzat méhben forgolódsz formalinban
1340 grammnyi agy vagy
De hol vagy mikor meghalok miattad
Temetésemre felvett *nyakkendő*kből

Mély részvéttel telefújt zsebkendőben
Minden összetépett e-mailemben*
És egész elbaszott* életemben
Ágy kötél vonat víz gyógyszer halálnem
Mindegy élsz uralkodsz örökkön, Ámen.

85

* betoldás – S. L.

A dőlt betűs szövegek Juhász Gyulától.

Felhasznált irodalom: Prof. Dr. Miskolczy Dezső: Juhász Gyula betegsége és halála (Limes, 2008. július-augusztus)

Pontban fél öt előtt negyedórával kilépek a bejárati forgóajtón, teleszívom tüdőmet friss levegővel, megfürdetem arcomat a napban, és úgy érzem (mint minden szürke hivatalnok), hogy most kezdődik az élet.

86 Nagy Koppány Zsolt

KILÉPEK

A FORGÓAJTÓN *

A valóság azonban nem ilyen egyszerű, és közel sem ilyen szép: a tüdömön kátrány, a naptól kipirul és szeplős lesz az arcom, és az élet valójában itt *végződik*: aglegény vagyok, egyedül

élek, albérletben, elég gyakran iszom, igaz, már csak jó italokat.

Az otthon töltött időmre csöppet sem vagyok büszke, de ezt gondosan titkolom.

Útközben veszek nyolc üveg barna sört, az mindig ellazít az ilyen magányos estéken.

Ahogy hazaérek, egyet lehúzek, majd beállok a zuhany alá, és ugráló majom pózban magamévá teszem magam, közben pedig Daniella testére, egész pontosan altestére gondolok. Azt hiszem, szerelmes vagyok: akkor szoktam ugyanis ilyen megveszekedett dühvel verni. Daniella szép, és én is az vagyok; ő mégis ki tudja, hol, én viszont – fájdalmasan és gyalázatosan, az önfertőzés bűnének évezredes lelkiismereti terhét gyöngye vállamon cipelve – itt.

Aztán, mivel úgy gondolom, hogy ez *igazi* szerelem, még egyszer kiverem, ezúttal fordított misszionárius pózban, az előbbinél lehetenyivel kisebb kéjérzet mellett, viszont annál inkább kapkodva – mégis jobban csinálom magamnak, mint eddig bármelyik béna csajom. Elegendő hamar elmegyek, pedig lassan gyúrnom kell arra, hogy Esmeraldának rendesen adni tudjak.

De most inkább a szórakozás, nem pedig a munka: Daniellára gondolok, miközben ledöglöm a díványra, magam mellé teszek egy újabb sört, fél kézzel benyomom ismétlésre Kristin Asbjørnsen *Slow day*-ét, és csak hallgatom, hallgatom, hallgatom, és kinézek az ablakon.

Estéimet nem jellemzi az a frenetikus változatosság, amit egy korombeli fiatal férfiútól joggal vár el a köz és a dolgozó nép, ezért ha netalán valami magánvállalkozó (akinek adójából a fizetésem felépül) pár órával később betekintene az ablakon, azt látná, hogy a díványom fekszem, mellettem immár féltucatnyi üres sörösüveg... Igaz, most legalább Lana Del Rey-t hallgatok.

(De mit is nyafogok? Azért biztosan izgalmasabb az életem, mint például a nagyváradi metrómegállóban az ezoterikus könyveket árusító bácsié. Bár – ugye – ki tudja.)

Kicsit sajnálom magam, és az jut eszembe, vajon nem gondolok-e én túl gyakran a Daniella, általában pedig minden nő pinájára? Mert, ahogy mondjuk a drogos vagy a kövér ember életét meghatározza a saját problémája, és mindegyik kimondott mondatában vagy kigondolt gondolatában valamilyen módon szerepet kap, úgy én is mindent e köré a **87** *jelenség* köré csoportosítok. Arra jutok, hogy de igen, ám nyomban meg is vigasztalom magam: ahhoz képest, hogy mennyire szeretem, ugyan-csak ritkán részesülök belőle, tehát nagy baj nem lehet.

Persze nem panaszkodom, mert mindig akad olyan referenslány, akit be lehet vezetni az államigazgatás berkeibe, és ezért hálás, de ez a Daniella – meg amit iránta érzek – valahogy egészen más: sokkal szebb, mint a többiek – és nagyobb gerjedelmet fogalmaz meg bennem a libidó róla, mint eddig bárkiről.

Ja, és okos is. De őszintén szólva, ez egyáltalán nem érdekel.

Azt álmodom – megdöbbszentő élességgel, mégis zavarosan – hogy feleségemmel, egy hórihorgas, beesett mellű, szomorú asszonnyal az erdőszélen élünk, egy faházban. Álmomban én is magas vagyok végre (de szintén hórihorgas), és szomorú. Nagyon szomorú és egykedvű. Ezt mind tudom már, mikor az álom elkezdődik: az agyam egyenesen a dolgok középebe, vagy inkább végére csöppent.

A szcena és a világítás egészen különös: szürke, mégis éles és világos, és csendes, döbbszent, süketen, halottan csendes. (Olyan, mint Tarr Béla torinói lova Nicolas Winding Refn valhallás filmjének hangjával, színeivel és filíngjével ötvözve.)

A csűr előtt állok, kezemben egy nagyon hosszúnyelű, fura fejű baltával, és valószínűleg megöltem valakit – mindenestre a szerszám véres. Előre-hátra lóbálom, a csűrkapu halkan nyikorog a szélben.

A ház felé fordulok, de közben szemmel tartom a csűr is: a ház ajtajában hosszú, szomorú feleségem áll, és szemrehányó tekintettel néz rám. Tudom, hogy haragszik, amiért elmentem mellőle, és magára hagytam a bajban: pedig őt megvédeni mentem el. Valószínűleg akkor öltem vagy sebesítettem meg az ellent – de az is valószínű, hogy valahogy mégis kárt tett az asszonyban, amíg kerestem.

Visszafordulok a csűr irányába, a baltát lóbálom.

A nyikorgáson, a szél zúgásán és saját egyenletes lélegzésemén kívül csupán a vér csöpögése hallatszik – meglepően hangosan –, amint a balta eléről az udvar porába hull. (Állataink nincsenek, és azt sem tudom, miből élünk, de a ruházatunk alapján a feleségem mezőgazdasági munkás vagy háziasszony, én meg patkolókovács vagyok: nagy bőrkötényem ugyancsak merő vér.)

A pillanat irtózatosan hosszúra nyúlik, körbefolyja az álmot: tulajdonképpen az egész álom alatt csak ez a pillanat van, mindvégig.

Rettenetet érzek, mert tudom, hogy nemsokára be kell lépnem a fejszével a csűrbe, és ott lesz ő: valószínűleg holtan, ártani már nem tudván nekem, mégis félelmetesen. De képtelen vagyok belépni: csak lóbálom a fejszét, nézem az engem néző asszonyomat meg a csűrkaput, látni vélem magam előtt a halott arcát, és hallgatom a vér csöpögését, a szelet, a lélegzetvételemet és a nyikorgást.

88 Azzal a bizonyossággal ébredek, hogy képtelen leszek belépni, bármeddig állok is ott – még sokáig heverek, és félek.

Nem érzem magam túl fittnek, mikor végre kimászom az ágyból, és kávézás meg szarás közben is csak ez az éles vonásokkal megrajzolt, halott, mozdulatlan, mégis legalább negyedóráig tartó álmjelenet jár a fejemben.

Igyekszem nem nagy jelentőséget tulajdonítani neki, viszont elhatározom, hogy az ilyen estéknek, éjszakáknak és reggeleknek véget kell vetni – hiszen fiatal vagyok, és most élek, vagy mi a szös.

Gyors egészségügyi spriccelés a zuhany alatt, csak hogy ne zavarja össze a gondolataimat, és ne odabenn kelljen a végére járnom (mindig rettegek, hogy rámnitnak vagy a vécéartály fölé csempészett kamerával lefilmeznek és feltesznek az internetre), és már készen is állok: zokni, alsónadrág, trikó, ing, nyakkendő, nadrág, öv, zakó.

Megállok a tükör előtt, felveszem a fejszét, és megnézem magam. A vér hangosan csöpög a padlócsempére, furán szuszogok, szél lebben az előszobában, és megnyikordul a bejárati ajtó.

Jól nézek ki, indulhat a munka.

KOLLÉGÁK REPÜLNEK IKAROSZKÉNT

De előtte még egy megpróbáltatás vár rám: a tömeggel közlekedni.

A nők – ezek, a dolgozók – csúnyák: mindegyiken van valami hiba; a férfiak meg olyanok, mint a disznók. Utálom őket. Egyedül Daniella szép. Nyűgös vagyok és türelmetlen, minden cekkeres nyanyát félrelökök egy-egy hajléktalanszagú ülés elfoglalása érdekében. De hohó, itt még nem tartunk, még csak a megállóban nézelődünk, és cigizni sem lehet.

Nézelődöm.

Bazmeg, ezeknek az embereknek ugyanennyit ér a szavazata, mint az enyém, gondolom újra undorral a közhelyet. Hülye, kövér, kurva fogyasztók mind, velem együtt: annyi kivétellel, hogy én nem vagyok hülye és kövér.

Pontosan érkeznek Kollégák: egy másik járműről szállnak le, itt váltanak, az én megállómban.

Kollégák tipikus állami alkalmazottak: a szabad munkaerőpiacon tíz percig sem élnének túl – az ilyenek viszont valahogy mindig bekerülnek a közigazgatásba. Nagytestű, puha húsú házaspár, az élveteg, perverz emberekre

jellemző hatalmas üleppel, és enyhén fogyatékosnak tűnő arccal, valamint olyan gusztustalan viselkedéssel, hogy megsemlélésük mindig gyönyörűséggel tölt el.

Már miközben leszállnak a buszról, mely nem átalította idáig hozni őket, a férfi, hangosan szuszogva és idióta (de pajkosnak szánt) vigyorral az arcán megpróbál felesége blúza alá nyúlítani, de mivel az asszony annyira kitölti a rendelkezésre álló ruhadarabot, amennyire csak lehetséges, ez bizony nem könnyű feladat. Emberünk azonban derekasan küzd, még akkor is, mikor kurta lábaikon átvonszolják magukat az átjárón a kis boltocska elé, ahol rendszeresen fagyit, ropit és energiatalt vásárolnak maguknak.

Apró, tipegő léptekkel járnak, és hogy a groteszk hatás erősödjön, a málló arcú nő még sántít is egyik lábára. Derék férjében nagy az akarat, hogy a lelógó melleket nehezen megtartó melltartó pántjáig eljusson, és azt hátrahúzza olyan férfias-viccesen csattintson egyet felesége pattanásos hátán, de Isten nem adott neki az akcióhoz szükséges, eléggé hosszú kart, ezért a négysávos út közepén megállnak: a pasas lihegve nyúlál a blúz alatt, végre megvan a pánt, csattan az asszonyi hájon, mindketten boldogok, ó, *sancta simplicitas!*

Már izgulok, hogy nem érnek át, mielőtt zöldre vált a lámpa az autósok előtt, de valahogy mégis sikerül, pedig az alacsony, nagyjából ugyanakkora magas, mint amilyen széles *latin lover* nagyokat ver tipegő szaladásuk közben felesége természetes hátsójára (a nadrág alatt is fájdalmasan jól kivehető a lötyyedten megfeszült dinamóbugyi vonala).

A túlparton lihegnek kicsit, majd – még bevásárlás előtt! – elvesznek a szatyrukból egy vajas kenyeret, és csámcsogva, egymás arcát összekelve és hosszú, morzsás, avas-vajas csókokat váltva megcsókolják. Körülnézek, a sokkot enyhítendő.

Legnagyobb meglepetésemre azonban senki sem néz rájuk: mindenki katatón módon bámul maga elé, és nyilván a saját elcseszett életére gondol.

Közben *big momma* erőteljesen masszírozni kezdi férjének az ingből vörösen kigöndörödő szőrökkel dekorált, lógó mellbimbókkal éktelen, fehér és láthatóan puha mellkasát, és én újra meggyőződöm: nincs isten.

Az egész annyira gyorsan történik – vagy oly ritkán közlekedik a villamos –, hogy módomban áll végignézni a *teljes* reggeli rituálét: a természetes fajdkakas és fajdtyúk utálatos, tipegő dürgését.

(Abba, hogy reggel mondjuk orális szexbe bonyolódnak – És miért ne tennék? Az élet szép, egyenesen nekik találta ki a fennvaló. –, bele sem akarok gondolni, ennek ellenére belegondolok, mert az nem úgy van, hogy nem akarok, és akkor nem is fogok.)

Betotyognak a boltba, mint két sebzett pingvin, az arcukra varrt gügye mosollyal, és én arra gondolok, hogy nem létezik, hogy nincsenek gondozásban, hogy élnek, hogy vesznek fel és fizetnek vissza hitelt, hogy hoznak felelős döntést a gyermekükről, és vajon mifélék lehetnek a vágyaik azon kívül, hogy megtalálják azt a pozíciót, mely során a puha pöcs nem vész el a hājredők között, hanem – huncutfejű mosolygás közben – megtalálja útját a hatalmasan tátongó, lepcsés és valószínűleg rossz szagú pina belsejébe.

90 („A parancsolatok közül, amelyeket Karl Marx ránk hagyott, az egyik így szól: mindenkitől képessége szerint, mindenkinek szükséglete szerint.” Carson McCullers: *Magányos vadász a szív*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1983. 180. Fordította: Déry Tibor)

Fagyival és egyéb prolijavakkal jönnek ki a bolt elé, és máris marcangolni kezdik a zsákmányt. Vajas arcukra fagyit kennek, de ujjal, erotogroteszk mozdulatokkal letörlik, és egymás szájába tömködik. Azon töprengek, hogy ha nem feszülne ez a vallási örültekre jellemző, átszellemült vigyor a triplatókás arcukon, talán még el is vegyülhetnének a többi szálnalmas embertársam között: de így mindenképpen kirírnak.

Vajon sírtak egyáltalán valaha, és ha igen, min? És mit néznek a tévében? És van-e könyvük, és ha igen, olvasták-e? Jártak-e már állatkertben és múzeumban, akartak-e eljutni mondjuk Stockholmba, és tartanak-e léböjt-kúrát? Megannyi kérdés. Már az utolsót leszámítva, mert arra a válasz: nem!

Miután felnyalták a pálcikás fagyit, sűrű csókokba bocsátkoznak, és újra megfogdossák egymást, ahol lehet – nekem volt kövér nőm, és az a tapasztalatom, hogy hiába mondanak a narancsbőr hív harcosai bármit, nem jó érzés fogdosni: mert mindenütt ugyanolyan.

Cuppognak, mint a violák, a galambok meg a kevésbé intelligens majmok, és lassan nyál meg nedvtő gyűlik alájuk, belecsöpög a fagyi, egyre erősebben süt a nap, meleg lesz nemsokára, és bűdös.

Aztán elválnak: Kollégáné asszony a munkahelye felé tipeg, amit most nem nevezek meg, Kolléga úr pedig elővesz a szatyrából egy hatdecis Bomba-energiaitalt, kinyitja, meghúzza, majd visszatipeg az átjárón, hogy velem együtt szállhasson villamosra, és szolgálja egész nap a hazát/a nemzetet/a dolgozó népet.

Az energiaital láthatóan nagyon ízlik neki, minden reggel iszik vagy hármat, elképesztő húzása van. Nem sokat szarakodik, hörpöl, dobzott leenged, nyel; dobzott felemel, hörpöl, dobzott leenged, nyel; dobzott felemel, hörpöl, dobzott leenged, nyel. Újabb dobzott kinyit, felemel, hörpöl, leenged, nyel. Miután végzett, oldalra fordul, valami fülhallgatós lányka felé, elcsavarja a száját, és még mindig mosolyogva jóízút, hosszút bőfög, kifújja a gyermekkoromat idéző rágók ízet lemoshatatlanul magán viselő levegőt, majd elégedetten nézi az érkező villamost.

Felszállunk. Végre péntek.

A villamoson, hogy tökéletesen kiábránduljak az emberből, egy felékszerezett, hervadó, de azért mutatós öregasszonyt nézek, aki flitteres harisnyát visel, arca intelligens, karperecek csörögnek még a nyakán is, haját hidrogénnel színezi. A következő megállónál felszáll egy vele egykorú pasas, és ahelyett, hogy szemezni kezdene ezzel a szerencsétlennel: olvas. A néni szegény dobja magát, haját igazgatja, és a haj – a zsírtól vagy a lakktól, *who knows* – úgy marad. Igen, péntek van. Micsoda nyomorult, egyedül töltött, reménytelen éjszakája lesz. Pontosan, mint az elmúlt háromezer. Viszont a székszomszédja, egy buta arcú, ostoba tekintetű, csúf, de ugyanolyan korú néni – jegygyűrűvel az ujján és állati elégedettséggel meg egykedvűséggel a képén – nyugodt mozdulatokkal készülődik a leszálláshoz. Tudja, hogy ő ma is meg lesz baszva.

Hát, így megy ez.

*Részletek a *Feljegyzések a hivatalból* című, készülő regényből

Új Forrás 2014/1 – Nagy Koppány Zsolt:
Kilépek a forgóajtón

Lengyel Péterről írott monográfiájában a szerző „írói tevékenységét egységes, folyamatos ívként” megrajzolni kívánó Visy Beatrix úgy látja, Lengyel Péter három regénye, a *Cseréptörés*, a *Mellékszereplők* és a *Macskakő* „szinte ugyan-

92 Finta Gábor

PRÓBAJÁRAT A REGÉNYHEZ

Lengyel Péter:

Ogg második bolygója

azon elemzési szempontok alapján közelíthető meg”.¹ A regények közös vonása „az egyéni, nemzedéki vagy nemzeti múlt megismerése”, mely az „emlékezés által történik meg, s valami(k)nek a keresése, kinyomozása [...] szervezi a cselekményt.”² Úgy véli, a szövegekben

folyó „kinyomozás”-t, illetve az írás és az olvasás folyamatát egyaránt jól leírja a derridai „nyom” fogalma.³

Az elemzéseket megelőző elméleti bevezetőt illetően kitehető néhány kérdőjel, például a tekintetben, hogy a szerző a „nyom”-ot és a „jel”-et szinonimaként kezeli,⁴ hogy az írást, vagyis a szöveg létrehozásának folyamatát derridai terminológiát használva inkább Iser fikcióképző aktusaira⁵ emlékeztető módon jellemzi, miközben az írás és az olvasás folyamatát egyaránt jellemző nyomolvasást úgy írja le, hogy annak során a nyomokból a relevánsakat kiválogatva kell végül egy „koherensnek tűnő” sort (re)konstruálni,⁶ ami leginkább talán Ricoeur történetolvasásra vonatkozó teóriájával rokonítható.⁷ Mindez azonban egyrészt dolgozatomnak nem tárgya, másrészt úgy vélem, a kötet szövegértelmezéseit az említett következtetlenségek nem nehezítik el oly mértékben, hogy elemző következtetései ne volnának (jórészt) tarthatóak.

Ennél sokkal érdekesebb az, hogy Lengyel Péter első, *Ogg második bolygója* című regényét a szerző nyilatkozatára hivatkozva zárja ki az értelmezendő szövegek közül, amit azért nem tartok egészen indokoltnak, mert Lengyel szerint a sci-fi regény „[p]róbajarat is volt [...]: lássuk, milyen is az, regényt írni.”⁸ Kérdés tehát, hogyha Lengyel Péter munkássága a monográfia előfeltevése szerint „egységes, folyamatos ívként rajzolha[tó] meg, s [Visy] a folyamat szerves kezdeteként a korai elbeszéléseket jelöl[i] ki”,⁹ akkor miért kellene elvben kizárni a vizsgálat tárgyköréből azt a regényt, amely – már abban az esetben, ha hitelt adunk a szerzői nyilatkozatnak – próbaút volt a regényhez, mert a „regény nem annyi, mint húsz novella összege. Más a feszítávja.” Amiből akár olyan következtetés is levonható, hogy a „folyamat szerves kezdeteként” épp az *Ogg* nevezhető meg, amennyiben a szerző – nyilatkozata alapján – ebben a regény feszítávját igyekezett próbára tenni.

A sci-fi regény kihagyását tehát azért nem tartom indokoltnak, mert az egységes ívként megrajzolt pályaképbe az *Ogg* vagy illeszkedik, vagy nem (és persze lehetnek olyan szempontok, amelyek alapján illeszkedik, míg mások alapján nem). Az első esetben kár kihagyni, a második esetben pedig le kellene szögezni, hogy csak bizonyos regények mentén lehet Lengyel Péter írói munkásságát „egységes, folyamatos ívként” meg-
rajzolni. Az „egység” ugyanakkor jelen esetben azért is kérdéses lehet, mert az egység és az azt létrehozni kívánó választott értelmezői stratégia, a der-
ridai „nyom” terminus felhasználása, elvben legalábbis, megkérdőjelezi a vállalkozás kimenetelét. Vagy talán pontosabb úgy fogalmazni, hogy ha folyamatos ívű pályáról beszélünk, miközben a szerző első regényét nem tekintjük ebből a szempontból idetartozónak, akkor – Derrida nyomán¹⁰ – azt kell mondanunk, hogy az *Ogg második bolygójának* szerzője nem ugyanaz a Lengyel Péter, mint a másik három regény szerzője, akit szintén Lengyel Péternek hívnak, hiszen a szerző neve ebben az esetben nem ugyanannak a fajta gondolkodásnak a neve, vagyis ez esetben Lengyel Péterekről beszélhetünk. Ily módon talán valóban megrajzolható egy egységes, folyamatos ív, mely a három re-
gény szerzőjének írói tevékenységét jellemzi, ugyanakkor azonban beszélhetünk egy másik, egyregényes szerzőről, aki (saját nyilatkozata alapján¹¹) két másik (sci-fi) novellát is írt (*Napkelet, Rondó*). Jóllehet a magam részéről ezt inkább tematikai alapú elhatárolásnak tartom, s a három regény poétikai jellemzőit nem találom az egyregényes szerző művétől végletesen különbözőnek, dolgozatomban az utóbbi szerző munkásságához kívánok hozzászólni.

Magam a történet az első mondat tanúsága szerint „[k]ét és fél ezer évvel ezelőtt kezdődött”, vagyis ez az az időtartam, amit a történet ideje felölel. A közlés ugyanakkor azt is jelzi, hogy retrospektív elbeszélést olvasunk. Abban ugyan még nem lehetünk biztosak, hogy a „két és fél ezer évvel ezelőtt” mikorhoz képest értendő, hamarosan megtudjuk, hogy „Terrán, Sol harmadik bolygóján a Karthágó feletti győzelmet ünnepelte a Római Birodalom”,¹² vagyis a történet földi időszámítás szerint nagyjából a 24. század közepén, a Lengyel Péter-regény megírásának jelenéhez képest a jövőben játszódik. Hogy a Terra említése az elbeszélő metalepsziseként értelmezhető, csak az ötödik fejezetben derül ki. Itt azt is megtudjuk, hogy a Föld technikai fejlettsége és társadalmi berendezkedése nagyjából megfelel a hétszáz évvel a történet kezdete előtti Eeláénak, vagyis például képesek a csillagközi utazásra, és több minden utal arra, hogy az ENSZ valóban egyesült nemzetek szervezetként funkcionál; az Eelának akkor, tehát a történet elején visszaérkező csillaghajó indulásakor, háromszáz éve volt világkormány,¹³ ez az időtartam pedig nagyjából megegyezik azzal, amely a Lengyel Péter-regény

megírása és a történet (földi) ideje között feltételezhető. Ehhez képest találhatjuk érdekesnek a mai olvasó, hogy bizonyos részletek, a technikai fejlettség és az elmúlt évtizedek társadalmi tapasztalata felől, anakronisztikusnak tűnnek. Például az, hogy az elbeszélés jelenében az elbeszélő a sugárfertőzés detektort az eelaiak regényjelenbeli technológiájának megismerése előtt a „tudomány netovábbjában”¹⁴ hiszi, s hogy az Eelán a történet kezdetének idején szembesülnek a népesedés problémájával.¹⁵ Úgy vélem, az ilyen szöveghelyek a szerző metalepsziseként olvashatóak. Innen nézve viszont nem meglepő, hogy az elbeszélő magyar származású, hogy időközben maga is a történet részese lett, és szereplő-elbeszélőként próbálja a történet előzményeit kinyomozni, illetve magát a történetet regényként megírni – mint még a történet zárlatát nem ismerve mondja, „[h]a valakinek, hát földi embereknek”.¹⁶

Mivel az elsődleges elbeszélő más elbeszélésekből rakja össze a maga történetét, s annak létrejöttét, ha módjával is, de reflektálja, bizonyos mértékig akár az *Oggot* is tarthatjuk öntükröző jellegű szövegnek. Bizonyos mértékig, mert a metaszöveg nem lesz a diskurzusként értett elbeszélte történettel egyenrangú. Három, ebből a szempontból fontos szöveghelyet emelnék ki: „És itt sajnos elkerülhetetlenné vált, hogy jobb meggyőződésem ellenére durván beleszóljak az elbeszélés menetébe, s elmondom, hogy mi, földi emberek [...] hogyan kerültünk bele ebbe az egészbe.”;¹⁷ „Még egyszer utoljára előveszem ezt a kéziratot, hogy annak rendje és módja szerint lezárjam a történetet [...], s egyben eleget tegyek a budapesti Magvető Kiadóval aláírt szerződésemmek.”;¹⁸ illetve: „S itt ismét nehéz részhez értem elbeszélésemben. [...] Részben még olyan dolgokról is be kell számolnom, amikről senkinek sem lehet személyes tapasztalata, amiről nem maradt semmiféle feljegyzés.”¹⁹ Miközben az elbeszélőnek megvan a maga a elképzelése arról, hogyan kell történeteket elbeszélni, nem tartja magát az elbeszélés feltétlen urának, jóllehet a regény világában valósnak mondott eseményekből hozza létre a maga elbeszélését, vagyis fikciót alkot. Munkamódszeréről az utolsó fejezet negyedik részében számol be: „Tucatnyi forrásból összeszedett adatok alapján kellett rekonstruálnom az itt következő befejező részt, s e források egyike sem lett volna elegendő önmagában...”²⁰

Ily módon azonban, amennyiben tartható az elképzelés, mely szerint „[k]övetni egy történetet azt jelenti, hogy az esetlegességek és váratlan fordulatok közegében való haladásunk során valamilyen elvárás irányít bennünket, mely a *konklúzióban* fog kiteljesedni. Ez a konklúzió azonban nem következik bizonyos előzetes premisszákból. [...] A történetet megérteni annyit tesz, mint megérteni azt, hogyan és miért vezettek az egymást követő epizódok éppen ehhez a konklúzióhoz”,²¹ azt is mondhatjuk, hogy az elbeszélő olvasóként, vagyis értelmezőként jár el.

Az elbeszélő tehát más történetekből, vagy, a regény egésze felől be-
 töltött szerepüket tekintve inkább azt kellene mondani, történetrészletekből,
 epizódokból állítja össze a saját elbeszélését, és húsz hónappal később olyan
 befejezést ír hozzá, amely – Ricoeurrel szólva – „bár egyáltalán nem
 volt előrelátható, de összeegyeztethető az epizódok együttesével”:²² 95
 „Forrásaim külön-külön megbízhatók, mégis az anyag így, összeál-
 lítva, nem több, mint feltevés. Így történhetett.”²³ Az, ahogy az elbeszélő a
 korábban történt események sorából, azaz több párhuzamosan zajló, de egy-
 mástól nem független történéssor elemeiből válogat, s a kiválasztott részeket
 egymáshoz képest elrendezi, megegyezik a történet létrehozásának
 folyamatával, s a fent idézett módon azt is az olvasó tudomására
 hozza, hogy a regényt olvasva (Iser kifejezésével) egy „mintha” vi-
 lágba lép be. Mindez a Visy Beatrix felsorakoztatta érvek alapján az
Oggot a többi Lengyel-regénnyel rokonítja. Ha pedig igaz az, hogy a
 három Lengyel-regényben a nyomozás, a múlt megismerése a jövő él-
 hetősége miatt fontos, akkor mindez az *Oggot* több szinten is jellemzi.

Az Eela Prokron nevű holdját bemutató (ekkor még heterodie-
 getikusnak mutatkozó) elbeszélő szólamából arról értesülünk, hogy
 azon „már megvetette a lábát Eela embere”, azonban az „egész holdon
 nem volt egyetlen élő ember”.²⁴ Az olvasó számára ez az első jelzése
 annak a rejtélynek, melynek kinyomozása a visszaérkezők önként vál-
 lalt feladata lesz. A visszaérkező csillagközi hajósok úgy tudják, hogy
 ezen a holdon kellene landolniuk, jelzéseikre azonban (az elbeszélő
 szólama felől érthető okokból) a Prokronról nem érkezik válasz. Szá-
 mukra az első jelzés a világkormány Elnökének hangjában érződő fe-
 szültség, melyet a pillanat izgalmának tulajdonítanak,²⁵ a második a
 félbemaradt „Úrhajós lesz...” mondat után az Elnök arcán látható fe-
 szültség, fájdalom. Ennek érzékelése után Uri-An, a hajó parancsnoka
 „elhatározta magában, hogy vigyáznia kell az elhamarkodott következtet-
 sekkel”.²⁶ Az elhatározás következménye pedig az a körültekintő kutató- és
 nyomozómunka, mely az Eeláról érkező képekbe kódolt üzenetek megfejté-
 séhez vezet. („*Prokron nem érdekes. Prokronon nincs semmi.*”²⁷) Az eelaiak a
 nyomok értelmezésének, a nyomozás eredményének fejleményeként indul-
 hatnak el az Új-Eelára. A nyomozás elbeszélése pedig a regény több mint egy-
 harmadát teszi ki.

Eela lakói két és fél ezer évig tartották életben saját (elő)történetüket,²⁸
 mely a bolygó történetét az univerzum és így a Föld történetével kapcsolta
 össze. Innen nézve viszont kérdéses, hogy a történet zárata felől az, amire
 az elbeszélés (vagyis az elbeszélt történet) vonatkozhat, valóban a fantasz-
 tikus történetként értett sci-fi horizontjában értelmezhető-e, vagy inkább
 azt kellene mondanunk – egyébként a sci-fi műfajától egyáltalán nem idegen

módon, gondoljunk a műfaj olyan klasszikusaira, mint H. G. Wells *Időgépe* vagy Aldous Huxley *Szép új világa* –, hogy az elbeszélés, éppen az elsőleges történetmondó elbeszélői helyzetéből fakadóan, társadalmi-történelmi vonatkoztatottságot is nyer, és a regényjelenben múltként értelmeződő, 96 de technológiai szempontból a földi elbeszélő számára a jövő horizontját vázoló fantasztikus történet (mint a múlt megismerése és egy jövőkép vázolása) éppen a jelen (és a jövő) élıhetősége, a Terra, vagyis a Föld nevű bolygó továbbélése szempontjából lesz fontos. Utóbbi esetben a regény a másik három Lengyel-regénnyel tart rokonságot. Úgy vélem, az elbeszélő és a szerző korábban tárgyalt metalepszise ezt igazolja.

Ugyanakkor a regényben nemcsak az elbeszélő és nemcsak az eelialiak nyomoznak. Az őket elpusztítani kívánó ellenfél, az Ogg második bolygóján élő Trrg szintén nyomoz, azaz nyomokat értelmez. Pontosabban arról kell döntenie, hogy egy nyomot az alakuló történet szempontjából relevánsként értelmez-e. E tekintetben többszázezer éves története szempontjából mindössze két hibát követett el. Az első hiba fejleményeként, melyet nem egy detektív-, hanem inkább egy kémtörténet (esetleg bizonyos értelemben családregény) műfaji kódja felől értelmezhetünk, ezer évvel a történet jelene előtt megsemmisítette az antipóduson álló társát, így nem volt már másik Trrg, akinek „sugaraı megtermékenyítsék agyának születő új plazmarétegeit”.²⁹ A hiba végső következménye így a Trrg megsemmisülése és ennek nyomán az eelaiakkal történő összecsapás elmaradása lesz. A második hiba, aminek folytán a Trrg „nem tudta meg, hogy létének véghetetlen évezredei során először, vereséget szenvedett”, az volt, hogy az eelai kém úrhajó robbanásakor érzett „iszonyat érzését” „tudatos gondolkodása egyszerűen félresöpörte”.³⁰

Hogy mi lett volna, ha a Trrg és az eelaiak összecsapnak, nem tudjuk meg. De azt igen, hogy a Trrg következő támadását azért sikerült elkerülni az Eelán, vagyis végül azért élték túl, mert 2500 éve eldöntötték, hogy a jövőbeni túlélés kedvéért összefognak. A béke vagy harc kérdése valamikor az egymással vívott háborúk előtt a Trrg-ek számára is felmerült, s „[a]kkor voltak még, akik azt jósolták, hogy ez a válság fogja eldönteni a Trrg-ek fájának létét, s ha erőszakos megoldáshoz nyúlnak, akkor a faj örökre elbukik.”³¹ A Trrg-nek végül, az elbeszélő következtetése szerint, az okozta vesztét, hogy „fogalmaıba több egyforma lény együttes célért való működése nem fért bele”.³² A másik oldalon az eelaiak az első hajóút előtt is „túljutottak már azon, amit a történészek az első barbárság korának neveznek: az ember ember ellen vívott háborúınak, a nomád, törzsi jellegű számtalan apró államnak az idején”,³³ s a történet jelenében is úgy gondolják, hogy „a barbárság korán túljutott társadalmak alaptörvénye mindenféle háború lehetetlensége.”³⁴ A szerző metalepszise felől nézve pedig mindez joggal azonosítható a szöveg (a hidegháború közvetlen katonai fenyegetettségének

idején különösen éles, de ma is érvényesnek tartható) társadalomkritikai intenciójaként, mely az eelaiak történeti helyzete (fenyegetettsége) és múltbeli tapasztalata felől a következőképpen fogalmazódik meg: „Ma – hogy minden veszélyben forog – tudják már az értékét: embernek lenni.”³⁵

Mindezt persze az egymással összefüggésbe hozható, de a történet cselekményessége szempontjából kevésbé szembeötlő szöveghelyek egymáshoz rendelésével az olvasónak kell kinyomoznia. Nem a derridai értelemben. A dekonstrukció itt is inkább az egy jelentettre kifutó olvasást aláásó szövegtényekre koncentrálna, például arra, hogy a túlélés záloga valójában nem az összefogás volt, hanem az időben zajló eseményeknek az eelaiak és földiek szempontjából szerencsés koinciden-ciája, vagyis, ilyen értelemben, a múlt elbeszélt történetének idézett tanulsága – „tudják már az értékét: embernek lenni” – valójában nem lehet a jövő garanciája. A történet innen nézve legfeljebb azt látszik igazolni nagyobb bizonyossággal, hogy a másikkal való összefogás hiánya (legalábbis a szöveg belvilágában) szükségképpen öndestrukcióhoz vezet. Ez sem látszik ugyanakkor egészen bizonyosnak, hisz elvben feltételezhetünk olyan, a Trrg-hez hasonló lényeket, melyek a szűznemzéssel szaporodó tejukhoz hasonló módszerrel³⁶ képesek rá, hogy megtermékenyítsék saját agyuk születő új plazmarétegeit. Úgy vélem azonban, hogy az ilyen irányú kérdések már nem a regény kérdései, az sokkal inkább a „minden megvan” bizonyosságával zárul.³⁷

Így a szöveg nyitottságát leginkább az biztosíthatja, hogy többféle, bár (mint a sci-fi műfaj története már bizonyította) egymással nem összehangolhatatlan műfaji kód felől is olvasható. A mondotak alapján pedig talán tartható az az állítás, hogy az *Ogg* szerzője ugyanaz, mint a másik három Lengyel Péter-regény szerzője, mivel a szerző neve ebben az esetben ugyanannak a fajta gondolkodásnak a neve; irodalomtudományi szempontból nézve: a szöveg poétikai eljárásai és tétje sok szempontból amazokéval rokonítható.

Persze ez esetben joggal merül fel a kérdés, hogy miért marad az *Ogg* (a szerzői nyilatkozat alapján) próbajárat, mi volt a nagyobb kihívás, miért nem engedélyezett magának többet a szerző.³⁸ A válaszkérés és a többi regény részletesebb vizsgálatát feltételezném, melyre terjedelmi okokból kifolyólag jelen dolgozat nem vállalkozhat. A fentiek alapján azonban nem tűnik érdekeltennek annak a vizsgálata, hogy Lengyel Péter gondolkodásában milyen viszonyban van a sci-fi más regényi műfajokkal. Tíz évvel a Népszabadság-beli interjút megelőzően a Galaktikának a következőt nyilatkozta ezzel kapcsolatban: „Ez is azt a meggyőződésemet támasztja alá, hogy nem fontos ily módon különbséget tenni regény és regény, novella és novella között. Mindig az olyan könyvet kerestem, amelyben nem tudom előre, hogy mi fog

történni.” Illetve: „akarok science fiction regényt írni, olyannyira, hogy nemcsak terveim vannak hozzá, van félkész kéziratom is, idő kellene.”³⁹ Ez a nyilatkozat megengedi, hogy a tíz évvel későbbi megnyilatkozást ne úgy értsük, mely szerint a sci-fi műfaj alkalmatlan újraolvasható szövegek írására

98 (ahogy Lengyel fogalmaz, a regény „ha érvényes, akkor ellakhatunk benne, visszajárhatunk”⁴⁰).

Kétségtelen, hogy a „minden megvan” bizonyossága például a *Macskakőben*, Lengyel Péter ezideig utolsó megjelent regényében is érzékelhető, például az ország (Magyarország) kérdése kapcsán, azonban a „megvan” bizonyosságaért itt már csak a tanúság hermeneutikája szavatol: „Itthon a Fráternek végül eltűrték a mondatát: Megvolt még Magyarország. A környező népek árján át hazafelé vonatozó utazónk hitetlenkedő megvilágosodását fejezte ki. Közben, úgy látszik, bizonyítania sikerült, hogy így igaz: megvolt. Megvan, tanúsítom.”⁴¹ Másrészt pedig a *Macskakő* (egyik) elbeszélőjét (vagy inkább elbeszélőit, hacsak nem olvassuk a „Most” részek elbeszélőjének metalepsziszeként azokat a részeket, melyek a rablás történetébe ágyazottan jelöletlenül ugyanezt a problémát exponálják) folyamatosan foglalkoztatja a kérdés, hogy hol lehet egy történetet elkezdni, pontosabban az, hogy hol van egy történet eleje, míg az *Ogg* története elkezdhető s el is mesélhető. Még ha nem bizonyos is, hogy pont úgy történt, a befejezés regényi fikcióját az elbeszélő összehangolja az eelaiaknak az összefogásra és az „embernek lenni” értékére vonatkozó felismerésével.

Az elbeszélhetőséggel kapcsolatos bizonytalanságérzet az *Oggban*, ha az olvasó már sikeresen összerakta (kinyomozta) a történetet, talán csak egyetlen, az idővel kapcsolatos elbeszélői kiszólás okán társítható a szöveggel („Bizonyos tekintetben ugyanabban a pillanatban [...] bizonyos tekintetben, hiszen sokkal bonyolultabb dolog az idő, semhogy ilyen egyértelmű meghatározásokba lehetne befoglalni”⁴²). Mivel pedig az eelaiak története végső soron leírható úgy is, mint versenyfutás az idővel, az elbeszélő időre vonatkozó reflexiójának hatóköre akár kiterjeszthető az egész történetre, így módon az *Oggot* ebből a szempontból (is) a többi Lengyel-regénnyel rokonítva. Egy ilyen értelmezést azonban a magam részéről erőltetettnek gondolnék, mivel az idézett anarratív kitérő később csak tematikusan jelenik meg újra (nem érti az elbeszélő, hogy érhettek oda az eelaiak Eelára olyan hamar⁴³), nem lesz sem történetképző, sem a metanarratív szövegrészek tárgya. Talán akár e példák kapcsán is megkockáztatható a kijelentés, hogy ilyen értelemben az *Ogg* valóban tekinthető próbajáratnak – abban az esetben persze, ha a Lengyel Péter-regény esztétikájához a „minden megvan” bizonyosságán túl az ehhez a bizonyossághoz hozzárendelt kérdőjeleket is odaértjük.

- ¹ VÍSY Beatrix, *A macskakő nyolcadik élete. Műfaj, narráció, emlékezet Lengyel Péter prózájában*, Bp., Fekete Sas, 2007, 7.
- ² *I. m.*, 8. (Kiemelések az eredetiben.)
- ³ *Uo.*
- ⁴ „Minden nyom (jel) hiányt, vagy távolítást feltételez, a jel »helytáll« ahelyett, ami maga nincs jelen.” (*I. m.*, 10.) Korábban ugyanakkor épp arra hívja fel a figyelmet, hogy Derrida „a jel helyett a nyomot hangsúlyozza.” (*I. m.*, 8.)
- ⁵ Wolfgang ISE, *A fiktív és az imaginárius. Az irodalmi antropológia ösvényein*, Bp., Osiris, 2001, 21–43.
- ⁶ VÍSY Beatrix, *A macskakő nyolcadik élete*, i. m., 9.
- ⁷ VÖ. PAUL RICOEUR, *A hármas mimézis*, ford. ANGVALOSI Gergely = P. R., *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*, szerk. SZEGEDY-MASZÁK Mihály, Bp., Osiris, 1999, 274–284.
- ⁸ VARGA Lajos Márton, *Lányok, kövek slágerfoszlányok... A hatvanéves Lengyel Péter a választásairól, a regény feszítéjéről*, Népszabadság, 1999. szeptember 04., 29.
- ⁹ VÍSY Beatrix, *A macskakő nyolcadik élete*, i. m., 7.
- ¹⁰ VÖ. Jacques DERRIDA, *Két kérdés aláírásokat értelmezve. Nietzsche/Heidegger*, ford. Szűcs Tamás, SOMLYÓ Bálint, Literatura, 1995/4, 322–335.
- ¹¹ *A Galaktika Műhely megkérdezte... Lengyel Pétert*, Galaktika, 1989/1 = <http://lengyel.irolap.hu/hu/a-galaktika-muhely-megkerdezte-lengyel-petert> [2012. 02. 23.]
- ¹² LENGYEL Péter, *Ogg második bolygója*, Bp., Kozmosz Könyvek, 1984², 8. (A továbbiakban: *Ogg*.)
- ¹³ *I. m.*, 18.
- ¹⁴ *I. m.*, 190.
- ¹⁵ *I. m.*, 57.
- ¹⁶ *I. m.*, 189.
- ¹⁷ *I. m.*, 183.
- ¹⁸ *I. m.*, 196. – Hozzá kell tenni: A Lengyel-regény első kiadása 1969-ben a Magvetőnél jelent meg.
- ¹⁹ *I. m.*, 202–203.
- ²⁰ *I. m.*, 202.
- ²¹ PAUL RICOEUR, *A hármas mimézis*, i. m., 279.
- ²² *Uo.*
- ²³ *Ogg*, 203.
- ²⁴ *I. m.*, 7–8.
- ²⁵ *I. m.*, 29.
- ²⁶ *I. m.*, 30.
- ²⁷ *I. m.*, 51. (Kiemelés az eredetiben.)
- ²⁸ VÖ. *I. m.*, 197.
- ²⁹ *I. m.*, 224.
- ³⁰ *I. m.*, 210.
- ³¹ *I. m.*, 213.
- ³² *I. m.*, 211.
- ³³ *I. m.*, 18.
- ³⁴ *I. m.*, 175.
- ³⁵ *I. m.*, 197.
- ³⁶ PESTHY Gábor, *Kiderült, miért lehet túlélni a szűznemzést* = <http://www.origo.hu/tudomany/elovilag/20100225-a-szuznemzessel-szaporodogyikok-megorzik-genetikai-valtozatossagukat.html> [2012. 02. 23.]
- ³⁷ VÖ. *Szem, kéz, csönd I. Nagyvizit Lengyel Péternél* = <http://lengyel.irolap.hu/hu/szem-kez-csond-i> [2012. 02. 23.]
- ³⁸ VARGA Lajos Márton, *Lányok, kövek slágerfoszlányok...*, i. m., 9.
- ³⁹ *A Galaktika Műhely megkérdezte... Lengyel Pétert*, i. m.
- ⁴⁰ VARGA Lajos Márton, *Lányok, kövek slágerfoszlányok...*, i. m., 9.
- ⁴¹ LENGYEL Péter, *Macskakő. Detektív regény*, Bp., Szépirodalmi, 1988, 491.
- ⁴² *Ogg*, 6.
- ⁴³ *I. m.*, 193–194.

Képzeljük el, hogy itt vannak az idegenek. Bizonyos értelemben olyanok, mint a kóbor kutyák. Esetleg az Akadémiai Könyvtár közelében laknak egy lebontásra szánt bérház padlásán, a poros földemgerendák között, és néha én is elhaladok az épület

Galántai Zoltán 101

A KAPCSOLAT

előtt, amikor a könyvtárba megyek, hogy egy újabb kötetet vegyek ki a földönkívüli civilizációk kutatásáról. De. Nem igazán emlékeznek, hogyan kerültek ide, olyan régen volt, és egyáltalán: hogyan történhetett ez az egész; ezért aztán nem mernek semmit csinálni, nehogy megzavarják a kényes egyensúlyt, amihez nem tudják, hogyan jutottak el, és bár megpróbálnak alkalmazkodni, és bár lehet, hogy felsőbbrendű az intelligenciájuk (amiben személy szerint egyáltalán nem vagyok biztos még akkor sem, ha annak idején velünk ellentétben képesek voltak átkelni a csillagközi téren), az azért biztos, hogy a földi társadalom működését egyáltalán nem látják át. És pénzük sincs (honnét is lenne), de enniük azért nekik is kell (a metabolizmusukról fogalmam sincs, de akkor is). Mindenesetre csak éjszaka merészkednek elő; elkerülik a rendőrfőnököket; olykor találkoznak egy rüsszelrel vagy egy csavargóval; autót alig látnak; a Napot pedig soha. De ennek ellenére is szeretnének minél többet megtudni az őket körülvevő világról. Úgyhogy bolyonganak az Akadémia utcában, átkelnek a Lánchídon, amikor alig járnak rajta emberek, aztán vissza; nézik a hídlábak körül kavargó vizet, és megpróbálnak mindent feljegyezni. A szétázott újságok a járdán. A padokon alvó hontalanok, akik szemetes zsákokba burkolóznak. Az időjárás változásai. A kukákban a rohadó, színes gyümölcshéj, a sörös üvegek és használt koton, a vadászó macskák meg a kóbor kutyák. Főként azok. Ha derült az idő, akkor néhány csillag, ami az utcai lámpák ellenére is látszik. Nem sok ilyen van. Ők pedig próbálják csoportosítani és azonosítani a dolgokat. Vannak persze olyanok is, amikkel soha nem találkoznak a valóságban (a dolgok legnagyobb része ilyen). De ők azért katalógust készítenek: összehasonlításokat tesznek és hipotéziseket állítanak fel, hogy aztán egyenként el is vessék őket, mert mind hamisnak bizonyul. De azért nem adják fel, és lassanként néhány kóbor kutyát is megszelídítenek, és ekkor azt gondolják, hogy innentől kezdve könnyű dolguk lesz. Úgyhogy végül írnak egy könyvet is: vagy legalábbis mi így neveznénk, ám amikor megpróbálnak felolvasni belőle egy csavargónak, aki az Akadémiai Könyvtár előtt ül a kövön valamikor éjfél után, akkor az nem érti meg őket. Mint ahogy ők sem értik meg a csavargót, és amikor hajnalodni kezd, a kutyákkal együtt visszahúzódnak a padlásra. Majd talán holnap, mondja egyikük.

a kiszámíthatatlan hely.

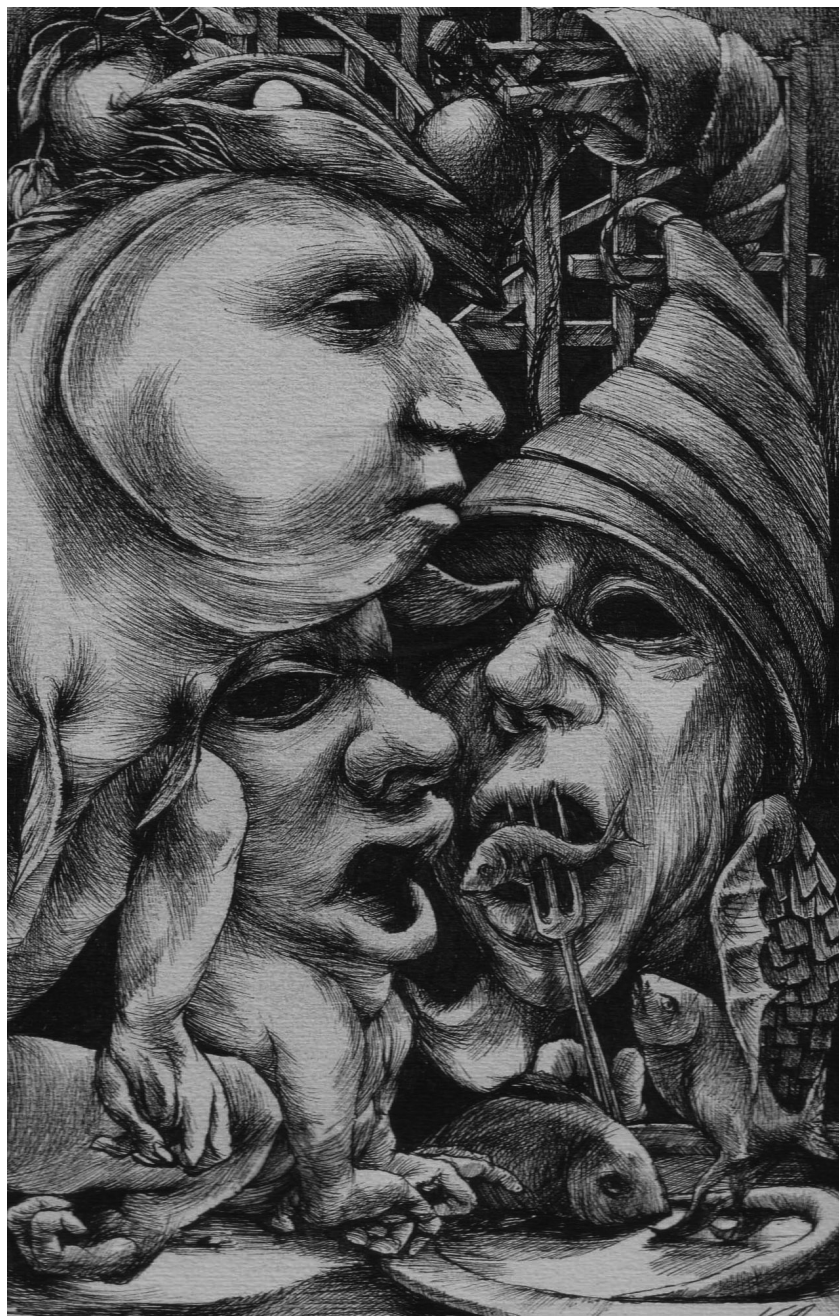
Daid&Ikar

(Kele Robinak)

egy nap, amikor a keresztes lovagok végleg hazaérkeznek,
egy napon, ami még mindig nagyon messze van,
a helyijáratok ablakán sokáig látják még a történelem
utolsó csatájától véres, vérekes tekintetüket visszatükröződni

egy nap, amikor faunok zenélnek nyugtatólag,
nimfák kényeztetik őket
felejtést ígérve a test örömei által,
nehéz, sűrű borokkal festve az estét

egy nap, amikor a múltat nem már tudják feledni,
ami még jövő, forró aszfaltra zuhanó borostás boscharc
a nemlétező jelen perverz víziója
a történelem előtti időkről

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
anyagi támogatásával jelenik meg.
Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HÍRKER RT.
és alternatív terjesztők

Szerkesztők
JÁSZ ATTILA - Csendes Toll (főszerkesztő)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (felelős szerkesztő)

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ACSAI ROLAND (Indiáner-gyermekirodalmi rovat szerkesztője)
BÓDI LÓRÁNT (online szerkesztő)
NÁDOR TIBOR (online galéria)

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MIKLÓSVÖLGYI ZSOLT
PAPP MÁTÉ
REICHERT GÁBOR
TURI MÁRTON

Tiszteletbeli munkatársak
BUJI FERENC
FÖLDES LÁSZLÓ HOBO
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PÉTER

ÚJ FORRÁS
IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer
Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626
E-mail: info@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.
ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.